

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΑΓΡΟΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

ΤΟΜΕΑΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

**ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΣΤΟ ΚΑΒΟ ΣΙΔΕΡΟ (ΜΟΝΗ
ΤΟΠΛΟΥ)**

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΟΥ ΚΡΙΑΡΑΚΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Ιων. ΣΑΓΙΑΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Ε.Μ.Π.

ΑΘΗΝΑ 2016

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους εκείνους που συνέβαλαν στην διεκπαιρέωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας . Πιο συγκεκριμένα ευχαριστώ τους κ.Α. Σιόλα , Ι. Σαγιά και Ε.Μπακογιάννη για τη συνεχή βοήθεια και υποστήριξη που μου παρείχαν. Επιπλέον ευχαριστώ τους φίλους και συναδέλφους Κωστή Κόκα, Μαρία Σίτη, Γιώργο Παπαδόπουλο, Βελισάριο Καλαμάτα, Γιώργο Γκίμτσα, Κυριάκο Αφεντούλη, Ζωή Ξανθοπούλου, Μπιζέλη Αλέξανδρο, Μαρία Δαρυβιανάκη, Σπίγγο Γεώργιο καθώς και την οικογένεια μου για την συμπαράστασή τους

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την συνάδελφο Βάνα Σφακιανάκη που χωρίς την βοήθεια της θα ήταν αδύνατη η πραγματοποίηση αυτής της διπλωματικής.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως αντικείμενο την κριτική ανάλυση και αξιολόγηση της προβλεπόμενης τουριστικής επένδυσης με ονομασία «Ίτανος Γαία» στο Κάβο Σίδερο του δήμου Ιτάνου στο νομό Λασιθίου στην περιοχή της Ανατολικής Κρήτης. Πρόκειται για μια γιγαντιαία επένδυση τόσο σε επίπεδο έκτασης όσο και επενδυτικού κόστους, αποτελώντας την μεγαλύτερη ως τώρα επένδυση στην Ελλάδα στο τομέα των σύνθετων τουριστικών συγκροτημάτων γκολφ και μάλιστα σε προχωρημένο στάδιο υλοποίησης. Η έκταση στην οποία θα λάβει χώρα το σχεδιαζόμενο έργο ανέρχεται στα 25.000 περίπου στρέμματα και ανήκει στο κοινωφελές εκκλησιαστικό ίδρυμα “Παναγία η Ακρωτηριανή” (το Ίδρυμα) που συστάθηκε το 1991 από την Ιερά Μητρόπολη Ιεραπότνης και Σητείας και την Ιερά Μονή Τοπλού. Ο προϋπολογισμός του έργου ανέρχεται στο ύψος του 1,2 δις Ευρώ και το έχει αναλάβει η εταιρία **Loyalward Limited**, αγγλική επιχείρηση με έδρα το Λονδίνο, θυγατρική της **Minoan Group Plc** (πρώην **Loyalward Group Plc**).

ABSTRACT

The following graduation thesis is keen on the critical analysis and evaluation of the statutory touristy investment, under the title of ‘ITANOS GAIA’, at Kavos Sidero of the municipality of Itanos in the prefecture of Lasithi located at the area of Eastern Crete. It is about a gigantic investment both in terms of land length and financial inventive cost, being about the largest investment in Greece in the section of composite touristy golf compounds which is already in an advanced state of undertaking. The land in which the undertaking project will take place is estimated at 25.000 acres and belongs to the public welfare church institution “Panagia Acrotiriani” which was established in 1991 by the Holy Metropolis of Ierapytnis and Sitias and the Holy Monastery Toploy. The project’s budget estimates at 1,2 billion Euros and has been taken over by the company **Loyalward Limited**, an English enterprise seated at London, which is subsidiary of **Minoan Group Plc** (former **Loyalward Group Plc**).

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 :ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΗΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ.....	6
1.1.1 Γεωγραφικά χαρακτηριστικά	6
1.1.2 Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά	7
1.1.3 Κοινωνικά χαρακτηριστικά.....	12
1.1.4 Οικονομικά χαρακτηριστικά.....	16
1.1.5 Πολεοδομικά και χωροταξικά χαρακτηριστικά.....	19
1.1.6 Περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά.....	21
1.1.7 Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά	24
1.2.1 Τουρισμός και ανάπτυξη στο Ν. Λασιθίου συγκεκριμένα	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : Η ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΤΩΝ ΒΑΠΕ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ.....	32
2.1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	32
2.1.2 ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΠΕ	33
2.1.3 Το εθνικό νομοθετικό πλαίσιο για τις ΑΠΕ	34
2.1.4 ΑΠΕ και χωροταξικός σχεδιασμός	36
2.1.5 Το Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΕΧΠ).....	37
2.1.6 Το καθεστώς “Fast Track”	38
2.2.1 Οι βιομηχανικές ΑΠΕ στην Κρήτη-συνοπτική περιγραφή της κατάστασης.....	39
2.2.2 Ιδιοκτησιακό καθεστώς στην Κρήτη και ΑΠΕ.....	41
2.2.3 Η αναθεώρηση του Χωροταξικού Κρήτης.....	43
2.3 ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ ΤΕΡΝΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΒΕΤΕ & ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ ΚΡΗΤΗΣ ΕΛΙΚΑ Α.Ε.....	46
2.3.1 Τεχνικά χαρακτηριστικά	46
2.3.2 Θεσμικό πλαίσιο (εθνικό και κοινοτικό).....	48
2.3.3 Αναπτυξιακός Σχεδιασμός του νησιού.....	50
2.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 :ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ	56
3.1 Αξιολόγηση της επένδυσης-βασικά ερωτήματα.....	56
3.2 Η θέση και η πρόταση του έργου.....	57
3.2.1 Η θέση.....	57

3.2.2 Η πρόταση	60
3.3 Χωρικός σχεδιασμός, η ένταξη της πρότασης και οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις.....	67
3.3.1 Η χωροθέτηση σε περιοχή Natura	67
3.3.2 Το χωροταξικό πλαίσιο της περιφέρειας	72
3.3.3 Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον.	75
3.3.4 Οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις.....	81
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	88
4.1 Ανακεφαλαίωση και εξαγωγή συμπερασμάτων	88
4.2 Προτάσεις – λύσεις.....	90
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ – ΑΝΑΦΟΡΕΣ	92
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΕΣ ΚΡΗΤΗΣ.....	93

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1-1 Δίκτυο οικοτόπων στην περιφέρεια Κρήτης.....	22
Εικόνα 1-2 Ευρύτερος χάρτης του Ανατολικού Λασιθίου.....	32
Εικόνα 2-1 Εγκαταστάσεις βΑΠΕ.....	40
Εικόνα 2-2 Χάρτης διαθέσιμων περιοχών σύμφωνα με το σενάριο 2.....	46
Εικόνα 2-3 Δίκτυο παραγωγής και διανομής ενέργειας από συμβατικές και ανανεώσιμες πηγές.....	47
Εικόνα 3-1 Η περιοχή του Κάβο Σίδερο.....	59
Εικόνα 3-2 Χαρακτηριστικές φωτογραφίες της περιοχής του Κάβο Σίδερο.....	60
Εικόνα 3-3 Γενική διάταξη του συγκροτήματος Κάβο Σίδερο.....	63
Εικόνα 3-4 Φωτογραφίες χαρακτηριστικών θέσεων στην έκταση.....	64
Εικόνα 3-5 Ζώνες ανάπτυξης και γενικό σχέδιο του Χωριού Γκράντες.....	66
Εικόνα 3-6 Η ένταξη του έργου στις διαφορετικές χαρτογραφήσεις των οικοτόπων.....	70
Εικόνα 3-7 Ζώνες χρήσεων γης στις περιοχή Natura	71
Εικόνα 3-8 Υδρολογικές λεκάνες στην ευρύτερη περιοχή του έργου.....	79

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1-1 Πληθυσμιακή εξέλιξη.....	7
--------------------------------------	---

Πίνακας 1-2	Εξέλιξη πληθυσμιακής πυκνότητας.....	8
Πίνακας 1-3	Πληθυσμός κατά ομάδες ηλικιών.....	8
Πίνακας 1-4	Πληθυσμιακή πυραμίδα.....	9
Πίνακας 1-5	Δημογραφικοί δείκτες 2001.....	10
Πίνακας 1-6	Απογραφή 2001.....	11
Πίνακας 1-7	Εξέλιξη οικονομικά ενεργού πληθυσμού.....	12
Πίνακας 1-8	Οικονομικά ενεργός πληθυσμός/επάγγελμα.....	13
Πίνακας 1-9	Εξέλιξη απασχόλησης.....	13
Πίνακας 1-10	Εξέλιξη απασχόλησης/παραγωγικό τομέα.....	14
Πίνακας 1-11	Αναλογία απασχολούμενων/κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.....	14
Πίνακας 1-12	Εξέλιξη ανεργίας.....	15
Πίνακας 1-13	Ανεργία/περιφέρεια.....	15
Πίνακας 1-14	ΑΕΠ.....	16
Πίνακας 1-15	Κατά κεφαλή ΑΕΠ.....	17
Πίνακας 1-16	Ξενοδοχειακές κλίνες.....	19
Πίνακας 1-17	Κύρια χαρακτηριστικά περιφέρειας Κρήτης.....	25
Πίνακας 1-18	Διανυκτερεύσεις σε κύρια τουριστικά καταλύματα.....	26
Πίνακας 1-19	Εξέλιξη πληθυσμού 1991-2006.....	29
Πίνακας 1-20	Παραγωγή και εισόδημα ν. Λασιθίου.....	28
Πίνακας 1-21	Πληθυσμιακές μεταβολές ν. Λασιθίου.....	30
Πίνακας 2-1	Εξέλιξη παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ.....	34
Πίνακας 2-2	Σενάρια διασύνδεσης.....	45
Πίνακας 3-1	Υπολογισμός μεγεθών δόμησης και κάλυψης στο Κάβο Σίδερο.....	65
Πίνακας 3-2	Τουριστικά χωριά στο Κάβο Σίδερο.....	67
Πίνακας 3-3	Χρήση νερού στο Κάβο Σίδερο.....	80
Πίνακας 3-4	Υδατικό δυναμικό υδρολογικής λεκάνης Παλαικάστρου.....	80
Πίνακας 3-5	Εκτίμηση συνολικής υδατοκατανάλωσης δ. Ιτάνου.....	81
Πίνακας 3-6	Θέσεις άμεσης απασχόλησης στο σύνολο του έργου.....	85

ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Η έκταση που θα λάβει χώρα η προβλεπόμενη τουριστική επένδυση ανήκει όπως προαναφέρθηκε στο εκκλησιαστικό Ίδρυμα “Παναγία η Ακρωτηριανή” το οποίο για την αξιοποίηση της –μέσω της οποίας το Ίδρυμα στοχεύει στην χρηματοδότηση των κοινωφελών σκοπών του- προκήρυξε διεθνή διαγωνισμό. Σε αυτόν προκρίθηκε η αγγλική εταιρεία με την οποία το Ίδρυμα υπογράφει την οριστική σύμβαση τον Ιούλιο του 1998 για την παραχώρηση χρήσης γης διάρκειας 80 ετών. Η συγκεκριμένη επένδυση έχει την μορφή έξι τουριστικών χωριών συνολικής χωρητικότητας 7000 κλινών, ξενοδοχειακά συγκροτήματα, επιπλωμένα διαμερίσματα και κατοικίες. Επιπλέον το έργο συμπληρώνεται από αρχικά τρία γήπεδα γκολφ, συνεδριακό κέντρο και άλλες εγκαταστάσεις. Το έργο αναμένεται να ολοκληρωθεί σε διάστημα 8 ετών από την έναρξη της κατασκευής του. Τον Φλεβάρη του 2007 η εταιρεία λαμβάνει την σημαντική άδεια για την συνέχιση της επένδυσης που είναι η έγκριση της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) έπειτα από μία διάρκεια αλληπάλληλων και μακροχρόνιων δικαστικών διενέξεων του Ίδρυματος που καθιστούσαν δύσκολη την υλοποίηση της επένδυσης.

Παράλληλα μέσα σε αυτό το χρονικό διάστημα 15 χρόνων κινείται μια διαδικασία ευρύτερων χωρικών ρυθμιστικών παρεμβάσεων στην περιοχή . Κατά συνέπεια η έκταση εντάσσεται στο Δίκτυο Natura 2000 ως περιοχή προστασίας της φύσης ,για την οποία μάλιστα έχουν εκπονηθεί δύο μελέτες υπό την εποπτεία του ΥΠΕΧΩΔΕ. Κομβικό σημείο στην συγκεκριμένη εξέλιξη αποτελεί η ανάδειξη για την περιβαλλοντική προστασία του Φοινικοδάσους του Βάι το οποίο αποτελεί το πλέον σημαντικό ορόσημο της ευρύτερης περιοχής από πλευράς οικολογικής σημασίας. Συγχρόνως θεσμοθετείται το Χωροταξικό Σχέδιο της Κρήτης και διαμορφώνονται ως προτάσεις νόμων το Ειδικό Χωροταξικό για τον Τουρισμό και το Εθνικό Χωροταξικό και ολοκληρώνεται η μελέτη του τοπικού πολεοδομικού σχεδιασμού.

Επιπλέον κατά τη διάρκεια των παραπάνω εξελίξεων αναπτύσσεται μία κίνηση εναντίωσης από κρητικές οικολογικές οργανώσεις και την τοπική κοινωνία στην διεκπεραίωση του έργου αρχικά με δημοσιεύματα στον κρητικό και αθηναϊκό τύπο αλλά αργότερα καθίστανται πιο δυναμικές .Σε γενικές γραμμές όσο κλιμακώνονται οι προσπάθειες υλοποίησης του έργου τόσο κλιμακώνονται οι προσπάθειες εναντίωσης σε αυτό. Έτσι η σημαντική έγκριση της ΜΠΕ ακολουθείται από την προσπάθεια ακύρωσης της μέσω προσφυγής στο Συμβούλιο της Επικρατείας (Απρίλιος 2007) και κατά συνέπεια ματαίωση του συνολικού έργου. Παράλληλα ασκούνται σημαντικές κριτικές τόσο ενάντια στην αγγλική εταιρεία όσο και στις σχέσεις εταιρείας και Ίδρυματος αναφορικά με το οικονομικό και νομικό υπόβαθρο τους

Στον αντίποδα η εταιρεία, το Ίδρυμα αλλά και ένα σύνολο φορέων και αρχών που τίθενται υπέρ της επένδυσης ανάμεσά τους και οι κυβερνήσεις ΠΑΣΟΚ-ΝΔ καθώς και η τοπική αυτοδιοίκηση υποστηρίζουν την επένδυση επικαλούμενοι τις θετικές επιπτώσεις που θα προκύψουν στην οικονομία και κοινωνία της περιοχής παρουσιάζοντας την ως η απάντηση και λύση στα προβλήματα οικονομικής ανάπτυξης της Ανατολικής Κρήτης. Ταυτόχρονα η εταιρεία

υποστηρίζει ότι οι περιβαλλοντικές αιτιάσεις των αντιδρώντων είναι αβάσιμες καθώς έχουν παρθεί όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Στην προσπάθεια μελέτης και διερεύνησης του ζητήματος αρχικά θα γίνει αναφορά στα πληθυσμιακά, γεωγραφικά, οικονομικά, κοινωνικά, πολεοδομικά και χωροταξικά χαρακτηριστικά ολόκληρου του νησιού και θα δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στα χαρακτηριστικά τουρισμού και ανάπτυξης στο νομό Λασιθίου αλλά και στην ευρύτερη περιοχή της επένδυσης. Επιπλέον θα παρουσιαστεί συνοπτικά ένα παρόμοιο παράδειγμα αστικής παρέμβασης σε περιοχές που φέρουν φυσικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον, πιο συγκεκριμένα οι Βιομηχανικές Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΒΑΠΕ), και οι επιπτώσεις τους. Τέλος θα ακολουθήσει εκτενής ανάλυση της επένδυσης στο Κάβο Σίδηρο σε όλα τα επίπεδα (οικονομικό, χωρικό, περιβαλλοντικό κτλ) καθώς και τα συμπεράσματα που θα προκύψουν και οι προτάσεις για μία λύση στην υφιστάμενη κατάσταση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 :ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΗΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

1.1.1 Γεωγραφικά χαρακτηριστικά

Η θέση της Κρήτης, στο κέντρο της Ανατολικής Μεσογείου, καθώς και το φυσικό της ανάγλυφο, προσδιορίζουν σε μεγάλο βαθμό την εικόνα και το χαρακτήρα της. Κατεχοχίν ορεινό νησί χαρακτηρίζεται από την εναλλαγή γεωμορφολογικών σχηματισμών, που έχει καθορίσει σε μεγάλο μάλιστα βαθμό τη χωροταξική οργάνωση, την οικιστική δομή και εν γένει τα ανθρωπογενή δεδομένα. Τα κύρια χαρακτηριστικά της ως χωρική ενότητα είναι τα εξής:

- Η νησιωτική υπόσταση και η γεωγραφική της θέση ως αυτόνομου χωρικά συστήματος με ικανό μέγεθος ενδοχώρας και πληθυσμού.
- Η απόσταση της σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα αλλά και τις Περιφέρειες του Ευρωπαϊκού χώρου.
- Η στρατηγική της θέση στη λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου.
- Η δυσκολία πρόσβασης από το νότιο προς το βόρειο τμήμα της.
- Οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες σε πολλές χωρικές ενότητες.

Η συνολική έκταση της είναι 8.336 τ.χλμ. (6,3% της συνολικής έκτασης της Ελληνικής επικράτειας). Βρίσκεται στο νότιο άκρο του Αιγαίου πελάγους σε απόσταση 160 χλμ. περίπου από την ηπειρωτική χώρα. Έχει αξιοσημείωτη ακτογραμμή άνω των 1.000 χλμ., βόρεια βρέχεται από το Κρητικό και νότια από το Λιβυκό πέλαγος, ενώ περιβάλλεται από πλήθος μικρών νησιών (Γαύδος, Γαυδοπούλα, Χρυσή, Κουφονήσι, Ντία, Διονυσάσες κ.α.). Το μήκος του νησιού από το ένα άκρο (δυτικό) στο άλλο (ανατολικό) είναι 256 χιλιόμετρα, ενώ το μεγαλύτερο πλάτος του, 57 χιλιόμετρα, εντοπίζεται στο νομό Ηρακλείου και το μικρότερο πλάτος, 12 χιλιόμετρα, στο νομό Λασιθίου. Η μορφολογία της χαρακτηρίζεται από τρεις ζώνες, την ορεινή, με υψόμετρο από 400 μ. και άνω, την ημιορεινή, από 200-400 μ., και την πεδινή, από το επίπεδο της θάλασσας ως 200 μ. Οι πρώτες δύο ζώνες καλύπτουν περίπου τα 3/5 του νησιού. Σε ποσοστό 49% είναι ορεινή, οι δε ορεινοί όγκοι που δεσπόζουν είναι τα Λευκά Όρη (2.452 μ.), ο Ψηλορείτης (2.456 μ.) και η Δίκτη (2.148 μ.).

Τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά έχουν μεγάλη σημασία ως παράγοντες διαμόρφωσης των οικισμών και του οδικού δικτύου σε όλη την περιφέρεια και δημιουργούν αντίστοιχα πλεονεκτήματα και περιορισμούς στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

1.1.2 Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Κρήτης βάσει της απογραφής του 2001 ανέρχονταν σε 601.131 κατοίκους και αντιστοιχούσε στο 5,48% του πληθυσμού της Ελλάδας.

Πίνακας 1-1 πληθυσμιακή εξέλιξη

	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ			ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ		
	1981	1991	2001	% 1981-1991	% 1991-2001	% 1981-2001
Ηρακλείου	243.622	264.906	292.489	8,74	9,94	20,06
Λασιθίου	70.053	71.279	76.319	1,75	6,25	8,94
Ρεθύμνου	62.634	70.095	81.936	11,91	12,64	30,82
Χανίων	125.856	133.774	150.387	6,29	10,97	19,49
Περιφέρεια Κρήτης	502.165	540.054	601.131	7,55	11,31	19,71
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	9.740.417	10.259.900	10.964.020	5,33	6,86	12,56

Πηγή : ΕΣΥΕ, Απογραφές πληθυσμού 1981, 1991, 2001

Στο διάστημα των δύο δεκαετιών 1981-1991 και 1991-2001, ο πληθυσμός σημείωσε συνεχή ανοδική πορεία με τις αντίστοιχες ποσοστιαίες μεταβολές να είναι υψηλότερες από εκείνες της χώρας (7,55% και 11,31% για την Κρήτη, 5,33% και 6,86% για το σύνολο της Χώρας).

Συνολικά, στην περίοδο 1981-2001 ο πληθυσμός της Κρήτης αυξήθηκε κατά 19,71% γεγονός που υπογραμμίζει τη δυνατότητά της να συγκρατεί και να ανανεώνει τον πληθυσμό της.

Κατά νομό σημειώθηκαν ανάλογες τάσεις με την Περιφέρεια, με τους Νομούς Ρεθύμνου και Χανίων να εμφανίζουν μεγαλύτερη θετική μεταβολή (12,64%, 10,97%) συγκριτικά με τους δύο άλλους Νομούς (9,94% Ν. Ηρακλείου, 6,25% Ν. Λασιθίου).

Η πληθυσμιακή πυκνότητα την ίδια περίοδο, 1981-2001, παρουσίασε αυξητική τάση με το 2001 να είναι 72,11 κάτοικοι / τ.χλμ., αρκετά χαμηλότερη βέβαια από την αντίστοιχη σε επίπεδο χώρας (83,09). Σε γενικές γραμμές, η πληθυσμιακή πυκνότητα της Κρήτης χαρακτηρίζεται χαμηλή (63,3 στο Νομό Χανίων, 54,77 στο Νομό Ρεθύμνου, 41,87 στο Νομό Λασιθίου).

Πίνακας 1-2

Εξέλιξη πληθυσμιακής πυκνότητας

	ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ 1981	ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ 1991	ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΠΥΚΝΟΤΗΤΑ 2001
Νομός Ηρακλείου	92,24	100,30	110,74
Νομός Λασιθίου	38,43	39,10	41,87
Νομός Ρεθύμνου	41,87	46,85	54,77
Νομός Χανίων	52,97	56,31	63,30
Περιφέρεια Κρήτης	60,24	64,79	72,11
Σύνολο Χώρας	73,82	77,75	83,09

Πηγή : ΕΣΥΕ, Επεξεργασία στοιχείων

Σε ότι αφορά στην ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού, η δημογραφική εικόνα της Περιφέρειας χαρακτηρίζεται αφενός από φθίνοντες ρυθμούς αύξησης στις νεαρές ηλικίες και αφετέρου, από αύξηση των ατόμων της τρίτης ηλικίας.

Πίνακας 1-3

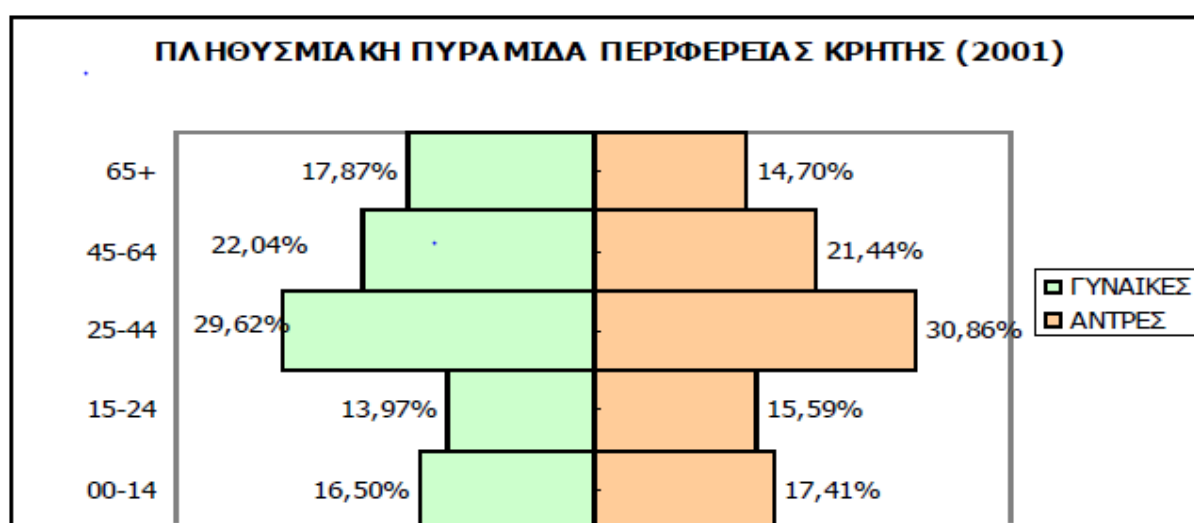
Πληθυσμός κατά ομάδες ηλικιών

	1981				
	0-14	15-24	25-44	45-64	65+
Νομός Ηρακλείου	27,21	13,58	25,18	20,87	13,02
Νομός Λασιθίου	21,77	11,62	23,12	24,75	18,71
Νομός Ρεθύμνου	25,98	12,36	21,12	23,01	17,53
Νομός Χανίων	23,89	14,31	23,87	22,89	15,03
Περιφέρεια Κρήτης	25,47	13,34	24,06	22,19	14,88
	1991				
Νομός Ηρακλείου	22,44	16,10	26,65	21,74	13,06
Νομός Λασιθίου	19,31	12,00	24,82	24,40	19,48
Νομός Ρεθύμνου	21,17	16,75	24,18	20,84	17,06
Νομός Χανίων	20,24	14,94	27,29	21,85	15,68
Περιφέρεια Κρήτης	21,32	15,36	26,25	22,00	15,07
	2001				
Νομός Ηρακλείου	17,16	15,34	30,23	22,09	15,18
Νομός Λασιθίου	15,99	12,16	28,60	22,81	20,43
Νομός Ρεθύμνου	17,61	16,67	29,67	19,91	16,14
Νομός Χανίων	16,71	14,03	31,43	21,51	16,33
Περιφέρεια Κρήτης	16,96	14,79	30,25	21,74	16,26

Πηγή : ΕΣΥΕ, Επεξεργασία στοιχείων

Διαχρονικά, στο διάστημα 1981-2001 ο νεανικός πληθυσμός (0-14 ετών) μειώθηκε. Έτσι ενώ το 1981 το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 0-14 ετών ήταν 25,47%, στην απογραφή του 2001, τα στοιχεία ήταν αποθαρρυντικά καθώς το αντίστοιχο ποσοστό είχε μειωθεί σημαντικά στο 16,96% γεγονός που υπογραμμίζει το έντονο δημογραφικό πρόβλημα. Σε συνάρτηση με τα παραπάνω, η κατάσταση καθίσταται ακόμη πιο ανησυχητική αν συνυπολογιστεί ότι στη δεκαετία 1991-2001 παράλληλα με τον νεανικό πληθυσμό, πτωτική πορεία καταγράφηκε και στον πληθυσμό ηλικίας 15 - 24 ετών. Αντίθετα, σημαντική ήταν η αύξηση που σημειώθηκε στο γεροντικό πληθυσμό (από 15,07% το 1991, ανήλθε σε 16,26% το 2001).

Πίνακας 1-4

Όπως φαίνεται από την πληθυσμιακή πυραμίδα (πίνακας 1-4), ο πληθυσμός εμφανίζει έντονα σημάδια γήρανσης. Ο νεανικός και ο γεροντικός πληθυσμός έχουν περίπου την ίδια συμμετοχή στο σύνολο του πληθυσμού. Σε επίπεδο Νομού, σημαντικότερο δημογραφικό πρόβλημα φαίνεται να αντιμετωπίζει ο Νομός Λασιθίου καθώς είχε το μικρότερο ποσοστό νεανικού πληθυσμού (15,99%) και το υψηλότερο ποσοστό πληθυσμού άνω των 65 ετών (20,43%) συγκριτικά με τους υπόλοιπους Νομούς.

Πίνακας 1-5

Δημογραφικοί Δείκτες 2001

	ΔΕΙΚΤΗΣ ΓΗΡΑΝΣΗΣ ¹	ΔΕΙΚΤΗΣ ΝΕΑΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ²	ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ³
Νομός Ηρακλείου	88,43	17,16	47,80
Νομός Λασιθίου	127,76	15,99	57,30
Νομός Ρεθύμνου	91,62	17,61	50,95
Νομός Χανίων	97,69	16,71	49,34
Περιφέρεια Κρήτης	95,87	16,96	49,76
Σύνολο Χώρας	110,06	15,18	46,81

Πηγή : ΕΣΥΕ, επεξεργασία στοιχείων

Ο δείκτης γήρανσης το 2001 ήταν αρκετά υψηλός της τάξης του 95,87% ωστόσο, ήταν χαμηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας. Εντονότερο πρόβλημα γήρανσης αντιμετωπίζει ο Νομός Λασιθίου με το συγκεκριμένο δείκτη να φθάνει το 127,76%. Η τιμή του δείκτη νεανικότητας, αν και χαμηλή, χαρακτηρίζεται σχετικά ικανοποιητική (16,96%) τουλάχιστον συγκριτικά με εκείνη του συνόλου της χώρας (15,18%). Η τιμή του δείκτη εξάρτησης ανέρχονταν στο 49,76% ως απόρροια του υψηλού δείκτη γήρανσης και ήταν μεγαλύτερος του αντίστοιχου της χώρας (46,81%).

Σύμφωνα με τα προσωρινά αποτελέσματα της απογραφής του 2011 (πίνακας 1-6), η Περιφέρεια Κρήτης παρουσίασε αύξηση πληθυσμού σε ποσοστό 3,36% μεταξύ 2001-2011. Πιο συγκεκριμένα σήμερα έχει πληθυσμό 621.340 κατοίκους (άρρηνες 308.760 και θήλεις 312.580), με πυκνότητα μόνιμου πληθυσμού ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο ίση με 74,54. Αντιπροσωπεύει το 5,76% του πληθυσμού της επικράτειας και κατατάσσεται πέμπτη μεταξύ των Ελληνικών περιφερειών.

1 Δείκτης γήρανσης: ο αναλογών αριθμός ατόμων άνω των 65 ετών ως προς 100 άτομα ηλικίας 0-14 ετών

2 Δείκτης νεανικότητας: ο αναλογών αριθμός ατόμων 0-15 ετών ως προς συνολικό πληθυσμό

3 Δείκτης εξάρτησης: ο αναλογών αριθμός ατόμων των ομάδων 0-14 ετών και 65 και άνω, ως προς 100 άτομα ηλικίας 15-64 ετών

Πίνακας 1-6

Προσωρινά Αποτελέσματα του Μόνιμου Πληθυσμού της Ελλάδος				
Απογραφή 2011				
Διοικητική διαίρεση	Σύνολο	Άρρενες	Θήλεις	Πυκνότητα μόνιμου πληθυσμού ανά τετρ. χιλιόμετρο
Περιφέρεια Κρήτης	621.340	308.760	312.580	74,54
Περιφερειακή Ενότητα Ηρακλείου	304.270	150.810	153.460	115,20
Δήμος Ηρακλείου	173.450	85.210	88.240	709,08
Δήμος Αρχανών - Αστερουσίων	16.650	8.300	8.350	49,39
Δήμος Βιάννου	5.500	2.730	2.770	24,83
Δήμος Γόρτυνας	15.710	7.910	7.800	33,80
Δήμος Μαλεβιζίου	24.710	12.440	12.270	84,65
Δήμος Μινώα Πεδιάδος	16.810	8.430	8.380	42,21
Δήμος Φαιστού	24.360	12.140	12.220	59,30
Δήμος Χερσονήσου	27.080	13.650	13.430	99,50
Περιφερειακή Ενότητα Λασιθίου	75.690	37.610	38.080	41,52
Δήμος Αγίου Νικολάου	26.430	13.080	13.350	51,65
Δήμος Ιεράπετρας	28.270	14.070	14.200	51,03
Δήμος Οροπεδίου Λασιθίου	2.440	1.230	1.210	18,77
Δήμος Σητείας	18.550	9.230	9.320	29,58
Περιφερειακή Ενότητα Ρεθύμνου	85.160	41.900	43.260	56,92
Δήμος Ρεθύμνης	54.900	26.470	28.430	138,55
Δήμος Αγίου Βασιλείου	7.440	3.790	3.650	20,71
Δήμος Αμαρίου	5.950	3.070	2.880	21,46
Δήμος Ανωγείων	2.400	1.200	1.200	21,23
Δήμος Μυλοποτάμου	14.470	7.370	7.100	41,31
Περιφερειακή Ενότητα Χανίων	156.220	78.440	77.780	65,75
Δήμος Χανίων	108.310	54.100	54.210	308,31
Δήμος Αποκορώνου	12.860	6.460	6.400	40,76
Δήμος Γαύδου	150	90	60	4,63
Δήμος Καντάνου- Σελίνου	5.420	2.790	2.630	14,41
Δήμος Κισσάμου	10.800	5.470	5.330	31,67
Δήμος Πλάτανιά	16.760	8.520	8.240	34,08
Δήμος Σφακιών	1.920	1.010	910	4,11

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2011

1.1.3 Κοινωνικά χαρακτηριστικά

Το μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων βελτιώθηκε αισθητά στην εικοσαετία 1981-2001. Αυτό αποδεικνύεται από τη σημαντική μείωση του ποσοστού των αναλφάβητων που από 9,21% που ήταν το 1981 μειώθηκε στο 3,49% το 2001. Μάλιστα κατά την απογραφή του 2001, το εν λόγω ποσοστό ήταν μικρότερο από το αντίστοιχο σε επίπεδο χώρας (3,78%). Επιπλέον, παρατηρήθηκαν αυξητικές τάσεις στις ανώτερες βαθμίδες εκπαίδευσης με τα ποσοστά των πτυχιούχων ανώτατων και ανώτερων σχολών να βελτιώνονται διαρκώς και να εμφανίζουν μικρή απόκλιση από εκείνα του συνόλου της χώρας. Παρά όμως την άνοδο που καταγράφηκε στο μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού, η πλειοψηφία των κατοίκων όπως αποτυπώνεται στην απογραφή του 2001 είναι απόφοιτοι στοιχειώδους (36,37%) και μέσης εκπαίδευσης (24,56%). Επίσης σημαντικό εξακολουθεί να είναι το ποσοστό της σχολικής διαρροής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (8,50% το 2001) αν και έχει μειωθεί αρκετά από το 1981 (16,15%).

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός με βάση τα στοιχεία των απογραφών 1981, 1991 και 2001 ακολούθησε ανοδική πορεία και διαμορφώθηκε από 193.174 άτομα το 1981, σε 211.185 το 1991 και 259.094 το 2001. Ως ποσοστό του πληθυσμού, αντίστοιχα εξελίχθηκε ανοδικά από 38,47%, σε 39,10% και 43,59%, γεγονός που υπογραμμίζει την ενίσχυση του εργατικού δυναμικού.

Πίνακας 1-7

Εξέλιξη οικονομικά ενεργού πληθυσμού

	1981	1991	2001
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός	193.174	211.185	259.094
ΟΕΠ ως % του συνολικού πληθυσμού	38,47%	39,10%	43,59%

Πηγή: Απογραφές πληθυσμού 1981, 1991, 2001

Κατά την τελευταία απογραφή του 2001 ο ενεργός πληθυσμός των 259.094 ατόμων ήταν 160.331 άνδρες (62%) και 98.763 γυναίκες (38%), ενώ σε ότι αφορά τη βαρύτητα του εργατικού δυναμικού ανά νομό, ο Νομός Ηρακλείου αντιπροσώπευε το 50% της εργατικής δύναμης της περιφέρειας και ο Νομός Χανίων το 24%. Δεσπόζουσα ηλικιακή τάξη ήταν αυτή των 30 – 44 ετών και στα δύο φύλα. Σε σχέση με τη θέση στο επάγγελμα, διαχρονικά αυξήθηκαν οι κλάδοι μισθωτών και το 60% περίπου ήταν μισθωτοί και το 30% εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό και εργοδότες, ενώ ως κυρίαρχες ομάδες κλάδων οικονομικής δραστηριότητας καταγράφηκαν η Γεωργοκτηνοτροφία, το Εμπόριο, τα Ξενοδοχεία & Εστιατόρια και οι Κατασκευές.

Πίνακας 1-8

Οικονομικά ενεργός πληθυσμός κατά θέση στο επάγγελμα

	Εργοδότες	Αυτοαπασχολούμενοι	Μισθωτοί	Συμβοηθούντα μέλη	Δε δήλωσαν & νέοι
1981	2,55%	42,93%	32,78%	18,30%	3,44%
1991	6,15%	35,91%	43,14%	9,50%	5,30%
2001	11,24%	20,36%	57,42%	6,64%	4,33%

Πηγή: Απογραφές πληθυσμού 1981, 1991, 2001

Η απασχόληση εξελίχθηκε ανοδικά στο διάστημα 1981 – 2001, πλην όμως ως ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ακολούθησε φθίνουσα πορεία και διαμορφώθηκε από 97,61% το 1981 σε 89,29% το 2001.

Πίνακας 1-9

Εξέλιξη απασχόλησης

	1981	1991	2001
ΚΡΗΤΗ	188.560	199.475	231.333
<i>N. Ηρακλείου</i>	88.850	97.494	115.228
<i>N. Λασιθίου</i>	27.986	28.258	30.006
<i>N. Ρεθύμνου</i>	27.369	26.040	29.680
<i>N. Χανίων</i>	44.355	47.683	56.419

Πηγή: Απογραφές πληθυσμού 1981, 1991, 2001

Σε ότι αφορά την κατά τομέα κατανομή της απασχόλησης, με βάση την πρόσφατη απογραφή του 2001, το 23,42% απασχολούνταν στον πρωτογενή τομέα, το 16,09% στο δευτερογενή και το 55,57% στον τριτογενή (δεν δήλωσαν 4,93%). Διαχρονικά διαπιστώνεται μία σημαντική μείωση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, μία σχετική σταθερότητα στο δευτερογενή και μία επίσης σημαντική αύξηση στον τριτογενή τομέα.

Πίνακας 1-10

Εξέλιξη απασχόλησης ανά παραγωγικό τομέα

	Πρωτογενής Τομέας	Δευτερογενής Τομέας	Τριτογενής Τομέας	Δε δήλωσαν
1981	48,72%	17,01%	30,51%	3,76%
1991	29,49%	16,21%	46,29%	8,01%
2001	23,42%	16,09%	55,57%	4,93%

Πηγή: Απογραφές πληθυσμού 1981, 1991, 2001

Σύμφωνα με την έρευνα εργατικού δυναμικού που εκπονεί η Ελληνική Στατιστική Αρχή, το Β' τρίμηνο του τρέχοντος έτους η απασχόληση ανά παραγωγικό τομέα διαμορφώθηκε σε ποσοστά 21,3%, 14,1% και 64,5% στον πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα αντίστοιχα, ενώ σε ότι αφορά στην κλαδική αντιπροσώπηση τα σημαντικότερα μερίδια είχαν οι κλάδοι της γεωργίας, του εμπορίου και των καταλυμάτων.

Πίνακας 1-11

Αναλογία % απασχολούμενων ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας το Β' τρίμηνο 2011

Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας	Ελλάδα	Κρήτη
Γεωργία, Δασοκομία & αλιεία	12,3	21,3
Ορυχεία & Λατομεία	0,3	0,1
Μεταποίηση	10,0	6,0
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	0,5	0,4
Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	0,7	0,4
Κατασκευές	6,3	7,2
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	18,6	17,2
Μεταφορά & αποθήκευση	4,9	3,8
Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης	7,3	13,2
Ενημέρωση και επικοινωνία	1,9	0,6
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	2,7	1,5
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	0,1	0,1
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	5,1	3,7
Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	2,0	1,8
Δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	8,8	7,5
Εκπαίδευση	7,5	7,0
Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	5,7	4,4
Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	1,2	0,5
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	2,1	1,9
Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών	1,9	1,3
Σύνολο	100,0	100,0

Χαρακτηριστικό της εξέλιξης της ανεργίας είναι η διαχρονική της μεγέθυνση. Συγκεκριμένα το 1981 οι άνεργοι στην περιφέρεια Κρήτης ανέρχονταν σε 4.614 άτομα, ήτοι ένα ποσοστό 2,39% επί του ενεργού πληθυσμού. Στη συνέχεια κατά το 1991 το ποσοστό ανεργίας υπερδιπλασιάστηκε φτάνοντας σε ποσοστό 5,54% (11.710 άτομα) και το 2001 σε ύψος 10,71% (27.761 άτομα).

Πίνακας 1-12

Εξέλιξη ανεργίας

	1981	1991	2001
Άνεργοι	4.614	11.710	27.761
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός	193.174	211.185	259.094
% Ανεργίας	2,39%	5,54%	10,71%

Πηγή: Απογραφές πληθυσμού 1981, 1991, 2001

Με βάση περισσότερο πρόσφατα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, η ανεργία κατά το 2ο τρίμηνο του 2011 λόγω της συνεχιζόμενης κρίσης ανέρχονταν σε πολύ υψηλό ποσοστό της τάξης του 13,4% έναντι ποσοστού 11% την ίδια περίοδο το 2010.

Πίνακας 1-13

Ανεργία % κατά περιφέρεια

Περιφέρειες	Β' Τρίμηνο	
	2010	2011
Σύνολο Χώρας	11,8	16,3
Ανατολική Μακεδονία Θράκη	13,9	20,7
Κεντρική Μακεδονία	12,7	18,8
Δυτική Μακεδονία	14,6	23,1
Ήπειρος	12,1	16,1
Θεσσαλία	11,4	15,4
Ιόνιοι Νήσοι	12,6	14
Δυτική Ελλάδα	11,2	16,1
Στερεά Ελλάδα	11,5	16,9
Αττική	11,6	15,6
Πελοπόννησος	9,9	13,1
Βόρειο Αιγαίο	8,5	14,1
Νότιο Αιγαίο	12,1	13,7
Κρήτη	11	13,4

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

1.1.4 Οικονομικά χαρακτηριστικά

Σύμφωνα με τα στοιχεία των Περιφερειακών Λογαριασμών της Εθνικής Στατιστικής Αρχής, το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της Κρήτης διατηρείται διαχρονικά σε επίπεδα της τάξης του 5% ως προς το αντίστοιχο της χώρας και διαμορφώθηκε το 2008 σε ύψος 12.854 εκατομμυρίων ευρώ. Ο νομός Ηρακλείου δεσπόζει (52,06%) ως προς τη συμμετοχή του στο περιφερειακό προϊόν, ακολουθούμενος από το νομό Χανίων (23,07%), ενώ σε χαμηλότερα επίπεδα διαμορφώνεται η αντιπροσώπευση των νομών Λασιθίου (12,89%) και Ρεθύμνου (11,99%).

Πίνακας 1-14

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (εκατ. ευρώ)

	2000	2004	2008
Σύνολο Ελλάδας	136.281	185.266	236.917
Κρήτη	7.330	9.730	12.854
Ηράκλειο	3.708	5.057	6.692
Λασιθι	936	1.150	1.657
Ρέθυμνο	1.012	1.234	1.541
Χανιά	1.674	2.289	2.965
Κρήτη / Σύνολο Ελλάδας	5,38%	5,25%	5,43%
Ηράκλειο / Κρήτη	50,59%	51,97%	52,06%
Λασιθι / Κρήτη	12,77%	11,82%	12,89%
Ρέθυμνο / Κρήτη	13,81%	12,68%	11,99%
Χανιά / Κρήτη	22,84%	23,53%	23,07%

Πηγή: Εθνική Στατιστική Αρχή

Σε ότι αφορά την Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία κατά τομέα, διαχρονικά σημειώθηκε υποχώρηση της αντιπροσώπευσης του Πρωτογενή τομέα (από 10,04% το 2000, σε 5,50% το 2008), έναντι αύξησης κυρίως του Τριτογενή αλλά και του Δευτερογενή τομέα. Διαφοροποιημένος από την εν λόγω τάση εμφανίζεται ο νομός Λασιθίου ο οποίος διατήρησε διψήφιο ποσοστό αντιπροσώπευσης και υψηλή βαρύτητα στον Πρωτογενή τομέα (10,10%), εν αντιθέσει με τους άλλους τρεις νομούς των οποίων τα ποσοστά ήταν μεταξύ 4,32% και 5,65%, έχοντας ξεπεράσει ταυτόχρονα στον Τριτογενή τομέα ποσοστά άνω του 80%.

Σε σχέση με το κατά κεφαλή ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, το 2008 η Κρήτη ξεπερνούσε οριακά κατά 0,35% την αντίστοιχη εθνική επίδοση και διαμορφώνονταν σε ύψος 21.157 ευρώ. Σημαντικά καλύτερες επιδόσεις, τόσο σε σχέση με το επίπεδο της χώρας, όσο και σε σχέση με την επίδοση της περιφέρειας, κατέγραψαν οι νομοί Ηρακλείου και Λασιθίου, ενώ σημαντικά υπολείπονταν οι νομοί Ρεθύμνου και Χανίων.

Πίνακας 1-15

Κατά κεφαλή ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ευρώ)

	2000	2004	2008
Σύνολο Ελλάδας	12.483	16.748	21.084
Κρήτη	12.374	16.200	21.157
Ηράκλειο	12.765	17.125	22.268
Λασιθι	12.373	15.241	21.962
Ρέθυμνο	12.867	15.457	19.032
Χανιά	11.344	15.257	19.681
Κρήτη / Σύνολο Ελλάδας	99,13%	96,73%	100,35%
Ηράκλειο / Κρήτη	103,16%	105,71%	105,25%
Λασιθι / Κρήτη	99,99%	94,08%	103,80%
Ρέθυμνο / Κρήτη	103,98%	95,41%	89,96%
Χανιά / Κρήτη	91,68%	94,18%	93,02%
Ηράκλειο / Ελλάδα	102,26%	102,25%	105,62%
Λασιθι / Ελλάδα	99,12%	91,00%	104,16%
Ρέθυμνο / Ελλάδα	103,08%	92,29%	90,27%
Χανιά / Ελλάδα	90,88%	91,10%	93,35%

Πηγή: Εθνική Στατιστική Αρχή

Η πτώση στη γεωργία εξηγείται από την εγκατάλειψη ορισμένων καλλιεργειών (αμπελοκαλλιέργειες) σε συνδυασμό με την πτώση των τιμών στο ελαιόλαδο και σε ορισμένα κηπευτικά προϊόντα. Οι νομοί στους οποίους σημειώνεται πτώση στη γεωργία είναι εκείνοι που αποκομίζουν τα μεγαλύτερα οφέλη από τον τουρισμό.

Ο μαζικός τουρισμός αυξάνει μεν τα έσοδα αλλά συμβάλλει επίσης και στη δημιουργία ανισοροπιών. Ενώ οι πλέον αναπτυσσόμενες περιοχές κατά μήκος των ακτών εξακολουθούν να αναπτύσσονται, οι αγροτικές περιοχές στην ενδοχώρα φθίνουν και η οικονομική τους κατάσταση χειροτερεύει.

Ο πρωτογενής τομέας διατηρεί δεσπόζουσα θέση τόσο από απόψεως προϊόντος, όσο και απασχόλησης, αλλά χαρακτηρίζεται από μικρό και διάσπαρτο κλήρο, από την εξάρτηση από παραδοσιακά πρότυπα και καλλιέργειες και διαρθρωτική υστέρηση με ατελείς υποδομές, παραγωγικά συστήματα σε μεγάλο βαθμό παρωχημένα και με χαμηλή μεταπαραγωγική προστιθέμενη αξία. Επίσης, το ποσοστό αρδεύσιμων εκτάσεων στην Κρήτη είναι πολύ κάτω του αντίστοιχου μέσου όρου της Ελλάδας, ενώ η δομή των καλλιεργειών χαρακτηρίζεται από έμφαση σε παραδοσιακές καλλιέργειες. Οι κηπευτικές καλλιέργειες καλύπτουν το 3% του συνόλου των καλλιεργήσιμων εκτάσεων, αλλά η Κρήτη διαθέτει το 50% των θερμοκηπίων στην Ελλάδα, με πλεονεκτήματα στην παραγωγή λαχανικών και ανθέων. Διάσπαρτη είναι επίσης και η κτηνοτροφία (κυρίως εκτατικής μορφής), με ελάχιστες οργανωμένες κτηνοτροφικές μονάδες, ενώ υπάρχουν σημαντικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη τυροκομικών προϊόντων.

Όσον αφορά το δευτερογενή τομέα, παρατηρούνται επίσης διαρθρωτικά προβλήματα που αφορούν το μικρό κατά κανόνα μέγεθος και την οικογενειακή μορφή των επιχειρήσεων. Το μικρό μέγεθος και ο οικογενειακός χαρακτήρας των επιχειρήσεων λειτουργεί ανασταλτικά στην εν γένει πρόοδο τους, ερμηνεύει δε σε πολύ μεγάλο βαθμό τις οργανωτικές και οικονομικές αδυναμίες τους και την παρεπόμενη χαμηλή ένταση καινοτομίας. Η μεταποίηση συνδέεται κυρίως με την επεξεργασία των προϊόντων του πρωτογενή τομέα (τρόφιμα και ποτά), με τον κατασκευαστικό και τον τομέα των πλαστικών. Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις είναι σχετικά μικρού μεγέθους, με εξαίρεση τις συνεταιριστικές επιχειρήσεις. Η Κρήτη διαθέτει μόνο το 1,8% της βαριάς βιομηχανίας και ελάχιστες μονάδες δημιουργούν υψηλό κύκλο εργασιών. Η μεταποίηση των προϊόντων του πρωτογενή τομέα παρουσιάζει προβλήματα οργάνωσης,

ποιότητας, σχεδιασμού και τυποποίησης, καθώς και πρόβλημα εκσυγχρονισμού της παραγωγικής διαδικασίας. Δυσκολίες υπάρχουν επίσης στην οργάνωση εμπορικών δικτύων για την προώθηση των τοπικών προϊόντων. Οι σχέσεις μεταξύ μεταποίησης και υπηρεσιών, δικτύωσης και διασύνδεσης με τα ερευνητικά κέντρα βρίσκονται σε χαμηλό επίπεδο. Ο βαθμός - ρυθμός εγκατάστασης της μεταποίησης σε οργανωμένους χώρους δεν είναι ικανοποιητικός, γεγονός που δημιουργεί περιβαλλοντικά προβλήματα και πιέσεις από την επέκταση της δόμησης και την ανάπτυξη άλλων τομέων στην τοπική οικονομία. Ευοίωνες είναι οι τάσεις στον τομέα των εξαγωγών, καθώς το δωδεκάμηνο Ιουλίου 2010-Ιουνίου 2011 σημειώνουν άνοδο της τάξης του 13,5% στην Κρήτη. Ο τομέας της ενέργειας και δη, οι ανανεώσιμες πηγές μπορούν να αποτελέσουν σημαντική πηγή μεγέθυνσης της οικονομικής δραστηριότητας και της απασχόλησης στο νησί, αλλά και άμβλυσης της εξάρτησης από ορυκτά καύσιμα. Η δυναμική του τομέα παραμένει ισχυρή και υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες στο πεδίο των υβριδικών συστημάτων. Η ευρύτερη δυνατή χρήση τεχνολογιών ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, συμβάλλει στην ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού, αλλά και στην ανάπτυξη νέων οικονομικών τομέων, δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας. Ο τομέας της Πράσινης ενέργειας, μπορεί να αποτελέσει μοχλό Ανάπτυξης προωθώντας, την οικονομική μεγέθυνση με μεγάλες «καθαρές» επενδύσεις, την κοινωνική συνοχή με τη δημιουργία πολλών νέων και αποκεντρωμένων θέσεων εργασίας και συμπληρωματικών εισοδημάτων, την προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη τοπικής τεχνολογίας και τεχνολογίας.

Στον τριτογενή τομέα, οι διοικητικές, εκπαιδευτικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, όπως και οι μεταφορές, βρίσκονται ως επί το πλείστον συγκεντρωμένες στα μεγάλα αστικά κέντρα. Λόγω της νησιωτικής φύσης της οικονομίας και του εξαγωγικού της προσανατολισμού, έχουν ιδρυθεί πολύ ισχυρές μεταφορικές και ναυτιλιακές εταιρείες. Από το 1980 και έκτοτε ιδρύθηκαν στην Κρήτη Πανεπιστήμια, Πολυτεχνικές σχολές και Τεχνολογικά Ιδρύματα, καθώς και σημαντικά Ερευνητικά Κέντρα (Ίδρυμα Τεχνολογίας & Έρευνας, ΕΛΚΕΘΕ κλπ.).

Οι ερευνητικές δραστηριότητες εντοπίζονται κυρίως στο Ηράκλειο και σε μικρότερο βαθμό στα Χανιά και στο Ρέθυμνο. Οι δείκτες συμμετοχής της Κρήτης σε ερευνητικές δραστηριότητες είναι σημαντικά υψηλότεροι από τους αντίστοιχους των άλλων Περιφερειών της Ελλάδας.

Ο τουρισμός είναι ο πιο δυναμικά αναπτυσσόμενος τομέας και η ζήτηση έδωσε κίνητρα για σημαντικές επενδύσεις σε ξενοδοχειακές μονάδες, με αποτέλεσμα την ποσοτική και ποιοτική αναβάθμιση της ξενοδοχειακής υποδομής. Την ίδια στιγμή αντιμετωπίζει διαρθρωτικά προβλήματα τα οποία εστιάζονται κυρίως στην έντονη εποχικότητα και την περιορισμένη διάχυση της τουριστικής κίνησης προς τους οικισμούς της ενδοχώρας δεδομένου ότι οι ξενοδοχειακές υποδομές συγκεντρώνονται κυρίως στα βόρεια παράλια και σε μικρές εστίες στο νότο, ενώ η πορεία του σε μεγάλο βαθμό επηρεάζεται από εξωτερικές, μη ελεγχόμενες συνθήκες, που συντελούν σε διακυμάνσεις των επιδόσεων του

Πίνακας 1-16

Διαχρονική εξέλιξη Ξενοδοχειακών κλινών

2001	2005	2010
119.863	143.480	161.578

Πηγή: Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων

Αντιπροσώπηση Ξενοδοχειακών κλινών, κατά κατηγορία, στο σύνολο της Ελλάδας

5*****	4****	3***	2**	1*
30,52%	23,76%	16,46%	19,19%	18,03%

Πηγή: Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων

Η οικονομική κρίση έχει πλήξει το σύνολο των νοικοκυριών και έχει επηρεάσει αισθητά το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγικής βάσης του νησιού με κύρια χαρακτηριστικά την περιορισμένη δυνατότητα πρόσβασης σε χορηγήσεις, την κάμψη των επενδύσεων, τις συσσωρευμένες υποχρεώσεις, την αύξηση της ανεργίας και τη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος. Τόσο ο δημόσιος, όσο και ο ιδιωτικός τομέας υφίστανται τις επιπτώσεις της σημαντικής ύφεσης και οι προσδοκίες στον βραχυπρόθεσμο ορίζοντα είναι μάλλον αποθαρρυντικές

1.1.5 Πολεοδομικά και χωροταξικά χαρακτηριστικά

Ο Χωροταξικός Σχεδιασμός σε περιφερειακό επίπεδο διέπεται από το *Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης (ΦΕΚ 1486 Β/10.10.2003)*, στο οποίο σε γενικές γραμμές καταγράφονται και αξιολογούνται η θέση και ο ρόλος της Κρήτης στον εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο και οι λειτουργίες διαπεριφερειακού χαρακτήρα που έχει ή μπορεί να αναπτύξει, καθώς και οι παράγοντες εκείνοι που επηρεάζουν τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και διάρθρωση του χώρου, οι χωρικές επιπτώσεις των ευρωπαϊκών, εθνικών και περιφερειακών πολιτικών και προγραμμάτων στο επίπεδο της περιφέρειας. Επίσης, προσδιορίζονται με προοπτική δεκαπέντε ετών οι βασικές προτεραιότητες και στρατηγικές επιλογές για την ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη του χώρου στο επίπεδο της περιφέρειας, οι οποίες προωθούν την ισότιμη ένταξη της στον ευρύτερο διεθνή, ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο.

Σύμφωνα λοιπόν με το Περιφερειακό Πλαίσιο, το πρότυπο χωρικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Κρήτης θα πρέπει να υποστηρίζει και να αξιοποιεί τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της και τις ευκαιρίες αντίστοιχα, ώστε να αναδεικνύονται νέες μορφές ανάπτυξης με δράσεις και πρωτοβουλίες που κατευθύνονται, ενδεικτικά, προς:

- Την ανάδειξη και αναβάθμιση του ρόλου της Κρήτης σε κέντρο της ΝΑ Μεσογείου και κόμβο διεθνούς σημασίας στους τομείς της οικονομίας, του πολιτισμού και των επικοινωνιών,
- Την δημιουργία ή τόνωση υφιστάμενων τεσσάρων αξόνων ανάπτυξης:

- A. Χώρες Ανατολικής Μεσογείου- Κύπρος – Κρήτη- Δυτική Ελλάδα
- B. Χώρες Ανατολικής Μεσογείου- Κύπρος- Κρήτη- Χώρες Κεντρικής και Δυτικής Μεσογείου
- Γ. Κρήτη- Χώρες της Αφρικής και αραβικές Χώρες
- Δ. Κρήτη- Β. και Ν. Αιγαίο- Θράκη- Βαλκάνια- Μαύρη Θάλασσα.

- Τη συνδυασμένη ανάδειξη των τομέων του Πολιτισμού και της προστασίας του Φυσικού Περιβάλλοντος,
- Την ενθάρρυνση της παραγωγής γεωργο-περιβαλλοντικών προϊόντων και την ενίσχυση της μεταποιητικής δραστηριότητας στα προϊόντα του πρωτογενή τομέα,
- Τη διατύπωση συνολικής στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη με έμφαση στην ανάπτυξη των συνεργαζόμενων τομέων του Τουρισμού και της Γεωργίας,
- Την στήριξη της παραγωγής προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας και ιδιαίτερα αυτών της υψηλής τεχνολογίας (βιοτεχνολογία, πληροφορική κ.α.),
- Την αντιμετώπιση των οξυμένων προβλημάτων στους κρίσιμους τομείς της παραγωγής ενέργειας και διαχείρισης του υδάτινου δυναμικού και την ανάδειξη της Κρήτης σε κέντρο ανάπτυξης επιδεικτικών, πιλοτικών και παραγωγικών εφαρμογών ΑΠΕ και μεταφοράς τεχνολογίας. Την αναβάθμιση του ρόλου των πόλεων, την ενίσχυση των μικρότερων αστικών κέντρων και την τόνωση της λειτουργίας των ορεινών και ημιορεινών περιοχών,
- Την αναβάθμιση του ρόλου των πόλεων, την ενίσχυση των μικρότερων αστικών κέντρων και την τόνωση της λειτουργίας των ορεινών και ημιορεινών περιοχών .

Το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού της Κρήτης βρίσκεται σε διαδικασία αναθεώρησης. Το Μάρτιο του 2011 προκηρύχτηκε η μελέτη με τίτλο «Αξιολόγηση, αναθεώρηση και εξειδίκευση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης», με προεκτιμημένη αμοιβή 250.000,00€, χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ και χρονοδιάγραμμα εκπόνησης της μελέτης τους δώδεκα (12) μήνες. Ο διαγωνισμός για την ανάθεση της μελέτης διεξήχθη τον Ιούνιο του 2011 και αναμένεται η επιλογή του αναδόχου.

Όσον αφορά το χωροταξικό σχεδιασμό σε επίπεδο μικρότερο της Περιφέρειας, έχουν εκπονηθεί μελέτες για *Περιοχές Ειδικά Ρυθμιζόμενης Πολεοδομίας (ΠΕΡΠΟ)* που στοχεύουν στην οικιστική οργάνωση περιοχών για την εξυπηρέτηση μιας ή περισσότερων κατηγοριών χρήσεων γης του από 23-2-1987 (ΦΕΚ166Δ/87) Π.Δ., με κάποιες εξαιρέσεις. Συγκεκριμένα έχουν εκπονηθεί τέσσερις (4) μελέτες με τίτλο «Έγκριση γενικών κατευθύνσεων ειδικά ρυθμιζόμενης πολεοδομικής δραστηριότητας (ΠΕΡΠΟ) ιδιοκτητών γης στην εκτός σχεδίου πόλεως και εκτός οικισμών προ του 1923, καθώς και οικισμών μέχρι 2000 κατοίκους» στο Νομό Ρεθύμνου (ΦΕΚ 1003 Δ/15.11.2002), στο Νομό Χανίων (ΦΕΚ 42 ΑΑΠ/06.10.2006), στο Νομό Ηρακλείου (ΦΕΚ 405 ΑΑΠ/06.09.2007) και στο Νομό Λασιθίου (ΦΕΚ 284 ΑΑΠ/10.07.2008).

Εκτός από τις ΠΕΡΠΟ στην Κρήτη μέχρι σήμερα έχει θεσμοθετηθεί με το ΦΕΚ 211 Δ/10.04.1990 *Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ)* κατωτάτου ορίου κατάτμησης λοιπών όρων και περιορισμών δόμησης στην εκτός εγκεκριμένου σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προϋφιστάμενων του 1923 περιοχή των κοινοτήτων Καλαμίτσι-Αμυγδάλι, Μάζης, Γεωργιούπολης, Κουρνά, Φυλακής, Καστέλου (Ν. Χανίων) και Επισκοπής (Ν. Ρεθύμνης). Οι ΖΟΕ είναι ζώνες προστασίας, που καθορίζονται κατ' εξουσιοδότηση του Ν.1650/1986 (Α 160) «για την προστασία του περιβάλλοντος» και αποσκοπούν στην «άμεση προστασία και έλεγχο της δόμησης και των χρήσεων γης στην εκτός σχεδίου περιοχή και εκτός ορίων οικισμών, προκειμένου να αντιμετωπισθεί η υποβάθμιση του περιβάλλοντος και η άναρχη ανάπτυξη με τη δημιουργία καταστάσεων που υπονομεύουν τον ορθολογικό σχεδιασμό».

Ο Πολεοδομικός Σχεδιασμός περιλαμβάνει κυρίως τα *Ρυθμιστικά Σχέδια* και Προγράμματα Προστασίας Περιβάλλοντος, για τα μεγάλα αστικά κέντρα και τα *Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΓΠΣ)* και τα *Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ)*, τα οποία εκπονούνται στα διοικητικά όρια των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ.

Ρυθμιστικά Σχέδια εκπονούνται στις ευρύτερες περιοχές των αστικών συγκροτημάτων της χώρας με μητροπολιτικό χαρακτήρα και μετά από σχετική υπουργική απόφαση. Τα Ρυθμιστικά Σχέδια προσδιορίζουν τις βασικές κατευθύνσεις για τα σχέδια του επόμενου προς τα «κάτω» επιπέδου σχεδιασμού, δηλαδή για τα ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ, καθώς επίσης και «χωροθετούν» τις χρήσεις υπερτοπικού χαρακτήρα μέσα στην περιοχή του ρυθμιστικού σχεδίου, χρήσεις οι οποίες δεν μπορεί να προσδιορίζονται από τα ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ των επιμέρους ΟΤΑ. Όσον αφορά στην Περιφέρεια Κρήτης, σε εξέλιξη βρίσκεται η εκπόνηση του «Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προγράμματος Προστασίας Περιβάλλοντος Οικιστικού Συγκροτήματος Ηρακλείου». Μέχρι στιγμής έχει ολοκληρωθεί και παρουσιασθεί η Α' Φάση της μελέτης (Ιούλιος 2011), η οποία περιλαμβάνει τους παρακάτω Δήμους:

- Δήμος Ηρακλείου
- Δήμος Μαλεβιζίου
- Δήμος Χερσονήσου
- Δήμος Μινώα Πεδιάδας
- Δήμος Γόρτυνας (πρώην Δήμος Αγίας Βαρβάρας)
- Δήμος Αρχανών- Αστερουσίων (πρώην Δ. Αρχανών & πρώην Δ. Ν. Καζαντζάκη)

Για τα υπόλοιπα αστικά κέντρα του νησιού δεν υπάρχει στην παρούσα φάση πρόβλεψη για εκπόνηση παρόμοιας μελέτης.

1.1.6 Περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά

Η Περιφέρεια Κρήτης έχει να επιδείξει ένα ξεχωριστής ομορφιάς και οικολογικής αξίας φυσικό περιβάλλον το οποίο αποτελείται από αξιόλογους φυσικούς σχηματισμούς όπως φαράγγια, σπήλαια, οροπέδια και ορεινούς όγκους, πλούσια πανίδα και χλωρίδα και τοπία φυσικού κάλλους.

Ως «Ευαίσθητα οικοσυστήματα» έχουν χαρακτηριστεί όλα τα νησιά που βρίσκονται γύρω από την Κρήτη, σε όλο το μήκος της και σε αποστάσεις που κυμαίνονται μεταξύ 100μ. και 45ν.μ. Πολλά από αυτά διαθέτουν εξαιρετικές παραλίες και ιδιαίτερο ανάγλυφο, άλλα δε σπάνια χλωρίδα και πανίδα, στοιχεία που προσελκύουν το ενδιαφέρον πολλών επισκεπτών. Τα σημαντικότερα είναι: Γαύδος και Γαυδοπούλα, Γραμβούσα, Διονυσάδες, Ελαφονήσι, Ντία, Σπιναλόγκα, Χρυσή, Θοδωρού, Μεγάλο και Μικρό Παξιμάδι και Κουφονήσι.

Το κλίμα του νησιού έχει συμβάλει στη διαμόρφωση μιας πολύ πλούσιας χλωρίδας, με διαφορετικά οικοσυστήματα, που συνθέτουν ένα σύνολο σπάνιας πολυμορφίας. Καμιά ίσως άλλη περιοχή της γης με την έκταση της Κρήτης, δεν διαθέτει τόσα είδη φυτών. Σε μια έκταση 8.700 περίπου τμ. υπάρχουν 1624 αυτόχθονα αυτοφυή είδη από τα οποία τα 170 είναι ενδημικά της Κρήτης.

Τα ενδημικά φυτά είναι ανομοιόμορφα κατανομημένα και ως επί το πλείστον απαντώνται σε ψηλά βουνά, φαράγγια και απομονωμένες περιοχές. Ορισμένα από αυτά είναι πολύ σπάνια ή βρίσκονται σε κίνδυνο. Από το σύνολο των ενδημικών φυτών της Κρήτης τα 114 είδη βρίσκονται στα Λευκά Όρη που είναι μια από τις πλουσιότερες βοτανολογικά περιοχές.

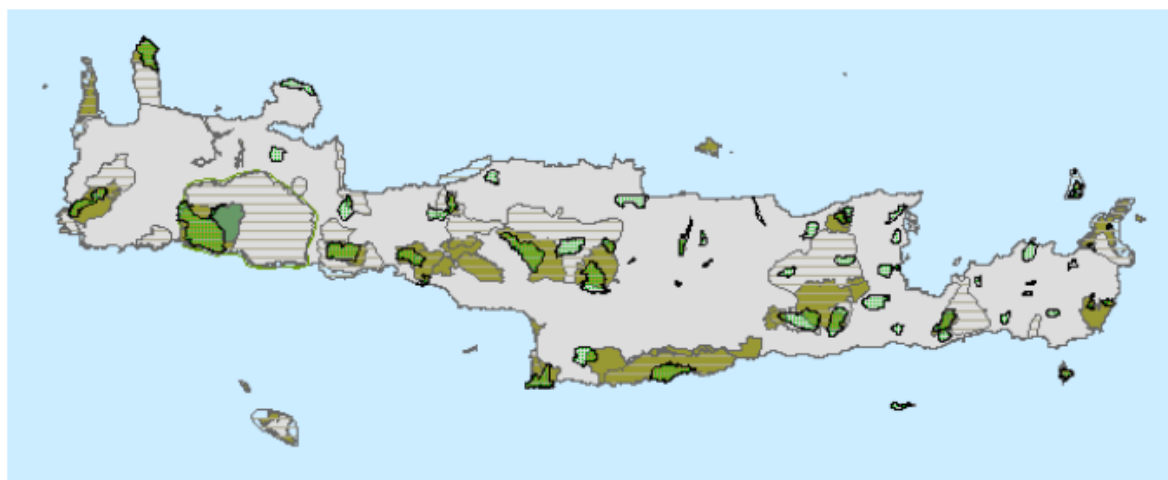
Ανάλογη σε ποικιλία και ενδιαφέρον είναι και η πανίδα του νησιού. Ενδημικά και πολύ ιδιαίτερα ζώα είναι ο Κρητικός αίγαγρος *Capra Aegagrus-Cretica* (κρι-κρι), σήμα-κατατεθέν της Κρητικής πανίδας και υπό εξαφάνιση είδος που απαντάται στις νότιες παρυφές των Λευκών Ορέων και στα νησάκια Θοδωρού, Άγιοι Πάντες και Ντία, και επίσης ο αγριόγατος. Μεγάλο

ενδιαφέρον, ιδιαίτερα για τον τουρισμό (πηνηνοπαρατήρηση) έχουν οι πληθυσμοί από σπάνια πουλιά όπως π.χ. ο γυπαετός *Gypaetus Barbatus*- που υπάρχουν στην Κρήτη αλλά και στα μικρονήσια της.

Άλλωστε λόγω της γεωγραφικής θέσης, η Κρήτη αποτελεί σταθμό για δεκάδες είδη μεταναστευτικών πουλιών, στο πέρασμα τους από και προς την Αφρική. Επιπλέον, σημαντική παρουσία στις ακτές του νησιού έχει η φώκια *Monachus-Monachus*, το κοινό δελφίνι και η θαλάσσια χελώνα *Carreta-Carreta*. Το φυσικό περιβάλλον της Κρήτης χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερου οικολογικού ενδιαφέροντος και αξίας, γεγονός που αποδεικνύεται από την ένταξη πολλών περιοχών στο ευρωπαϊκό δίκτυο «Φύση 2000», για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων, της άγριας πανίδας και χλωρίδας. Επίσης από τη δεκαετία του 1960 είναι χαρακτηρισμένος ο Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς που βρίσκεται 45 χλμ. νότια της πόλης των Χανίων και ορίζεται από τα χωριά Ομαλός και Αγία Ρούμελη. Αντίστοιχα σημαντική είναι η ύπαρξη του «Φυσικού Πάρκου Ψηλορείτη», που συγκαταλέγεται στα Ευρωπαϊκά Γεωπάρκα και εντάσσεται στη λίστα των Παγκόσμιων Γεωπάρκων της UNESCO (Global Geoparks). Εξίσου σημαντικός φυσικός πόρος και ιδιαίτερα δημοφιλής τουριστικός προορισμός είναι το φοινικόδασος του Βαΐ που βρίσκεται στο Δ.Δ. Παλαικάστρου του Νομού Λασιθίου και έχει χαρακτηριστεί ως αισθητικό δάσος. Πρόκειται για μια μικρή κοιλάδα με φυσική συστάδα του Φοίνικα *Phoenix theophrastis*, ενός από τα αυτοφυή είδη Φοινίκων της Ευρώπης. Αξίζει να αναφερθεί ότι το Βαΐ έχει χαρακτηριστεί επίσης ως Ειδικά Προστατευόμενη Μεσογειακή Περιοχή και ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας.

Εικόνα 1-1

Δίκτυο οικοτόπων στην Περιφέρεια Κρήτης

	Περιοχές Natura (Ειδικές Ζώνες Διατήρησης)		Εθνικοί Δρυμοί
	Περιοχές Natura (Ζώνες Ειδικής Προστασίας)		Καταφύγια Άγριας Ζωής
	Φορείς Διαχείρισης		

www.oikoskopio.gr

Με βάση τα παραπάνω, κύριο χαρακτηριστικό του φυσικού περιβάλλοντος είναι ο σημαντικός αριθμός αλλά και η μεγάλη έκταση οικολογικά ευαίσθητων περιοχών, που καλύπτουν σημαντικό μέρος της ενδοχώρας και ακτών.

Τα προβλήματα-ανάγκες προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος εμφανίζουν έντονη χωρική διαφοροποίηση, έτσι:

- στη βόρεια ζώνη οι πιέσεις που ασκούνται στο φυσικό περιβάλλον οφείλονται στην αστική και τουριστική ανάπτυξη, με άμεση συνέπεια τις αυξημένες απαιτήσεις στους τομείς διαχείρισης στερεών και υγρών αποβλήτων, στην άμεση οριοθέτηση των προστατευόμενων περιοχών μέσω Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών και στις αναπλάσεις των τουριστικών ζωνών που έχουν αναπτυχθεί χωρίς σχεδιασμό ακολουθώντας τις παρεκκλίσεις της εκτός σχεδίου δόμησης περιοχής.
- στη νότια ζώνη οι πιέσεις οφείλονται στη συνύπαρξη των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών με εντατικές καλλιέργειες ή και αναπτυσσόμενες τουριστικά ζώνες, καθώς και στα κατά τόπους φαινόμενα ερημοποίησης
- στην ενδοχώρα οι κύριες πιέσεις ασκούνται από τις πυρκαγιές, το κυνήγι και τη βόσκηση
- στον τομέα των δασικών εκτάσεων και λαμβάνοντας υπόψη το χαρακτήρα της κτηνοτροφίας στην Κρήτη (ελεύθερη βόσκηση) αλλά και το ιδιοκτησιακό καθεστώς, είναι ιδιαίτερα αυξημένες οι ανάγκες για ολοκληρωμένα διαχειριστικά σχέδια.

Σε πολύ μικρό επίσης βαθμό καλύπτονται οι ανάγκες για διαχειριστικά σχέδια των κηρυγμένων-προστατευόμενων περιοχών. Ας σημειωθεί ότι σε πολλές περιπτώσεις εκκρεμεί ακόμη και η σαφής οριοθέτηση των ζωνών.

Σε όρους υδατικών πόρων η Κρήτη χαρακτηρίζεται από άνισο χωρικά επιφανειακό και υπόγειο υδατικό δυναμικό, απόρροια των κλιματικών συνθηκών και των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών της. Σταθερά ζητούμενα αποτελούν η ορθολογική διαχείριση του υδατικού δυναμικού και η εξοικονόμηση υδατικών πόρων, η δημιουργία υποδομών με στόχο την αξιοποίηση της επιφανειακής απορροής υδάτων και σε κάθε περίπτωση η ολοκληρωμένη - ενιαία προσέγγιση και παρέμβαση για την εξασφάλιση αναγκών ύδρευσης και άρδευσης.

Η διαχείριση των απορριμμάτων αποτελεί μείζον ζήτημα και κρίνεται γενικά ελλιπής. Ο υπάρχων Περιφερειακός Σχεδιασμός διαχείρισης στερεών αποβλήτων δεν οδηγεί στην επίλυση αλλά μάλλον στη διόγκωση του προβλήματος αφού στην πράξη προωθεί μόνο «προσωρινές λύσεις» που διαρκούν περίπου όσο και μια προγραμματική περίοδος του ΕΣΠΑ. Αντίθετα, δεν υπάρχει κανένας σχολιασμός για τα βιομηχανικά απόβλητα (κυρίως παραπροϊόντων και αποβλήτων των ειδών διατροφής όπως π.χ. των σφαγείων). Παράλληλα, συνεχίζει να λειτουργεί ένας σημαντικός αριθμός χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης, οι οποίοι προκαλούν σημαντικές επιπτώσεις.

Σε πολλές περιπτώσεις εξακολουθούν να προκαλούνται πιέσεις στο περιβάλλον λόγω της ελλιπούς διαχείρισης των υγρών αποβλήτων και παρά την ύπαρξη και λειτουργία σημαντικού αριθμού μονάδων επεξεργασίας λυμάτων. Σύμφωνα με την Οδηγία 91/271/ΕΟΚ για την επεξεργασία των Αστικών Λυμάτων, οι κυριότερες υποχρεώσεις των κρατών μελών είναι η εγκατάσταση δικτύων συλλογής και σταθμών επεξεργασίας λυμάτων σε οικισμούς με πληθυσμό πάνω από 2.000 ι.π5. Επίσης απαιτείται η βιολογική δευτεροβάθμια επεξεργασία των λυμάτων στις κανονικές

5 1 ι.π (μονάδα ισοδύναμου πληθυσμού): το αποικοδομήσιμο οργανικό φορτίο που παρουσιάζει βιομηχανικές ανάγκες σε οξυγόνο πέντε ημερών (BOD 5) ίσες προς 60 g/ημέρα.

περιοχές, ο προσδιορισμός των Ευαίσθητων και Κανονικών περιοχών, η επιπρόσθετη αφαίρεση αζώτου (N) και φωσφόρου (P) στις ευαίσθητες περιοχές με πληθυσμό πάνω από 10.000 ι.π, η παρακολούθηση της ποιότητας του επεξεργασμένου νερού και η έκδοση αδειών και κανονισμών για την απόρριψη του επεξεργασμένου νερού και λάσπης. Τέλος, απαιτείται η υποβολή εκθέσεων προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ), όπως η έκθεση κατάστασης ή συμμόρφωσης, η έκθεση ενημέρωσης του κοινού και η έκθεση Προγράμματος Εφαρμογής (ΠΕ). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην πλειοψηφία των Δήμων στην Κρήτη υπάρχουν αποχετευτικά δίκτυα, τα οποία σε πολλές περιπτώσεις είναι ατελή ή δεν εξυπηρετούν το σύνολο των οικισμών.

1.1.7 Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά

Η Κρήτη αποτελεί το μεγαλύτερο σε έκταση και πληθυσμό νησί της χώρας και το πέμπτο μεγαλύτερο νησί της Μεσογείου. Διαθέτει τρία μεγάλα αστικά κέντρα (Ηράκλειο, Ρέθυμνο, Χανιά) και τρία μικρότερα (Άγιος Νικόλαος, Σητεία, Ιεράπετρα) καθώς και σημαντικό αριθμό αγροτικών και τουριστικών κέντρων σε όλες τις Περιφερειακές Ενότητες. Σχεδόν το 42% των κατοίκων ζει στις πόλεις, το 45% στην ύπαιθρο και το υπόλοιπο ποσοστό σε περιαστικές περιοχές.

Σύμφωνα με το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (2008) το Ηράκλειο μαζί με τα Χανιά χαρακτηρίζονται ως ένας «πόλος ανάπτυξης»⁶, για τον οποίο επιδιώκεται:

- Η ενίσχυση του στους τομείς της ανώτατης εκπαίδευσης, της έρευνας-τεχνολογίας, του αθλητισμού και της υγείας.
- Η ανάδειξη του σε κέντρο ανάπτυξης μιας ευρύτερης δυναμικής περιοχής στην οποία περιλαμβάνονται και οι νομοί Ρεθύμνου και Λασιθίου, ιδίως στους τομείς του τουρισμού, του πρωτογενή τομέα (ιδιαίτερα σε ότι αφορά την παραγωγή προϊόντων με βιολογικές μεθόδους, ονομασίας προέλευσης κ.ά.), της μεταποίησης και της διακίνησης προϊόντων, καθώς και των μεταφορών,
- Η ενίσχυση της διασύνδεσης του Ηρακλείου και των Χανίων με το μητροπολιτικό κέντρο της Αθήνας, με τα δυναμικά νησιωτικά αστικά κέντρα (Ερμούπολη, Μυτιλήνη, Χίο, Ρόδο), την Καλαμάτα και τη Θεσσαλονίκη.

Ο νησιωτικός χαρακτήρας και η κομβική γεωγραφική θέση δίδει την εικόνα ενός ιδιαίτερου χωρικά συστήματος με ικανό μέγεθος ενδοχώρας και πληθυσμού και με μεγάλη ορεινή ζώνη που αποτελούν και τα κυρίαρχα στοιχεία της φυσιογνωμίας της Κρήτης.

⁶ Με το συγκεκριμένο όρο χαρακτηρίζονται συγκεκριμένα αστικά κέντρα της χώρας και περιοχές δυναμικής περιαστικής ανάπτυξης και αστικής διάχυσης. Στα πλαίσια του Εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού οι εν λόγω πόλοι κρίνεται σκόπιμο να ενδυναμωθούν ώστε να βελτιωθεί η λειτουργικότητά τους, να αντιμετωπισθούν περιοχές στο εσωτερικό τους, που βρίσκονται σε κρίση, και να σχεδιαστούν έγκαιρα και σωστά οι περιοχές που δέχονται τις πιέσεις της αστικής ανάπτυξης.

<p>Έκταση: 8.335 χμ² Μικρά νησιά: Γαύδος, Γαυδοπούλα, Ντία, Κουφονήσι, Χρυσή, Διονυσάδες, Σπιναλόγκα και Παξιμάδι</p>	<p>ΑΕΠ: 13 δις € Πρωτογενής τομέας: 5% Δευτερογενής τομέας: 14% Τριτογενής τομέας: 81%</p>	<p>6 Λιμάνια 3 αεροδρόμια 35 λεπτά πτήση για Αθήνα 185 μίλια έως Πειραιά</p>
<p>Πληθυσμός: 621.340 Κύριες πόλεις: Χανιά, Ρέθυμνο, Ηράκλειο, Άγιος Νικόλαος, Ιεράπετρα, Σητεία Πυκνότητα: 74,5 κάτ./ χμ²</p>	<p>Κατά κεφαλή ΑΕΠ: 21.157 €</p>	<p>Θαλάσσιες - αεροπορικές συνδέσεις ηπειρωτική Ελλάδα, νησιά Αιγαίου, Κύπρο απευθείας πτήσεις προς ευρωπαϊκές πόλεις.</p>
<p>300 ημέρες ηλιοφάνειας 96 ακτές με Γαλάζιες σημαίες Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Ενυδρείο</p>	<p>Υψηλής κατάρτισης και πολύγλωσσο εργατικό δυναμικό: 280.000 Πρωτογενής τομέας: 15% Δευτερογενής τομέας: 17% Τριτογενής τομέας: 68%</p>	<p>Πανεπιστήμιο, 5 σχολές, 17 τμήματα Πολυτεχνείο, 6 τμήματα, 60 εργαστήρια ΤΕΙ, 20 τμήματα Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών Πανεπιστήμιο των Ορέων</p>
<p>Υψηλής φήμης αρχαιολογικοί χώροι (Κνωσός, Φαιστός, Γόρτυνα, Ζάκρος, Ζώμινθος, Ελεύθερνα, Κυδωνία, κ.α.) Μουσείο Ηρακλείου: 215.000 επισκέπτες Κνωσός: 633.000 επισκέπτες Φαιστός: 125.000 επισκέπτες</p>	<p>Σύγχρονο τραπεζικό σύστημα με Εμπορικές και Συνεταιριστικές Τράπεζες Χρηματοπιστωτικές, νομικές, λογιστικές, τεχνικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες.</p>	<p>Ίδρυμα Τεχνολογίας Έρευνας, 7 Ινστιτούτα Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας Επιστημονικό και Τεχνολογικό Πάρκο Ενεργειακό Κέντρο Περιφέρειας Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια των Δικτύων και των Πληροφοριών (ENISA)</p>
<p>4ος καλύτερος Ευρωπαϊκός προορισμός παραθαλάσσιου τουρισμού (TripAdvisor.com) Ετήσιες Διεθνείς αφίξεις Αεροδρόμων Ηρακλείου – Χανίων: 2.555.000</p>	<p>ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ 14 Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) 2 Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ) Ελαιόλαδο: 9 ΠΟΠ, 1 ΠΓΕ, Ελιές: 1 ΠΟΠ, Τυριά: 3 ΠΟΠ, Φρούτα: 1 ΠΟΠ, Προϊόντα αρτοποιίας: 1 ΠΓΕ 4 ζώνες Οίνων Ποιότητας 4 Τοπικοί Οίνοι Πρώιμα Κηπευτικά</p>	<p>5 Βιομηχανικές- βιοτεχνικές περιοχές 160 Εξαγωγικές επιχειρήσεις Τεχνοβλαστοί (Spin-offs) 8 εισηγμένες επιχειρήσεις στο ΧΑΑ Διεθνές Εκθεσιακό Κέντρο</p>
<p>Ξενοδοχειακές κλίνες: 162.000 25% των Ξενοδοχείων 5* της χώρας 30% των Κλινών 5* της χώρας 1 Ξενοδοχείο 6* 2 LEADING HOTELS OF THE WORLD 6 GREAT HOTELS OF THE WORLD</p>	<p>Κρητική διατροφή Keys A., et coll «Seven Countries. A multivariate analysis of death and coronary heart disease», Am. J. Epidemiol. 124, 1986, 903-916. De Lorgeril, M., S. Renaud, and j. Delaye. «Mediterranean alpha linolenic acid-rich diet in secondary prevention of coronary heart disease». The Lancet, 1994; 343:1454-145</p>	<p>Άνθρωποι φιλόξενοι, εργατικοί, φιλότιμοι, πρόθυμοι να βοηθήσουν στην πρόοδο και στην εξέλιξη των ιδίων και της Κρήτης</p>

Σε οικονομικό επίπεδο, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανέρχεται στα 21.000 ευρώ και το τοπικό ΑΕΠ στα 13 δις. Ευρώ (αντιστοιχεί περίπου στο 5% του ΑΕΠ της χώρας). Βασικότερες οικονομικές δραστηριότητες είναι η γεωργοκτηνοτροφία, οι κατασκευές, το εμπόριο, ο τουρισμός και οι λοιπές υπηρεσίες. Η Κρήτη φημίζεται για τα τοπικά προϊόντα υψηλής ποιότητας ΠΟΠ και ΠΓΕ (ελαιόλαδο, κρασί, φρούτα, γαλακτοκομικά, πρώιμα κηπευτικά κ.α.) που αποτελούν τη βάση της γνωστής Κρητικής δίαιτας, τους σημαντικούς πολιτιστικούς πόρους (αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία, μουσεία, βραβευμένοι παραδοσιακοί οικισμοί, ήθη και έθιμα κ.α.), τις φυσικές ομορφιές (παραλίες, φαράγγια, σπήλαια, μονοπάτια, οροπέδια, ορεινοί όγκοι κ.α.) και τις ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες που επιτρέπουν την ανάπτυξη παραγωγικών

δραστηριοτήτων σε όλους τους τομείς της οικονομίας (π.χ. βιολογική γεωργία, ήπιες μορφές τουρισμού κ.α.).

Επίσης, η Κρητική οικονομία παρουσιάζει αξιόλογο εξαγωγικό προσανατολισμό με περίπου 160 επιχειρήσεις, προερχόμενες κυρίως από τον κλάδο των τροφίμων και των ποτών, να προμηθεύουν τις αγορές της Ευρώπης και της Αμερικής ως επί το πλείστον με τυποποιημένα αγροτικά προϊόντα όπως λάδι, κρασί, παξιμάδι, φρούτα, μέλι κ.α. και δευτερευόντως με άλλα προϊόντα, όπως ηλεκτρολογικό υλικό, πλαστικά και υλικά συσκευασίας.

Βασικό ρόλο στην εξαγωγική δραστηριότητα και γενικότερα στην οικονομική ανάπτυξη του νησιού διαδραματίζουν το υψηλής κατάρτισης και πολύγλωσσο εργατικό δυναμικό (υπολογίζεται στις 280.000) και βέβαια οι υποδομές, παρά τις όποιες ελλείψεις που εντοπίζονται κατά περίπτωση (π.χ. υποδομές μεταφορών). Η Κρήτη διαθέτει σήμερα τρία αεροδρόμια (εκ των οποίων τα δύο διεθνή) καθώς και έξι λιμάνια, που εξασφαλίζουν τη θαλάσσια και αεροπορική σύνδεση με την υπόλοιπη ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα, την Κύπρο και αρκετές ευρωπαϊκές πόλεις.

Επίσης, διαθέτει πέντε βιομηχανικές-βιοτεχνικές περιοχές με εγκεκριμένο Ρυμοτομικό Σχέδιο (ΒΙΠΕ Ηρακλείου, ΒΙΟΠΑ Ανώπολης, Χανίων, Ρεθύμνου, Αγίου Νικολάου) και δύο με σημαντικό αριθμό εγκαταστάσεων, χωρίς εγκεκριμένο Ρυμοτομικό Σχέδιο (Τυλίσου, Φοινικιάς) εκθεσιακά κέντρα, πλήθος πανεπιστημιακών, πολυτεχνικών, τεχνολογικών σχολών και ερευνητικών ιδρυμάτων καθώς και υποδομές που εξασφαλίζουν υψηλού επιπέδου τουριστική ανάπτυξη.

1.2.1 Τουρισμός και ανάπτυξη στο Ν. Λασιθίου συγκεκριμένα

Η Κρήτη κατέχει εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στον τουριστικό χάρτη της Ελλάδας και αποτελεί πλέον ώριμο τουριστικό προορισμό. Την Κρήτη κάθε χρόνο επισκέπτεται το 1/5 του συνολικού αριθμού τουριστών της Ελλάδας (περίπου 2,5 εκατομμύρια) με αποτέλεσμα να πενταπλασιάζεται ο πληθυσμός του νησιού κάθε καλοκαίρι. Όπως φαίνεται και στο παρακάτω πίνακα (π.1-18) η Κρήτη διατηρεί το ¼ του συνολικού αριθμού διανυκτερεύσεων σε εθνικό επίπεδο και παρουσιάζει θετική μεταβολή σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα.

Πίνακας 1-18

Διανυκτερεύσεις σε κύρια τουριστικά καταλύματα, 1991-2006

	1991	2001	2006	μεταβολές %	
				1991-2001	2001-2006
Σύνολο γώρας	30.522.790	60.025.257	57.796.551	96,66	-3,71
Περιφέρεια Κρήτης	7.321.827	12.607.213	13.469.216	72,19	6,84
% γώρας	23,99	21,00	23,30		
Ν. Λασιθίου	1.662.014	1.911.060	1.995.611	14,98	4,42
% γώρας	5,45	3,18	3,45		
% περιφέρειας	22,70	15,16	14,82		

Πηγές: ΕΟΤ, 2007· Περιφέρεια Κρήτης - Δ/ση Τουρισμού, 2007.

Ο τουρισμός αποτελεί τον πιο σημαντικό οικονομικό κλάδο στη περιφέρεια με εξέχουσα συμβολή στην οικονομική της ανάπτυξη. Από το 1990 το 40% του ενεργού πληθυσμού ασχολείται άμεσα ή έμμεσα στο τουρισμό ενώ το 2005 η συμβολή του τουρισμού στο συνολικό περιφερειακό ΑΕΠ ανέρχεται στο 13%. Ο αριθμός τουριστικών επιχειρήσεων υπολογίζεται στο 43,2% του συνόλου των ΑΕ και ΕΠΕ και το τουριστικό κεφάλαιο αντιπροσωπεύει το 30,8% των συνολικών κεφαλαίων της χώρας. Επιπλέον αξίζει να σημειωθεί ότι ο συνολικός αριθμός ξενοδοχειακών κλινών αυξήθηκε κατά 12% το διάστημα 1991-2000 αποτελώντας το 16% του συνολικού αριθμού της χώρας τάση η οποία συνεχίστηκε μέχρι και το 2006 αλλά με μικρότερους ρυθμούς.

Όπως είδαμε και παραπάνω ο γεωργικός και ο βιομηχανικός τομέας καθώς και ο τομέας των υπηρεσιών (πλην του τουρισμού) αποτελούν επίσης δυναμικούς οικονομικούς κλάδους στην περιφέρεια. Στον αγροτικό τομέα περιλαμβάνονται παραδοσιακές καλλιέργειες όπως ελαιοκαλλιέργειες και αμπελοαγωγή αλλά και σύγχρονες καλλιέργειες όπως τα θερμοκήπια. Η Κρήτη ανέρχεται στην δεύτερη θέση στην Ελλάδα όσον αφορά την παραγωγή ελαιόλαδου και περιλαμβάνει το 50% των συνολικών θερμοκηπίων της Ελλάδας. Πολλά αγροτικά προϊόντα της έχουν ονομασία προέλευσης και εξάγονται με μεγάλη επιτυχία. Αντίστοιχα ισχύει και για τα κτηνοτροφικά προϊόντα όπως το σκληρό τυρί που συμμετέχει κατά 25% στην εγχώρια παραγωγή (ΕΤΑΜ & Γεωπονικό Πανεπίστημιο, 2007). Τέλος ο δευτερογενής τομέας συνδέεται άμεσα με την μεταποίηση γεωργικών προϊόντων καθώς και με την υποστήριξη του τουριστικού τομέα, ιδιαίτερα στους υποκλάδους εξοπλισμών και κατασκευών τουριστικών μονάδων.

Πίνακας 1-19

Εξέλιξη πληθυσμού, 1991-2006					
	1991	2001	2006	μεταβολές %	
				1991-2001	2001-2006
Χώρα	10.223.392	10.934.097	11.125.181	6,95	1,75
Κρήτη	540.054	601.131	608.180	11,31	1,17
Ν. Λασιθίου	71.279	76.319	77.450	7,07	1,48

Πηγή: www.economics.gr (με βάση στοιχεία ΕΣΥΕ και πρόβλεψη ΕΣΥΕ για το 2006).

Η δυναμική της οικονομίας της περιφέρειας συσχετίζεται άμεσα με την θετική εξέλιξη του πληθυσμού, του ΑΕΠ και των εισοδημάτων. Στο παραπάνω πίνακα (π.1-19) φαίνονται οι θετικές εξελίξεις για το πληθυσμό της περιφέρειας και του Ν. Λασιθίου συγκεκριμένα. Παρατηρούμε ότι τόσο η Κρήτη όσο και ο νομός Λασιθίου παρουσιάζουν πολλαπλάσια θετική μεταβολή την περίοδο 1991-2001 σε σχέση με την εθνική μεταβολή που ωστόσο αντιστρέφεται την επόμενη πενταετία.

Το Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν της Κρήτης το 2001 αντιστοιχούσε στο 5,5% του ΑΕΠ παρουσιάζοντας μια αύξηση 5,1% από το 1990. Το μεγαλύτερο μέρος του ΑΕΠ της περιφέρειας παράγεται στο νομό Ηρακλείου (46,9%) και ακολουθούν νομός Χανίων (24,4%), Λασιθίου (15,7%) και Ρεθύμνου (13,0%). Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ το 2001 στην Κρήτη ήταν στο επίπεδο του 100,7% του εθνικού ΑΕΠ παρουσιάζοντας μια μικρή αύξηση από το 1991 που ήταν στο 96,1%. Σε απόλυτες τιμές το κατά κεφαλήν εισόδημα ανήλθε σε 12.014€ έναντι 11.955€ της χώρας. Μεταξύ των τεσσάρων νομών το μεγαλύτερο κ.κ. εισόδημα παρουσιάζεται

στο νομό Λασιθίου και ανέρχεται στα 14.955€ (<http://info.biz2crete.gr>, 2008). Οι θετικές αυτές εξελίξεις επιβεβαιώνονται και από την Eurostat (δελτίο 12.02.2007) : Το κ.κ. ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (ΜΑΔ) ήταν για το σύνολο της χώρας 76,3 ενώ για τους νομούς της Κρήτης ήταν 86,5 για το Λασιθί ,75,5 για το Ρέθυμνο, για τα Χανιά 75,1 και για το Ηράκλειο 70,6. Σημειώνεται ότι ο νομός Λασιθίου κατέχει την έβδομη θέση μεταξύ των νομών της χώρας.

Τα θετικά αυτά στοιχεία για το νομό Λασιθίου ,αλλά και για τους υπόλοιπους νομούς της Κρήτης, σχετίζονται και με τα χαρακτηριστικά της δομής της απασχόλησης και με τις τοπικές αγορές εργασίας. Η δομή της απασχόλησης στο νομό Λασιθίου ,όπως και στην υπόλοιπη Κρήτη, χαρακτηρίζεται από μεγάλη πολυαπασχόληση (11-70% του ενεργού πληθυσμού κατά τους ΕΤΑΜ & Γεωπονικό Πανεπιστήμιο) και τα υψηλότερα ποσοστά παρατηρούνται σε περιοχές με πολυλειτουργική βάση, δηλαδή όπου υπάρχουν ευκαιρίες εκτός της γεωργίας στον τουρισμό, σε άλλες υπηρεσίες και στην γεωργική βιομηχανία. Το παραπάνω φαινόμενο της πολυαπασχόλησης εντοπίζεται ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 σύμφωνα με τη συγκριτική μελέτη των Τσάρτα κ.ά. (1995) για το νομό του Λασιθίου όπου οι αγρότες δήλωναν σε ποσοστό 73,2% δεύτερη απασχόληση στον τουρισμό. Η πολυαπασχόληση έχει επιτρέψει σχετική συγκράτηση του πληθυσμού και άνοδο των εισοδημάτων. Στην συντριπτική πλειοψηφία τους οι φορολογούμενοι δηλώνουν και γεωργικά εισοδήματα, προερχόμενα κυρίως από ελαιόλαδο και γεωργικά προϊόντα. Τέλος έχει μεγάλη σημασία να αναφερθεί τόσο για την τοπική αγορά εργασίας όσο και για την συνεισφορά της στα υψηλά εισοδήματα η εκτεταμένη χρήση ξένων εργατών-οικονομικών μεταναστών ως εύκολα εκμεταλλεύσιμο και φτηνό εργατικό δυναμικό (11,8% έναντι 8,5% του εθνικού μέσου όρου και της υπόλοιπης Κρήτης βλ ΕΣΥΕ, 2001).

Από την έρευνα των ΕΤΑΜ και του Γεωπονικού Πανεπιστημίου (2007) προκύπτει πως ο νομός Λασιθίου διαθέτει μια εξωστρεφή και δυναμική παραγωγή βασισμένη κυρίως σε ποιοτικά προϊόντα – χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το λάδι Σητείας αναγνωρισμένο από την ΕΕ ως προϊόν Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ)- με πρώιμη παραγωγή, υψηλούς δείκτες παραγωγικότητας και χαρακτηριστικά εντάσεως κεφαλαίου και τεχνολογίας. Στο νομό καταγράφηκε με διαφορά το μεγαλύτερο ποσοστό αρδευόμενων κηπευτικών εκτάσεων (91%) και η μεγαλύτερη παρουσία θερμοκηπίων (η οποία με 11.692 στρέμματα το 2004 αντιπροσώπευε το 26,2% των συνολικών εθνικών εκτάσεων και το 53,1% της Κρήτης). Παράλληλα οι ελιές με 237.000 στρέμματα αντιστοιχούν στο 13,8% των εκτάσεων της Κρήτης και στο 52,5% των εκτάσεων ΠΟΠ.

Πίνακας 1-20

Παραγωγή & εισόδημα από βασικά γεωργικά προϊόντα στο Ν. Λασιθίου, 2004		
	παραγωγή (τόνοι)	καθαρό εισόδημα (€)
Λάδι ΠΟΠ	21.183	50.581.160 (+ επιδότηση 27.961.560)
Αγγούρια θερμοκηπίου	41.294	12.950.252
Ντομάτες θερμοκηπίου	38.307	17.115.147
<u>Μέλι θυμαρίσιο ΠΟΠ</u>	<u>257</u>	<u>2.570.000</u>

Πηγή: ΕΤΑΜ - Γεωπονικό Πανεπιστήμιο (2007).

Από τα γεωργικά προϊόντα του νομού τέσσερα είναι τα πιο αναγνωρισμένα σε πανελλήνιο και διεθνές επίπεδο : το λάδι ΠΟΠ, τα κηπευτικά προϊόντα θερμοκηπίου (αγγούρι, ντομάτα) και θυμαρίσιο μέλι ΠΟΠ. Η παραγωγή το 2004 και τα αντίστοιχα καθαρά εισοδήματα που προέκυψαν από τους δείκτες της Δ/σης Γεωργικής Ανάπτυξης Κρήτης φαίνονται στον παραπάνω πίνακα (π.1-20). Μόνο από αυτά τα τέσσερα προϊόντα και χωρίς να συνυπολογίζονται έσοδα από παρεμφερείς δραστηριότητες και προϊόντα (όπως κρασί, σταφύλια, πατάτα οροπεδίου, κτηνοτροφικά) προκύπτει ένα συνολικό εισόδημα της τάξης των 111 εκατ. Ευρώ, το οποίο διαχέεται ,προφανώς με άνισο τρόπο, στις περισσότερες οικογένειες του νομού λόγω της πολυαπασχόλησης και των πολλαπλών εισοδημάτων που εισρέουν σε κάθε οικογενειακή μονάδα.

Ωστόσο η ανάπτυξη στην περιφέρεια και ιδιαίτερα αυτή που στηρίζεται στον τουρισμό παρουσιάζει μεγάλη ανομοιογένεια. Εξαρτώμενος κυρίως από την προσφορά του προϊόντος «ήλιος και θάλασσα» ο τουρισμός αναπτύχθηκε κυρίως κατά μήκος της εθνικής οδού που ακολουθεί την βόρεια ακτογραμμή, (γνωστή και ως ΒΟΑΚ, βόρειος οδικός άξονας Κρήτης), σε εγγύτητα με τα μεγάλα αστικά κέντρα και τις διεθνείς πύλες εισόδου και σε ορισμένους παράκτιους θύλακες στο νότιο τμήμα του νησιού (ΕΟΤ2003). Άμεση συνέπεια των παραπάνω αποτελεί η περιθωριοποίηση της ορεινής ενδοχώρας του νησιού ως προς τον τουρισμό και η σημαντική αποδυνάμωση σε παραγωγικό και πληθυσμιακό επίπεδο χωρίς ωστόσο να εμφανίζονται τα προβληματικά χαρακτηριστικά άλλων νησιωτικών περιοχών.

Η τουριστική και αγροτική ανάπτυξη στο νομό Λασιθίου παρουσιάζουν χαρακτηριστική ανισομέρεια. Στις περιοχές του Αγ. Νικολάου κ Ελούντας συγκεντρώνεται το 49,6% των μανάδων κύριων καταλυμάτων του νομού (ΕΟΤ 2003:119) ενώ στην περιοχή της Ιεράπετρας εντοπίζεται ο κύριος όγκος των θερμοκηπίων και αρδευόμενων εκτάσεων, κατανομές οι οποίες σχετίζονται άμεσα με τις πληθυσμιακές μεταβολές. Όπως παρατηρούμε στον παρακάτω πίνακα οι δήμοι Αγ. Νικολάου και Ιεράπετρας έχουν τις μεγαλύτερες θετικές μεταβολές κατά την εικοσαετία 1981-2001.

Πίνακας 1-21

Πληθυσμιακές μεταβολές στο Ν. Λασιθίου, 1981-2001						
Δήμοι	1981	1991	2001	μεταβολές %		
				1981-1991	1991-2001	1981-2001
Αγ. Νικολάου	16.551	16.639	19.462	0,53	16,97	17,59
Ιεράπετρας	19.309	21.025	23.707	8,89	12,76	22,78
Ιτάνου	2.328	2.503	2.514	7,52	0,44	7,99
Λεύκης	2.751	2.435	2.177	-11,49	-10,60	-20,87
Μακρύ Γιαλού	3.805	4.009	4.204	5,36	4,86	10,49
Νεάπολης	7.138	6.747	6.765	-5,48	0,27	-5,23
Οροπεδίου Λασιθίου	4.899	4.220	3.152	-13,86	-25,31	-35,66
Σητείας	13.272	13.701	14.338	3,23	4,65	8,03
σύνολο νομού	70.053	71.279	76.319	1,75	7,07	8,94
πρ. επαρχία Σητείας	22.156	22.648	23.233	2,22	2,58	4,86

Πηγή: απογραφές ΕΣΥΕ (πραγματικός πληθυσμός).
 Σημείωση: την πρώην επαρχία Σητείας αποτελούν οι Δήμοι Ιτάνου, Λεύκης, Μακρύ Γιαλού και Σητείας

Το ανατολικό κομμάτι του νομού, δηλαδή το ευρύτερο κομμάτι στο οποίο απευθύνεται η επένδυση, αποτελεί μια σχετικά απομονωμένη και κατακερματισμένη χωρική ενότητα. Σε οικιστικό επίπεδο κεντρική θέση κατέχει η Σητεία στον ομώνυμο δήμο, η οποία αποτελεί το ένα από τα τρία σχετικά ισοδύναμα από πληθυσμιακή άποψη οικιστικών κέντρων του νομού. Στην πόλη της Σητείας αναφέρονται ιεραρχικά και οι έδρες των γύρω δήμων Ιτάνου, Λεύκης και Μακρού Γιαλού. Στην εν λόγω περιοχή η παραγωγή στηρίζεται κυρίως στον πρωτογενή τομέα (44% σύμφωνα με την απογραφή της ΕΣΥΕ, 2001).

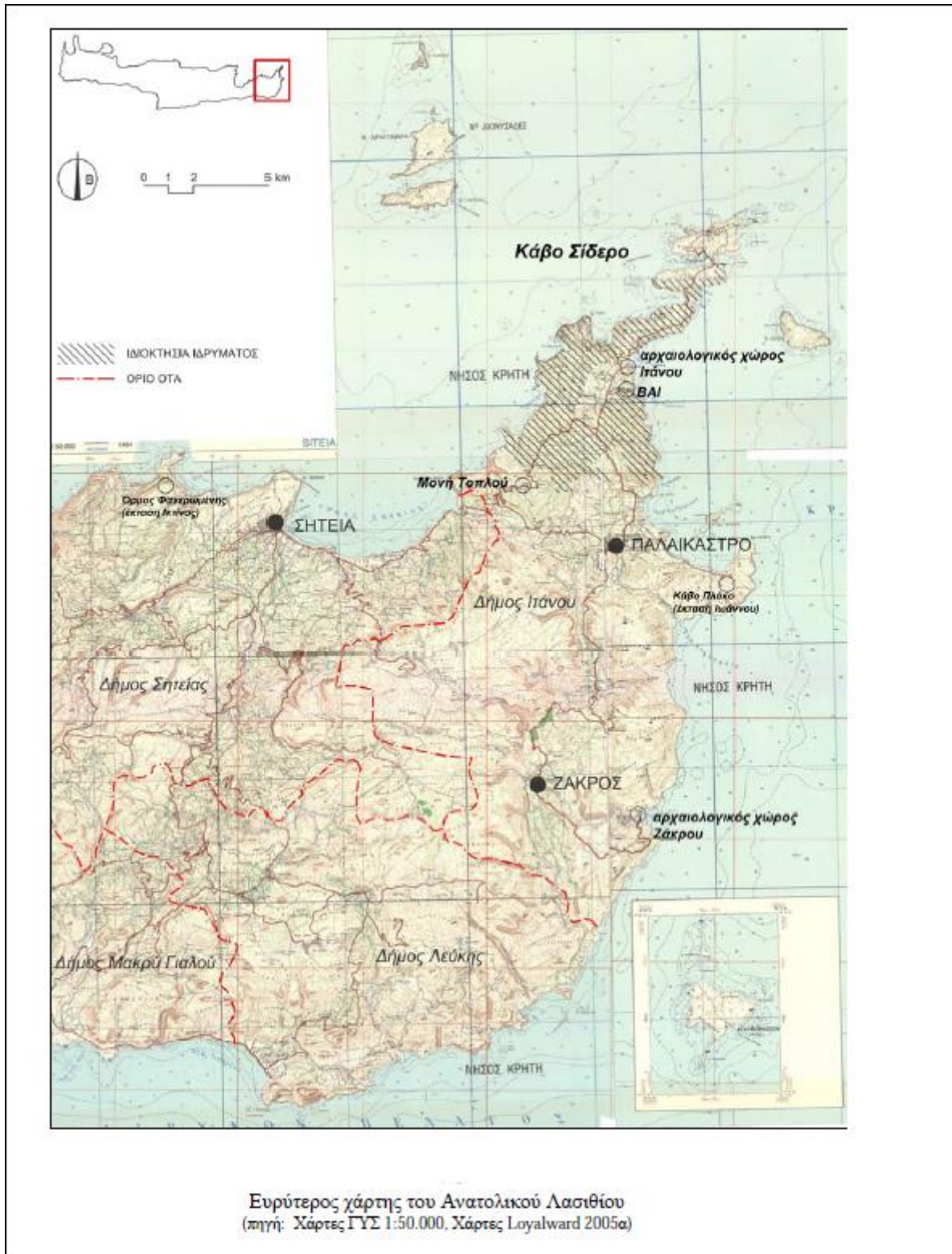
Ο τουρισμός αφορά σε μικρές μονάδες μέσης κατηγορίας και μιας σημαντικής ομάδας ενοικιαζόμενων δωματίων. Στον τομέα ξενοδοχείων-εστιατορίων απασχολείται μια μικρή μερίδα, το 11% του ντόπιου πληθυσμού. Η σχετικά περιορισμένη ανάπτυξη του τουρισμού στο συγκεκριμένο τμήμα της Κρήτης οφείλεται κυρίως στην απομόνωση του σε επίπεδο δικτύων μεταφορών από τα κέντρα του νησιού και του νομού (Ηράκλειο, Αγ. Νικόλαος). Το σχετικά «γρήγορο» κομμάτι του ΒΟΑΚ σταματά στην Παχειά Άμμο, ενώ σημαντικά έργα όπως το λιμάνι και το αεροδρόμιο της Σητείας ακόμα δεν έχουν ολοκληρωθεί δυσχεραίνοντας έτσι την πρόσβαση τόσο σε ενδο όσο και σε δια-περιφερειακό επίπεδο. Ως άμεση συνέπεια των παραπάνω η ανάπτυξη της περιοχής έχει μετατοπιστεί από την ύπαιθρο στις πόλεις σε τοπική-περιφερειακή κλίμακα και προς άλλα κέντρα σε εθνική κλίμακα.

Η ήπια αναπτυξιακή τροχιά της ευρύτερης περιοχής παρουσιάζει και μερικά θετικά περιβαλλοντικά και κοινωνικό-οικονομικά χαρακτηριστικά. Πέρα από τις επιτυχημένες προσπάθειες διατήρησης του περιβαλλοντικού και πολιτισμικού πλούτου της περιοχής, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η καινοτόμος και εμπορικά επιτυχημένη δραστηριοποίηση στον γεωργικό τομέα, ειδικά στην παραγωγή λαδιού. Η Σητεία αποτελεί πρωτοπόρο κέντρο στην βιολογική καλλιέργεια, (ιδιαίτερα ελιάς), και παραγωγής και προώθησης ελαιόλαδου. Το ελαιόλαδο της Σητείας είναι ένα από τις 12 ελληνικές ποικιλίες λαδιού, με προστατευόμενη ονομασία προέλευσης (ICAP 2001) και την ευθύνη της εμπορίας του κατέχει αποκλειστικά η δραστήρια τοπική ένωση αγροτικών συνεταιρισμών.

Άλλο ένα σημαντικό στοιχείο που χρήζει αναφοράς αποτελεί η διατήρηση της ντόπιας κουλτούρας ως συνεκτικό στοιχείο στη ντόπια κοινωνία. Οι πολιτισμικές παραδόσεις της περιοχής έχουν διαμορφώσει μια ταυτότητα για τον κάτοικο της Σητείας και της ευρύτερης περιοχής, η οποία διαφοροποιείται αισθητά από τα στερεότυπα που χαρακτηρίζουν την Κρήτη ιδιαίτερα στο κεντρικό και δυτικό κομμάτι της. Είναι αρκετά πιθανό η διατήρηση της ξεχωριστής αυτής ταυτότητας να οφείλεται -ανάμεσα σε άλλα- στην έλλειψη της μαζικής τουριστικής ανάπτυξης και των αρνητικών συνεπειών της στο επίπεδο των κοινωνικών σχέσεων.

Σήμερα βρισκόμαστε σε μεταβατικό στάδιο για την ανάπτυξη και εξέλιξη της περιοχής καθώς προγραμματίζονται και υλοποιούνται σημαντικά και πολυαναμενόμενα από την τοπική κοινωνία έργα υποδομής (κυρίως προέκταση του ΒΟΑΚ και αναβάθμιση του αεροδρομίου της Σητείας), αλλά και μία σειρά σημαντικών τουριστικών επενδύσεων. Για την ευρύτερη περιοχή της Σητείας υφίστανται δύο ακόμη επενδυτικές προτάσεις, όπως φαίνονται και στον παρακάτω χάρτη, για τουριστικά συγκροτήματα γκολφ μεγάλης κλίμακας. Πρόκειται για τα συγκροτήματα «Sitia Bay Resort» το οποίο θα κατασκευαστεί στον όρμο της Φανερωμένης και το «Plaka Bay Resort» στο Κάβο Πλάκο και τις επενδύσεις τις έχει αναλάβει ο όμιλος «Dolphin Capital Investors» σε συνεργασία με τους ομίλους Ικτίνοσ και Ιωάννου J&P αντίστοιχα. Υπάρχει λοιπόν η πιθανότητα η λιγότερο αναπτυγμένη αυτή περιοχή της Κρήτης να αποτελέσει την πρώτη χρονικά χωρική συγκέντρωση γηπέδων γκολφ και σύνθετων τουριστικών συγκροτημάτων στην Ελλάδα.

Εικόνα 1-2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : Η ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΤΩΝ ΒΑΠΕ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

2.1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τις τελευταίες δεκαετίες γίνεται όλο και πιο επιτακτική, σε παγκόσμια κλίμακα, η ανάγκη εξεύρεσης μορφών ενέργειας οι οποίες είναι ανανεώσιμες και φιλικότερες στο περιβάλλον. Παρότι οι συμβατικές πηγές ενέργειας (πετρέλαιο, λιγνίτης, φυσικό αέριο κτλ) αποτέλεσαν αναπόσπαστο κομμάτι της ανάπτυξης σε ολόκληρη την υφήλιο έχουν ημερομηνία λήξης στο βαθμό που τα αποθέματά τους δεν είναι ανανεώσιμα και μάλιστα εξαντλούνται με ταχύτατους ρυθμούς. Επιπλέον η ευρεία εφαρμογή τους και η συνεχής προσπάθεια κατοχής και ελέγχου τους έχουν πυροδοτήσει αμέτρητες κρίσεις, οικονομικές, πολιτικές, περιβαλλοντικές, δημιουργώντας την ανάγκη για προσανατολισμό στη χρήση μορφών ενέργειας ανεξάντλητων, ενδογενών και χωρίς αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ) θεωρητικά αποτελούν πηγές ενέργειας λιγότερο επιβλαβείς προς το περιβάλλον και αποτελούν βασικό πυλώνα για μια βιώσιμη ενεργειακή ανάπτυξη. Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία, (ν. 2773/1999 όπως τροποποιήθηκε από τον ν.3468/2006), ως ΑΠΕ ορίζονται οι μη ορυκτές ανανεώσιμες πηγές ενέργειας όπως περιγράφονται στη συνέχεια:

- Η αιολική ενέργεια η οποία παράγεται από τη δύναμη του ανέμου, η κινητική ενέργεια του οποίου μετατρέπεται σε ηλεκτρική ενέργεια μέσω των ανεμογεννητριών
- Η ηλιακή ενέργεια η οποία προέρχεται από τον ήλιο για παραγωγή ηλεκτρισμού.
- Η ενέργεια των κυμάτων δηλαδή η εκμετάλλευση της κινητικής ενέργειας των κυμάτων της θάλασσας.
- Η παλιρροϊκή ενέργεια δηλαδή η εκμετάλλευση της ανύψωσης της στάθμης της θάλασσας
- Η βιομάζα η οποία χρησιμοποιεί τους υδατάνθρακες των φυτών για την αποδέσμευση της ενέργειας τους.
- Το βιοαέριο που εκλύεται από χώρους υγειονομικής ταφής και από τις εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού.
- Η γεωθερμική ενέργεια που προέρχεται από την θερμότητα που εκλύεται στην επιφάνεια της γης από τη ραδιενεργό αποσύνθεση των πετρωμάτων της.
- Η υδραυλική ενέργεια όπου αξιοποιούνται τις υδατοπτώσεις, με στόχο την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

Παρακάτω διατίθεται ένας πίνακας (π.2-1) εξέλιξης παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ στην Ελλάδα από το 1991-2006.

Πίνακας 2-1

Πίνακας 1: Ισχύς Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας (MW), Επιφάνεια Ηλιακών Συλλεκτών και Βιοκαύσιμα																		
Τεχνολογία ΑΠΕ	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
Σύνολο	2.411	2.515	2.541	2.552	2.552	2.552	2.551	2.757	2.896	3.068	3.299	3.369	3.388	3.473	3.597	3.621	3.894	
Υδροηλεκτρική Ενέργεια	2.408	2.512	2.529	2.529	2.529	2.529	2.522	2.728	2.856	2.959	3.072	3.076	3.078	3.079	3.099	3.105	3.124	
ακτοναπαιών απλή εκά συστήματα	315	315	315	315	315	315	315	520	615	615	699	699	699	699	699	699	699	
ΥΉH -1 MW*	2	2	2	2	3	3	3	4	5	8	14	15	17	19	23	25	31	
ΥΉH 1-10 MW*	28	28	39	39	39	39	39	39	40	42	42	45	45	50	59	64	77	
ΥΉH 10+MW*	2.053	2.167	2.167	2.167	2.166	2.166	2.165	2.165	2.197	2.284	2.317	2.317	2.317	2.311	2.317	2.317	2.317	
Γεωθερμία	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	
Φωτοβολταϊκά	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1,4	1,5	
Αιολική Ενέργεια	1	1	16	27	27	27	27	27	38	109	226	270	287	371	472	491	745	
Βιοαέριο	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	22	22	22	24	24	24	
Επιφάνεια Ηλιακών Συλλεκτών (1000 m ²)	1.448	1.610	1.759	1.878	1.991	2.101	2.168	2.228	2.381	2.440	2.941	2.932	3.050	3.140	3.246	3.047	3.295	
Βιοκαύσιμα (τόνοις)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	395000
* Δεν συμπεριλαμβάνεται η ισχύς των αντλητικών																		

Πίνακας 1.1 Εξέλιξη παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ, συνολικά και ανά τεχνολογία ΑΠΕ, μεταξύ 1999 – 2006, στην Ελλάδα. (ΚΑΠΕ, 2007)

Στη συνέχεια παρουσιάζεται το νομοθετικό πλαίσιο για τις ΑΠΕ τόσο σε επίπεδο Ε.Ε όσο και στην Ελλάδα.

2.1.2 ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΠΕ

Η ανάπτυξη των ΑΠΕ αποτελεί βασική προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος (Λευκή Βίβλος «Ενέργεια για το Μέλλον», 1997) και την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού (Green Paper «Στρατηγική για την Ασφάλεια της παραχής Ενέργειας», 2002). Σύμφωνα με το Πρωτόκολλο του Κιότο (1998), προβλέπεται μείωση των εκπομπών των Αερίων του Θερμοκηπίου στην Ε.Ε κατά 8% το 2008-12 από τα επίπεδα του 1990.

Συγκεκριμένα, με βάση την οδηγία 2001/77/ΕΚ, είχε τεθεί ως στόχος μέχρι το 2010, το 22,1% της συνολικής κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας στην Κοινότητα να προέρχεται από ΑΠΕ. Παράλληλα, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έθεσε δεσμευτικό στόχο (με άσκηση νομικής διαδικασίας στα κράτη μέλη που δεν συμμορφώνονται), έως το 2020 το 20% της συνολικής κατανάλωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης να προέρχεται από ΑΠΕ. Επίσης, το 10% στην κατανάλωση καυσίμων των μεταφορών να προέρχεται από βιοκαύσιμα και θέτεται εκ νέου ο στόχος για εξοικονόμηση του 20% της συνολικής κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας μέχρι το 2020. Η επίτευξη αυτού του στόχου θα σημαίνει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα χρησιμοποιεί περίπου 13% λιγότερη ενέργεια από ότι σήμερα, εξοικονομώντας ετησίως 100 δις ευρώ και περίπου 780 τόνους CO₂. Παράλληλα, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2007 αποφάσισε τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 20%, για την εφαρμογή του Πρωτοκόλλου του Κιότο, έως το 2020. Αυτά αποτυπώθηκαν στην Οδηγία 2009/28/ΕΚ γνωστή ως '20-20- 20'.

2.1.3 Το εθνικό νομοθετικό πλαίσιο για τις ΑΠΕ

Η εθνική πολιτική για τις ΑΠΕ προσδιορίζεται κυρίως από τις δεσμεύσεις της χώρας μας σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο που αφορούν τον περιορισμό των ρύπων και τη μείωση της ενεργειακής εξάρτησης, σύμφωνα με την εγκεκριμένη από την Ελληνική Κυβέρνηση, Ελληνική Στρατηγική προς τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (2002). Με την κύρωση 12 του Πρωτοκόλλου του Κιότο με το ν. 3017/2002 και το Δεύτερο Εθνικό Πρόγραμμα Μείωσης των Εκπομπών που εγκρίθηκε το 2003, η Ελλάδα έχει αναλάβει για την περίοδο 2008-2012 την υποχρέωση συγκράτησης της αύξησης των εκπομπών της στο +25%, σε σχέση με τις εκπομπές βάσης, προωθώντας, μεταξύ άλλων, για το σκοπό αυτό και τη χρήση ΑΠΕ για την παραγωγή ηλεκτρισμού και θερμότητας ή ψύξης.

Με βάση τους εθνικούς στόχους, όπως αυτοί προσδιορίζονται στον ν.3468/2006 το ποσοστό συμμετοχής των ΑΠΕ στην ακαθάριστη κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας της χώρας πρέπει να ανέλθει μέχρι το 2010 σε 20,1% και μέχρι το 2020 σε 29% αντιστοίχως.

Ο πρώτος νόμος για τις ΑΠΕ στη χώρα ήταν ο ν. 1559/1985 «Ρύθμιση θεμάτων εναλλακτικών μορφών ενέργειας και ειδικών θεμάτων ηλεκτροπαραγωγής από συμβατικά καύσιμα και άλλες διατάξεις», στο πλαίσιο του οποίου δίνεται η δυνατότητα στη Δ.Ε.Η. και τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) να εγκαταστήσουν μικρά αιολικά πάρκα και μικρής ισχύος φωτοβολταϊκά συστήματα (ισχύος 24 και 3 MW αντίστοιχα μέχρι το 1995). Ο νόμος όμως που συνέβαλλε στην ουσιαστική ανάπτυξη των Α.Π.Ε. στην Ελλάδα ήταν ο ν. 2244/1994 «Ρύθμιση θεμάτων ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και από συμβατικά καύσιμα και άλλες διατάξεις». Ο νόμος αυτός υποχρέωνε τη ΔΕΗ για την αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας παραγόμενης από ΑΠΕ από ιδιώτες και καθόριζε σταθερές τιμές πώλησης.

Η ενσωμάτωση της Οδηγίας 96/92/ΕΚ για την απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής Ενέργειας αποτυπώνεται στο ν. 2773/1999 «Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας-Ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής και λοιπές διατάξεις», με τον οποίο διατηρήθηκε το ευνοϊκό τιμολογιακό καθεστώς, δίνοντας έμφαση στο θέμα της προτεραιότητας πρόσβασης των ΑΠΕ στο δίκτυο. Επίσης, θεσπίζεται ανταποδοτικό τέλος υπέρ ΟΤΑ, επί των πωλήσεων της ενέργειας και καθιερώνεται η άδεια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας η οποία ήταν και προϋπόθεση για την έναρξη της αδειοδοτικής διαδικασίας (ΥΑ 2000/2002). Η τροποποίησή του ν. 2773/1999 έγινε με το ν. 3175/2003 «Αξιοποίηση του γεωθερμικού δυναμικού, τηλεθέρμανση και άλλες διατάξεις» και το 13 ν.3426/2005 «Επιτάχυνση της Διαδικασίας για την Απελευθέρωση της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας».

Ο ν. 2941/2001 «Απλοποίηση διαδικασιών ίδρυσης εταιρειών, αδειοδότηση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, ρύθμιση θεμάτων της Α.Ε. 'ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΑΥΠΗΓΕΙΑ' και άλλες διατάξεις» αντιμετώπισε αποτελεσματικά το θέμα εγκατάστασης ΑΠΕ σε δάση και δασικές εκτάσεις ξεπερνώντας το εμπόδιο του ν. 998/1979 «Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της χώρας». Οι διατάξεις του έγιναν αποδεκτές και κρίθηκαν συνταγματικές από το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ). Επίσης, σε αυτό το νόμο έγινε εισαγωγή του χαρακτηρισμού «δημόσιας ωφέλειας» με απόφαση υπουργού, για έργα στα οποία θεωρείται αναγκαία η κατάληψη των απαλλοτριωτέων εκτάσεων πριν από τον προσδιορισμό τους, με καταβολή αποζημίωσης. Επιπροσθέτως, δίνεται η δυνατότητα κατασκευής έργων διασύνδεσης από τον επενδυτή ενώ οι ΑΠΕ εξαιρούνται από την υποχρέωση λήψης οικοδομικής άδειας.

Ο προαναφερόμενος ν. 3175/2003 «Αξιοποίηση του γεωθερμικού δυναμικού, τηλεθέρμανση και άλλες διατάξεις», εκτός ότι άνοιξε το δρόμο για την εκμετάλλευση της γεωθερμίας, αφορούσε στην απλούστευση στις διαδικασίες απαλλοτριώσεων για λόγους επέκτασης των γραμμών μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας, ώστε να εξυπηρετηθεί και η ανάπτυξη των ΑΠΕ.

Σύμφωνα με την οδηγία 2001/77, η Ελλάδα όφειλε να πετύχει συγκεκριμένους στόχους διείσδυση των ΑΠΕ, δηλαδή η ηλεκτροπαραγωγή της να καλύπτεται σε ποσοστό 20,1% από ΑΠΕ. Ο ν. 3468/2006 “Παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Συμπαράγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης και λοιπές διατάξεις” εισάγει διατάξεις που στοχεύουν αποκλειστικά στη ρύθμιση θεμάτων ανάπτυξης, ένταξης στο Σύστημα/Δίκτυο και τιμολόγησης έργων ΑΠΕ και Συμπαράγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης (ΣΗΘΥΑ). Τα βασικά σημεία του νόμου είναι:

- Θεσμοθέτηση του εθνικού στόχου για τη συμμετοχή της ηλεκτροπαραγωγής με χρήση Α.Π.Ε. το έτος 2010 σε ποσοστό 20,1% και το 2020 σε 29% της ακαθάριστης εγχώριας κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας.
- Επιτρέπεται η εγκατάσταση και λειτουργία σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ σε αιγιαλό, παραλία, θάλασσα, ή σε πυθμένα θαλάσσης, εφόσον έχει παραχωρηθεί το δικαίωμα χρήσης τους σύμφωνα με το άρθρο 14 του ν. 2971/2001.
- Προώθησε την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών συστημάτων με νέο τιμολογιακό καθεστώς και την αδειοδότηση υβριδικών σταθμών σε αυτόνομα νησιωτικά συστήματα.
- Βελτίωσε τους όρους αγοραπωλησίας της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας με σκοπό τη διευκόλυνση της τραπεζικής χρηματοδότησης των έργων. Επίσης θεσμοθέτησε ανασχεδιασμό και νομοθετική κατοχύρωση του υπέρ ΟΤΑ τέλους επί των ακαθάριστων εσόδων από την πώληση ανανεώσιμης ενέργειας (με εξαίρεση τη φωτοβολταϊκή ενέργεια) που αυξάνεται από 2% σε 3%.
- Προχώρησε σε διεύρυνση του ορίου εγκατεστημένης ισχύος μέχρι το οποίο δεν απαιτείται η έκδοση αδειών παραγωγής, εγκατάστασης και λειτουργίας.

Η εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας με τη νέα Οδηγία 28/2009 έγινε με το ν. 3851/2010 «Επιτάχυνση της ανάπτυξης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και άλλες διατάξεις σε θέματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής». Παράλληλα, εκπονήθηκε (ως όφειλε) και υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, που αποτελεί το κατεξοχήν εργαλείο ενεργειακού σχεδιασμού μέχρι το 2020.

Σύμφωνα με το νόμο καθορίζεται εθνικός δεσμευτικός στόχος 20% για τη συμμετοχή των ΑΠΕ στην κάλυψη της τελικής κατανάλωσης ενέργειας ως το 2020 και 40% ειδικότερα για τον ηλεκτρισμό και για την επίτευξη αυτού του στόχου. Τα βασικά σημεία του νόμου είναι τα εξής:

- Συγχώνευση των διαδικασιών Προκαταρκτικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης και Αξιολόγησης (ΠΠΕΑ) και Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΕΠΟ) σε μια ενιαία διαδικασία. Εξαιρούνται από την διαδικασία αυτή τα μικρά έργα (π.χ. 20 MW για αιολικούς σταθμούς) ως έργα μηδενικής όχλησης εκτός και αν εγκαθίστανται σε ευαίσθητες περιοχές (NATURA, παράκτιες ζώνες κ.α.). Επίσης προβλέπεται η εξαίρεση από την υποχρέωση λήψης άδειας παραγωγής ηλεκτρισμού ή άλλης διαπιστωτικής απόφασης οι “μικρές” εγκαταστάσεις ΑΠΕ (π.χ. αιολικά ως 100 MW), που δεν συνδέονται με το δίκτυο.
- Τροποποίηση του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τις ΑΠΕ με τρόπο ώστε να επιτρέπεται η εγκατάσταση ΑΠΕ παντού, εκτός από τις περιοχές απολύτου

προστασίας της φύσης, τα κηρυγμένα διατηρητέα μνημεία μείζονος σημασίας της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, τις οριοθετημένες αρχαιολογικές ζώνες προστασίας Α, καθώς και τους υγροτόπους διεθνούς προστασίας (Ραμσάρ). Διευκρινίζεται επίσης ότι επιτρέπεται με προϋποθέσεις η εγκατάσταση μονάδων σε αγροτικές γαίες υψηλής παραγωγικότητας. (ΥΑ α.π. οικ.26928 /16.12.2010)

- Συστήνεται Αυτοτελής Υπηρεσία Εξυπηρέτησης Επενδυτών για έργα ΑΠΕ στα πρότυπα φορέα μιας στάσης (one- stop- shop).
- Προωθείται η ανάπτυξη θαλάσσιων αιολικών πάρκων.

2.1.4 ΑΠΕ και χωροταξικός σχεδιασμός

Από την εξέλιξη της νομοθεσίας για τις ΑΠΕ είναι φανερό η αποσπασματική προσπάθεια ρύθμισης των προβλημάτων χωροθέτησης στην ανάπτυξη των ΑΠΕ (ειδική ρύθμιση για εγκατάσταση σε δάση, χαρακτηρισμός των έργων ΑΠΕ ως «δημόσιας ωφέλειας» κ.α.). Επίσης οι πολλές απόπειρες απλούστευσης της αδειοδοτικής διαδικασίας ομολόγει την ύπαρξη μιας χρονοβόρας και γραφειοκρατικής διαδικασίας, με εμπλοκή και συνέργια πολλών ενδιάμεσων φορέων γνωμοδότησης, οι οποίοι αρκετές φορές εκδίδουν αλληλοσυγκρουόμενες ή/και ασύμβατες μεταξύ τους γνωμοδοτήσεις, με τελικό αποτέλεσμα την καθυστέρηση ή και αναστολή υλοποίησης των αντίστοιχων επενδύσεων.

Βασική αιτία ήταν η έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού των ΑΠΕ αφού ο ν. 360/1976 «Περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος» προέβλεπε τον ολοκληρωμένο χωροταξικό σχεδιασμό και έκδοση Εθνικών, Περιφερειακών και Ειδικών Χωροταξικών Σχεδίων χωρίς να μεριμνά για τις ΑΠΕ. Επίσης, ούτε ο ν. 2742/ 1999 “Χωροταξικός σχεδιασμός και αιεφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις” που ήρθε είκοσι τρία χρόνια αργότερα προέβλεπε την χωροταξική ανάπτυξη των ΑΠΕ. Προέβλεπε γενικώς τρία είδη χωροταξικών σχεδίων (που τα ονομάζει «πλαίσια») και οι σχετικές με την ενέργεια διατάξεις παραθέτονται παρακάτω.

- Το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠ), το οποίο μεταξύ άλλων «...καθορίζει ειδικότερα τις βασικές κατευθύνσεις για: ... τη χωρική διάρθρωση των στρατηγικής σημασίας δικτύων υποδομών».

- Τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΠ) τα οποία εξειδικεύουν ή συμπληρώνουν τις κατευθύνσεις του ΓΠ που αφορούν μεταξύ άλλων «τη χωρική διάρθρωση των δικτύων και υπηρεσιών τεχνικής, κοινωνικής και διοικητικής υποδομής εθνικού ενδιαφέροντος...», χωρίς να προβλέπει τις ΑΠΕ.

- Τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠ) τα οποία «...υποδεικνύουν ειδικότερα τις κατευθύνσεις για τη χωρική διάρθρωση των βασικών δικτύων ... τεχνικής υποδομής περιφερειακού και διανομαρχιακού ενδιαφέροντος ... Περιλαμβάνουν επίσης τις κατευθύνσεις και τα προγραμματικά πλαίσια για τη χωροθέτηση των βασικών παραγωγικών δραστηριοτήτων ... και ιδίως τις περιοχές, υπό μορφή εναλλακτικών δυνατοτήτων, στις οποίες θα αναζητηθεί κατά προτεραιότητα ο καθορισμός Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων...».

Τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης θεσμοθετήθηκαν το 2003, ενώ το γενικό πλαίσιο που θεσμοθετήθηκε μόλις το 2008 και σχετικά με την ενέργεια προβλέπει τα εξής:

- Συνεχής μέριμνα για την εξοικονόμηση ενέργειας,
- Προώθηση εναλλακτικών πηγών ενέργειας φιλικότερων προς το περιβάλλον, ιδίως δε ανανεώσιμων πηγών ενέργειας .

Οπότε, υπήρχε έως το 2003 ένα σαφές κενό στη νομοθεσία ως προς τη χωροθέτηση έργων ΑΠΕ. Το κενό αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την έκδοση της απόφασης του ΣτΕ 2569/2004 με την οποία ακυρώθηκε άδεια εγκατάστασης αιολικού πάρκου στη Λακωνία, η οποία είχε εκδοθεί πριν το 2003. Σύμφωνα με την απόφαση, η έκδοση άδειας εγκατάστασης σε περιοχή υπερυσσώρευσης αιτημάτων (όπως ήταν η Λακωνία) μπορεί να χορηγηθεί μόνο αν έχει προηγηθεί η έκδοση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το ΠΠ Πελοποννήσου που εκδόθηκε το 2003 προέβλεπε την ανάπτυξη των ΑΠΕ και καθόριζε ως ένα βαθμό τις συμβατές με την ανάπτυξη των ΑΠΕ χρήσεις γης. Η χωρική τους τοποθέτηση έγινε στις ορεινές περιοχές του νότιου Πάρωνα.

Έτσι, δημιουργήθηκε η ανάγκη κατάρτισης Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τη διείσδυση των ΑΠΕ στο ελληνικό ενεργειακό σύστημα που θα έδινε συγκεκριμένες χωροταξικές κατευθύνσεις, ώστε να δώσει λύση σε πολλά επενδυτικά σχέδια ΑΠΕ που παρέμεναν στάσιμα λόγω αρνητικών αποφάσεων του ΣτΕ. Το ΕΧΠ θεσμοθετήθηκε το 2008 και εκτός των άλλων θέτει τις κατευθύνσεις στα κατώτερα επίπεδα σχεδιασμού (Περιφερειακά Πλαίσια, Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια, Σχέδια Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων, Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου κ.λπ.), τα οποία αν υπάρχουν πρέπει να προσαρμοστούν με αυτό.

2.1.5 Το Ειδικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αιεφόρου ανάπτυξης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΕΧΠ)

Το ΕΠΧ για τις ΑΠΕ αποτελείται από 28 άρθρα. Τα περισσότερα αφορούν τις αιολικές εγκαταστάσεις που εξηγεί το γεγονός ότι η πλειοψηφία των προβλημάτων που παρουσιάστηκαν στη νομολογία πριν από το ΕΧΠ αφορούσαν τη χωροθέτηση αιολικών πάρκων. Επίσης, εξηγεί το γεγονός ότι στα πλαίσια των εθνικών πολιτικών για την επίτευξη των στόχων, η παραγόμενη από αιολικές εγκαταστάσεις ενέργεια καλύπτει περίπου το 50% της παραγόμενης από ΑΠΕ ενέργειας.

Στα άρθρα 1-3, προσδιορίζονται ο σκοπός, οι ορισμοί και η έκταση εφαρμογής του Ειδικού Πλαισίου. Στα άρθρα 4-11, ορίζονται οι κανόνες χωροθέτησης των αιολικών εγκαταστάσεων. Ο εθνικός χώρος διακρίνεται σε κατηγορίες, καθορίζονται οι περιοχές αποκλεισμού και οι ζώνες ασυμβατότητας. Σε κάθε μία από τις κατηγορίες του εθνικού χώρου θέτονται ειδικά κριτήρια χωροθέτησης με βάση τις μέγιστες επιτρεπόμενες πυκνότητες και την ένταξη των αιολικών εγκαταστάσεων στο τοπίο. Στα άρθρα 12-16, καθορίζονται οι κανόνες χωροθέτησης των μικρών υδροηλεκτρικών έργων. Εντοπίζονται τα υδατικά διαμερίσματα με εκμεταλλεύσιμο υδροδυναμικό δυναμικό ορίζονται οι περιοχές αποκλεισμού και κριτήρια για την εκτίμηση φέρουσας ικανότητας των υποδοχέων μικρών υδροηλεκτρικών έργων. Τα άρθρα 17- 20 αφορούν τους κανόνες χωροθέτησης λοιπών εγκαταστάσεων παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, οι οποίες περιλαμβάνουν εγκαταστάσεις εκμετάλλευσης της ηλιακής ενέργειας, της ενέργειας από βιομάζα ή βιοαέριο και της γεωθερμικής ενέργειας.

Στα άρθρα 21 και 22, καθορίζονται οι βασικές απαιτήσεις για την εναρμόνιση των υποκειμένων χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων (ΠΠ, ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ, ΖΟΕ κ.λπ.) προς τις κατευθύνσεις του Ειδικού Πλαισίου. Επίσης, δίνονται ειδικές κατευθύνσεις για την τροποποίηση των ΖΟΕ σε ορισμένα νησιά και τέλος το άρθρο 22, περιλαμβάνει το Πρόγραμμα Δράσης.

Το ΕΧΠ δημιουργεί έναν μηχανισμό χωροθέτησης των εγκαταστάσεων Α.Π.Ε. με στόχο την επίτευξη εθνικών στόχων. Αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο καθώς αποτελεί έναν οδηγό στις αδειοδοτούσες αρχές και τους επενδυτές, και θέτει τα κριτήρια χωροθέτησης που αποτελούν κανόνες που περιορίζουν τις συγκρούσεις χρήσεων γης.

2.1.6 Το καθεστώς “Fast Track”

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να γίνει μια σύντομη αναφορά στο νόμο «**Επιτάχυνση και Διαφάνεια Υλοποίησης Στρατηγικών Επενδύσεων**», γνωστός και ως Fast Track (Ν.3894/2010) καθώς στο συγκεκριμένο νόμο υπάγονται οι περισσότερες επενδύσεις που αφορούν τις ΒΑΠΕ αλλά και η τουριστική επένδυση στο Κάβο Σίδερο την οποία πραγματεύεται η παρούσα διπλωματική εργασία.

Θεωρητικά στόχος της παραπάνω νομοθεσίας είναι η ελληνική κυβέρνηση να παρέχει στη διεθνή και Ελληνική επενδυτική κοινότητα ένα **σταθερό και διαφανές επενδυτικό πλαίσιο** κανόνων, διαδικασιών και διοικητικών δομών για την υλοποίηση μεγάλων δημόσιων και ιδιωτικών έργων. Αίρονται κρίσιμοι λόγοι που αναστέλλουν τις μεγάλες επενδύσεις στην Ελλάδα. Παρακάμπεται η γραφειοκρατία, η πολυπλοκότητα του νομικού πλαισίου και η αδιαφάνεια, που σήμερα αποθαρρύνουν τους επενδυτές και καθυστερούν σημαντικά την υλοποίηση των μεγάλων έργων.

Ο Νόμος στοχεύει στην ανάπτυξη επενδυτικών σχεδίων, τα οποία δημιουργούν μακροχρόνια θετικά αποτελέσματα ευρέως φάσματος και σημαντικής εντάσεως στην Εθνική Οικονομία. Το αποτέλεσμα θα είναι η δημιουργία σύγχρονων υποδομών, δικτύων και τελικά υπηρεσιών για τους πολίτες, καθώς και η δημιουργία θέσεων εργασίας.

Ο νόμος «**Διαμόρφωση Φιλικού Αναπτυξιακού Περιβάλλοντος για τις Στρατηγικές και Ιδιωτικές Επενδύσεις**» (Ν.4146/2013) του Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων ενισχύει και διευρύνει το Νόμο των Στρατηγικών Επενδύσεων, απλοποιώντας την αδειοδοτική διαδικασία.

Αυτή η σημαντική πρωτοβουλία απλοποιεί τη διαδικασία αδειοδότησης για τις στρατηγικές επενδύσεις, καθιστώντας τη διαδικασία πιο εύκολη, πιο ομαλή και πιο ελκυστική. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ταχεία αδειοδότηση Στρατηγικών Επενδύσεων είναι ήδη σε ισχύ και λειτουργία και ότι η νομοθεσία βάσει του Ν. 4146/2013 αποτελεί τροποποίηση και διεύρυνση της ήδη υπάρχουσας, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της αγοράς.

Ωστόσο αυτό που πραγματικά γίνεται είναι ότι στο όνομα της προσέλκυσης «στρατηγικών επενδύσεων» προσφέρονται σε μεγάλους επιχειρηματικούς ομίλους νέες φοροαπαλλαγές, πιο φτηνό εργατικό δυναμικό, παράδοση πλουτοπαραγωγικών πηγών της χώρας, αλλαγές στην χρήση γης και γενναίες κρατικές επιδοτήσεις.

Οι στρατηγικές αυτές επενδύσεις για να μπορούν να ενταχθούν στο καθεστώς «Fast Track» θα πρέπει να έχουν αξία άνω των **€ 200 εκ. ή αξία άνω των €75 εκ.** με την ταυτόχρονη δημιουργία **200** νέων (κακοπληρωμένων και επισφαλών φυσικά) **θέσεων εργασίας**.

Τα μεγάλα αυτά επενδυτικά προγράμματα θα αντιμετωπίζουν **διακριτική και προνομιακή μεταχείριση** από τη Δημόσια Διοίκηση, διαμορφώνοντας μια **νέα κατηγορία νεοαποικιοκρατικών «επενδυτικών» συμβάσεων**. Οι συμβάσεις αυτές μάλιστα, θα φτάνουν στο σημείο να **παραβιάζουν ακόμα και το ίδιο το Σύνταγμα**. Συγκεκριμένα, σχεδιάζεται να **μην υπάρχει δυνατότητα προσφυγής στο Συμβούλιο της Επικρατείας**, σε ότι αφορά την υπέρβαση των **συντελεστών δόμησης**, για τα «στρατηγικά» επενδυτικά σχέδια, **ανοίγοντας το δρόμο** για τη **ληηλασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος**.

Ενδεικτικά αναφέρονται τα παρακάτω μέτρα που εμπεριέχονται στο νομοσχέδιο:

i. **Η ισχύς των επιχειρησιακών** έναντι των έναντι των κλαδικών συμβάσεων εργασίας, βάσει και των υποδείξεων της «**τρίκα**».

ii. **Η μείωση του συντελεστή φορολόγησης διανεμόμενων κερδών από το 40% στο 24%**, ταυτόχρονα με την άμεση μείωση του συντελεστή στα αδιανέμητα κέρδη από το 24% στο 20%.

iii. Την δυνατότητα επενδύσεων σε **δασικές εκτάσεις και στον αιγιαλό** μέσω αλλαγής στις χρήσεις γης καθώς και **απελευθέρωση των συντελεστών δόμησης**.

iv. Πρόσβαση σε φτηνή **τραπεζική χρηματοδότηση για τους μονοπωλιακούς ομίλους** την ίδια στιγμή που τα προγράμματα του ΤΕΜΠΜΕ έχουν παγώσει από τις τράπεζες με αποτέλεσμα **εκατοντάδες χιλιάδες μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις να απειλούνται με «λουκέτο»**.

v. Έκδοση Άδειας Εγκατάστασης και Άδειας Λειτουργίας, από τον Υπουργό Ανάπτυξης, εντός ενός μηνός και σε περίπτωση που μία άδεια δεν εκδίδεται εντός των απαιτούμενων χρονικών ορίων, ο Υπουργός Ανάπτυξης εξουσιοδοτείται να την εκδώσει πάλι εντός ενός μηνός.

Είναι προφανές ότι το νομοσχέδιο αυτό ανοίγει τον δρόμο για την πώληση στρατηγικών τομέων της εθνικής οικονομίας όπως λιμάνια, αεροδρόμια, υποδομές ενέργειας, μεγάλα τμήματα παραλιών και δημοσίων εκτάσεων χωρίς να υπολογίζεται η καταστροφή στο περιβάλλον .

2.2.1 Οι βιομηχανικές ΑΠΕ στην Κρήτη-συνοπτική περιγραφή της κατάστασης

Εικόνα 2-1

Οι επενδύσεις των ΒΑΠΕ στην Κρήτη υπό τους όρους με τους οποίους υλοποιήθηκαν –και υλοποιούνται ακόμη- γρήγορα επέφεραν το αντίθετο από το επιθυμητό αποτέλεσμα. Αντί δηλαδή να αποτελέσουν πηγές ανανεώσιμης, φτηνής και φιλικότερης προς το περιβάλλον ενέργεια, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του νησιού (γεωμορφολογία, κλίμα κτλ), οδήγησαν στην καταπάτηση και στην λεηλασία περιοχών σπάνιας περιβαλλοντικής και πολιτισμικής κληρονομιάς.

Κύριος υπεύθυνος για αυτό είναι το κράτος (νομοθεσία διοίκηση ελεγκτικοί μηχανισμοί) που επέτρεψε στις εταιρίες να έχουν την πρωτοβουλία και ταυτόχρονα περιορίσει τους πολίτες σε ρόλο άβουλων ιθαγενών.

Οι ΑΠΕ μπήκαν στο δίκτυο του νησιού με την μορφή αιολικών πάρκων και φωτοβολταϊκών σταθμών αλλά από την νομοθεσία υπήρχε όριο για τις ΑΠΕ που εκτιμούσε ότι οι ΑΠΕ δεν μπορούν να συμμετέχουν στην παραγωγή άνω του 30% για λόγους αξιοπιστίας του δικτύου. Με το που οι αιτήσεις έφτασαν αυτό το όριο η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) σταμάτησε να δέχεται επιπλέον αιτήσεις.

Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να μην υπάρχει δυνατότητα επένδυσης από μικρούς επενδυτές (στέγες) ενώ ταυτόχρονα η δυνατότητα για φαραωνικές επενδύσεις συνεχίστηκε μέσω προϋποθέσεων είτε διασύνδεσης είτε αποθήκευσης της παραγόμενης ενέργειας.

Ήδη όμως από την μία είχαν αρχίσει κάποιες αντιδράσεις που αφορούσαν αιολικά και φωτοβολταϊκά πάρκα που εγκαταστάθηκαν και δημιούργησαν προβλήματα στους κατοίκους των περιοχών αλλά και η διαδικασία αδειοδότησης είχε τέτοιες διαδικασίες που ουσιαστικά αν κάποιος δεν παρακολουθούσε μανιωδώς εφημερίδες και ανακοινώσεις από τις δημοτικές αρχές θα μπορούσε να βρεθεί να έχουν αδειοδοτηθεί αιολικά πάρκα στην ιδιοκτησία του χωρίς να το γνωρίζει.

Το ειδικό καθεστώς των διακατεχόμενων εκτάσεων στην Κρήτη αλλά και η διοίκηση με την στάση της φέρει μεγάλη ευθύνη για το θέμα.

Το άλλο μεγάλο θέμα που αφορά τις Α/Γ κυρίως, από τις ΑΠΕ, είναι ότι η περιβαλλοντική νομοθεσία ουσιαστικά είναι ένα ευχολόγιο που δρα με δύο τρόπους από την μία δεν διασφαλίζει την ουσιαστική προστασία του περιβάλλοντος από την άλλη αφήνει το περιθώριο αυθαιρεσιών από την διοίκηση. Σε αυτό το περιβάλλον πολλά επιχειρηματικά σχήματα προσπαθούν να εκμεταλλευτούν την δυνατότητα επένδυσης με ιδιαίτερα ευνοϊκές αποδόσεις. Η πίεση είναι μεγάλη.

Ένας σωστός σχεδιασμός θα περιελάμβανε την ομαλή διείσδυση των ΑΠΕ στο νησί με φανερές διαδικασίες και κυρίως με εκ των προτέρων καθορισμένες θέσεις εγκατάστασης που θα μπορούσαν να δημοπρατούνται από τις τοπικές κοινωνίες προς τον όποιο επενδυτή.

Όμως η ανικανότητα σε συνδυασμό με την διαφθορά που διέπουν το Ελληνικό κράτος, απέκλεισε έναν τέτοιο σχεδιασμό. Ειδικά για την Κρήτη υπήρξε αυτή η δυνατότητα από τα τέλη της δεκαετίας του 90.

Αντί αυτού επιλέχτηκε να προωθηθούν τα σχέδια εταιριών αρχικά στα φωτοβολταϊκά (δεν προτιμήθηκε η τοποθέτηση στις στέγες των σπιτιών αλλά η εγκατάσταση σε γεωργικές εκτάσεις μεγαλύτερης κλίμακας) και κατόπιν η χωροθέτηση των Α/Γ να γίνει σύμφωνα με το τι ζητούσαν οι εταιρίες.

Την δεδομένη στιγμή έχουμε εταιρίες που στοχεύουν στην εγκατάσταση αιολικών πάρκων φωτοβολταϊκών πάρκων και ηλιοθερμικών σταθμών με μόνο κριτήριο την απόδοση της επένδυσης. (παλαιότερα υπήρχε και ένας οικολογικός προσανατολισμός που όμως έσβησε λόγω του ανταγωνισμού και των τεράστιων κεφαλαίων που απαιτούνται πλέον για τέτοιες επενδύσεις)

Ταυτόχρονα έχουν εξελιχτεί αιτήσεις για την εγκατάσταση τεράστιων επενδύσεων (πολλαπλής παραγωγικότητας σε σχέση με την κατανάλωση στην Κρήτη) που έρχονται να υπερβούν κατά πολύ τις ανάγκες του νησιού με στόχο την εξαγωγή ρεύματος και με προϋπόθεση την διασύνδεση του νησιού με το δίκτυο της κεντρικής Ελλάδας.

Επίσης έχουν εμφανιστεί και προτάσεις που αντί της διασύνδεσης προτείνουν την αποθήκευση της ενέργειας σε συστήματα δεξαμενών νερού από όπου θα παρέχεται η αποθηκευμένη ενέργεια στο δίκτυο με υδροηλεκτρική μορφή.

Σε αυτό το σημείο εμφανίζεται το κίνημα κατά των ΒΑΠΕ όπου ενώ έχει ξεκινήσει από άτομα που απλά αντιδρούσαν στο να μπουν στην περιοχή τους Αιολικά Πάρκα με την ιδιοτελή λογική: "να μην μπουν στην αυλή μας να πάνε αλλού" κατόρθωσαν να συστρατεύσουν αρκετές πολιτικοκοινωνικές ομάδες, φορείς και πολίτες. Το κίνημα εξαπλώνεται σε όλη την Ελλάδα σταθερά αλλά υπάρχει και μία ποιοτική αλλαγή στα αιτήματα του.

Παρά τις όποιες προβληματικές και αντιφάσεις που αναδείχτηκαν στο εσωτερικό του, το κύριο θέμα είναι το αν θα μπορούσε αυτό το κίνημα να εξελιχτεί και προς ποια κατεύθυνση.

Ήδη έχει καταφέρει να νομιμοποιήσει την παρουσία και τον λόγο του και να καθυστερήσει κάποιες εγκαταστάσεις Αιολικών Πάρκων αλλά το κυριότερο είναι ότι έχει πετύχει να μην θεωρούνται τα σχέδια των όποιων εταιρειών σαν ευκαιρίες ανάπτυξης αλλά να είναι ξεκάθαρο στην πλειονότητα του κόσμου ότι οι εταιρείες ενδιαφέρονται μόνο για το κέρδος τους και όχι για τον τόπο και τους κατοίκους του. Αυτό κάνει την διοίκηση, τουλάχιστον ποιο επιφυλακτική στα διάφορα σχέδια και δυσκολεύει την πραγματοποίηση υπόγειων σχεδίων.

Όμως από την άλλη πλευρά οι επενδυτές σε συνεργασία με την διοίκηση οδηγούνται σε ακόμα ποιο ακραίες επιλογές όπως το fast track που αν προχωρήσουν σαν επενδύσεις θα είναι ότι χειρότερο για την Κρήτη αφού καταστρέφουν το σύνολο σχεδόν του τοπίου και του φυσικού περιβάλλοντος στην Κρήτη με όλες τις συνέπειες που αυτό έχει.

2.2.2 Ιδιοκτησιακό καθεστώς στην Κρήτη και ΑΠΕ

1) Πριν από την έναρξη οποιασδήποτε εργασίας σχετικής με την εγκατάσταση ΑΠΕ (ανεμογεννήτριες, φωτοβολταϊκά, υβριδικά, συνοδά έργα δρόμοι, κλπ) υποχρεωτικά προηγείται αίτηση από την ενδιαφερόμενη εταιρεία στο αρμόδιο δασαρχείο της περιοχής, για το χαρακτηρισμό της περιοχής σε δασική ή μη. Πάντα τακτική των εταιρειών είναι να ζητούν το χαρακτηρισμό πολύ μεγαλύτερης έκτασης από αυτήν που είναι αναγκαία για την εγκατάσταση του έργου, πιθανόν και για να εξασφαλίσουν τα μελλοντικά τους σχέδια στην περιοχή. Για παράδειγμα στο Αποπηγάδι Χανίων ενώ με το πρωτόκολλο εγκατάστασης μισθώθηκαν στην εταιρεία 85 στρ. περίπου για την εγκατάσταση 3 α/ν, οι εταιρείες ζήτησαν και χαρακτήρισαν (κατά τα έτη 2004, 2005, και 2006) 2700 στρ. γης, ιδιοκτησίες των κατοίκων των όμορων χωριών. Έχει αποδειχτεί ο λόγος που έγινε αυτό, αφού σήμερα έχουν δοθεί άδειες παραγωγής, για τρεις υβριδικούς - αντλησιοταμιευτικούς σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και δεκάδες α/ν. Για την αίτηση του χαρακτηρισμού το δασαρχείο δεν ζητά από τις εταιρείες προσκόμιση τίτλων ιδιοκτησίας της έκτασης, ούτε τη σύμφωνη γνώμη των ιδιοκτητών. Δηλαδή οποιαδήποτε εταιρεία μπορεί να αιτηθεί το χαρακτηρισμό, οποιασδήποτε έκτασης, οπουδήποτε, ανεξάρτητα σε ποιον ανήκει.

2) Μετά την ψήφιση του νόμου 3851/4-6-2010 «Επιτάχυνση της ανάπτυξης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και άλλες διατάξεις σε θέματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής» και σύμφωνα με το άρθρο 12 παρ.11 αυτού «η πράξη χαρακτηρισμού του δασάρχη (που έχει αιτηθεί η εταιρεία) εκδίδεται κατά προτεραιότητα σε σχέση με άλλα αιτήματα που δεν αφορούν περιοχές εγκατάστασης Α.Π.Ε. ή Σ.Η.Θ.Υ.Α. με χρήση Α.Π.Ε., σε χρόνο που δεν υπερβαίνει τον ένα (1) μήνα από την υποβολή της σχετικής αίτησης.

3) Η πράξη χαρακτηρισμού του δασάρχη που γίνεται με την εφαρμογή της διαδικασίας που προβλέπεται στο άρθρο 14 του δασικού ν. 998/1979, δημοσιεύεται στην Διαύγεια (<http://et.dianveia.gov.gr/>) και σε μια τοπική εφημερίδα και αποστέλλεται στο δήμο της περιοχής όπου υποχρεωτικά θα πρέπει να αναρτηθεί στο δημαρχείο για 30 ημέρες.

4) Ο χαρακτηρισμός του δασαρχείου αφορά μόνο το χαρακτήρα της περιοχής σε δασική ή μη και δεν υπεισέρχεται σε θέματα ιδιοκτησίας. Οι χορτολιβαδικές εκτάσεις και οι βοσκότοποι χαρακτηρίζονται και διαχειρίζονται ως δασικές.

5) Εντός του διαστήματος των 60 ημερών από την δημοσίευση της πράξης χαρακτηρισμού στη Διαύγεια, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να καταθέσουν αντιρρήσεις (ένσταση) στο αρμόδιο δασαρχείο, να αμφισβητήσουν το δασικό χαρακτηρισμό και να ζητήσουν να εξετασθεί η υπόθεση από την Πρωτοβάθμια Επιτροπή Δασικών Αμφισβητήσεων και εν συνεχεία αν χρειαστεί από τη Δευτεροβάθμια Επιτροπή ή και από το Συμβούλιο της Επικρατείας. Κατά μέσο όρο περνούν γύρω στα 5 χρόνια για να συζητηθεί το αίτημα στην Πρωτοβάθμια Επιτροπή. Για να υπάρξουν βάσιμες πιθανότητες να κερδηθεί εν μέρη η ένσταση (δηλαδή να αποδειχτεί ότι ένα μέρος της χαρακτηριζόμενης έκτασης δεν είναι δασική) απαιτείται πέραν από τους τίτλους ιδιοκτησίας ή την αποδεδειγμένη χρησικτησία (που θεμελιώνουν το έννομο συμφέρον της ένστασης) και τη βοήθεια ενός καλού - ειδικού δικηγόρου, οπωσδήποτε η προσκόμιση στην επιτροπή, ειδικής φωτοερμηνείας των αεροφωτογραφιών της περιοχής (από τη ΓΥΣ) των ετών 1945 και 1960. Δηλαδή απαιτούνται χιλιάδες ευρώ για αμοιβές δικηγόρου, φωτοερμηνείες κλπ έξοδα, για μια αμφίβολη δικαίωση.

6) Μετά την πάροδο των 60 ημερών από τη δημοσίευση της πράξης χαρακτηρισμού, και αν δεν έχουν γίνει εμπρόθεσμα οι σχετικές αντιρρήσεις (ενστάσεις) στο δασαρχείο η πράξη αντιμετωπίζεται ως τελεσίδικη από τη Διοίκηση, αλλά αν ο ιδιοκτήτης μάθει ότι υπάρχει πράξη χαρακτηρισμού στην περιουσία του μετά από 1 χρόνο π.χ., προσφεύγει εμπρόθεσμα στην Επιτροπή του άρθρου 10 παρ. 3 ν 998/79 (Επιτροπή Δασικών Αμφισβητήσεων).

7) Όμως το απόλυτα "ασφαλές" νομικά, είναι ο ιδιοκτήτης να καταθέσει τις αντιρρήσεις του (ενστάσεις) για το χαρακτηρισμό που γίνεται στην περιουσία του, εντός της προθεσμίας των 60 ημερών από την πρώτη δημοσίευση στη Διαύγεια, ή έστω της ανάρτησης του στο δημαρχείο.

8) Εφόσον μια περιοχή χαρακτηριστεί ως δασική, αυτό σημαίνει ότι τεκμαίρεται ΔΗΜΟΣΙΑ και διαχειρίζεται ως ΔΗΜΟΣΙΑ περιουσία και το κράτος την μισθώνει έναντι ευτελούς αντιτίμου (με το περίφημο «αντάλλαγμα του μελισσοκόμου», που ισχύει από το 2006, Ν. 3377/2005, άρθρο 19, δηλαδή 50 ευρώ το στρέμμα ετησίως ή 1000 ευρώ την εικοσαετία εφάπαξ), στις εταιρείες για τα έργα ΑΠΕ, αφού με το νόμο 2941/2001, όχι μόνο επιτράπηκε η εγκατάσταση τους σε δάση και δασικές εκτάσεις, αλλά και κρίθηκε ότι είναι «δημοσίας ωφελείας» και τα συμπεριέλαβε στη δασική νομοθεσία ως ισότιμα των στρατιωτικών έργων. Αν η περιοχή χαρακτηριστεί ως γεωργική, δεν αμφισβητείται από το Κράτος το ιδιοκτησιακό καθεστώς αυτής.

9) Μετά το χαρακτηρισμό της περιοχής σε δασική το δασαρχείο δικαιούται να αποβάλλει από την περιοχή και να επιβάλλει κυρώσεις στους βοσκούς.

10) Επειδή στην Κρήτη (όπως και σε κάποιες άλλες λίγες περιοχές της Ελλάδας) βάση του άρθρου 62 του ν. 998/79 δεν θεσπίζεται το τεκμήριο κυριότητας για το Δημόσιο, πράγμα που σημαίνει ότι και το κράτος όπως και οι ιδιώτες πρέπει να αποδείξει την κυριότητα της δασικής έκτασης, οι ιδιοκτήτες μπορούν να προσφύγουν στα αρμόδια δικαστήρια και εφόσον διαθέτουν νόμιμα μετεγγραμμένα συμβόλαια να δικαιωθούν ως προς την κυριότητα της έκτασης και όχι ως προς το δασικό χαρακτήρα που παραμένει (ιδιωτικό δάσος - δασική έκταση). Πολύ ισχυροί τίτλοι σε αυτή τη δικαστική διαμάχη που κοστίζει και διαρκεί χρόνια θεωρούνται αυτοί από την εποχή της Τουρκοκρατίας (πριν το 1897) και κυρίως τα λεγόμενα Ταπί.

11) Σύμφωνα πάλι με το ν. 3851/4-6-2010 η πράξη χαρακτηρισμού, μετά τη νόμιμη δημοσιοποίηση της, έχει το τεκμήριο νομιμότητας, πράγμα που σημαίνει ότι συνεχίζεται και ολοκληρώνεται η περιβαλλοντική αδειοδότηση του έργου ΑΠΕ, άσχετα αν υποβληθούν αντιρρήσεις (ενστάσεις) από φερόμενους ιδιοκτήτες και ανεξάρτητα από την οποιαδήποτε έκβαση αυτών των αντιρρήσεων (ενστάσεων).

12) Η τακτική των εταιρειών, εκμεταλλευόμενη την σχετική επί του θέματος άγνοια των κατοίκων -ιδιοκτητών, είναι να προσεγγίζουν μυστικά τους φερόμενους ιδιοκτήτες και να τους υπόσχονται μακροχρόνια ενοίκια (“λαγούς και πετραχήλια”) ή και να υπογράφουν μαζί τους συμφωνητικά, αμφίβολης νομικής εγκυρότητας. Στόχος τους είναι να εξασφαλίσουν την συναίνεση τους μέχρι την εγκατάσταση του έργου. Στη συνέχεια βέβαια και αφού όπως τονίσαμε υποχρεωτικά έχει ζητηθεί και γίνει ο χαρακτηρισμός της περιοχής σε δασική, οι εταιρείες αργά ή γρήγορα σταματούν να πληρώνουν τους πρώην πλέον ιδιοκτήτες - αν τους έχουν πληρώσει ποτέ, αφού η γη έχει περάσει στη διαχείριση του Δημοσίου.

2.2.3 Η αναθεώρηση του Χωροταξικού Κρήτης

Στην παρούσα φάση κρίνεται σκόπιμο να γίνει μια αναφορά στον συνολικό χωροταξικό σχεδιασμό από πλευράς περιφέρειας της Κρήτης (ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης). Στην αναθεώρηση του Χωροταξικού Κρήτης περιλαμβάνονται μια σειρά από ενεργειακά έργα, μεταξύ των οποίων οκτώ (8) περιοχές χωροθέτησης παντός είδους ΑΠΕ, δύο (2) ανά νομό.

Είναι χαρακτηριστική η πρόβλεψή του, ότι: «εκτιμάται με βεβαιότητα ότι πλέον η ενέργεια από ΑΠΕ θα παράγεται σε χωρικές συγκεντρώσεις αρκετά μεγαλύτερης κλίμακας και διαφορετικού - από το έως σήμερα- προφίλ επενδυτών (συνεταιριστικές μορφές, αυτοδιοικητικοί οργανισμοί, τράπεζες, κλπ.) και η διάσταση αυτή πρέπει να αποτυπωθεί στις προβλέψεις του περιφερειακού σχεδιασμού.» (Νέο τεύχος 7 της μελέτης, σελ 9)

Η εκτίμηση αυτή δεν είναι τυχαία: προκύπτει από την ενσωμάτωση της πολιτικής για τις ΑΠΕ που αποτυπώνεται στη νομοθεσία, αλλά χαρακτηρίζει και το πρότυπο ανάπτυξης των ΑΠΕ με τάση μεγέθυνσης των μονάδων, του ελέγχου και του κέρδους από ισχυρούς ομίλους συμφερόντων, που τα τελευταία χρόνια έφερε στους δρόμους πολίτες από την Κρήτη, από πολλές περιοχές της χώρας και 3.000 οργανώσεις σ’ όλη την Ευρώπη.

Παράλληλα, το Χωροταξικό περιλαμβάνει και χωροθετεί διπλή διασύνδεση με το ηπειρωτικό σύστημα, τρία Ενεργειακά Κέντρα (με θερμικές μονάδες και ότι άλλο προκύψει, θερμικές μονάδες που υποτίθεται ότι θα σταματούσαν να λειτουργούν αν γινόταν η διασύνδεση), διέλευση αγωγού φυσικού αερίου (που θα τροφοδοτεί τις αναβαθμισμένες θερμικές μονάδες), και τόπους που θα υποστηρίζουν λειτουργικά την εξόρυξη υδρογονανθράκων!

Ασαφής είναι η διατύπωση για χωροθέτηση εγκαταστάσεων παραγωγής ενέργειας «στις κεφαλές των φραγμάτων, για την ενεργειακή αξιοποίηση των ταμιευτήρων που υλοποιήθηκαν και αυτών που πρόκειται να υλοποιηθούν (αιολικά πάρκα και συστήματα άντλησης /ταμίευσης)», δεδομένου ότι όλοι γνωρίζουμε ότι τα φράγματα δεν αποτελούν από μόνα τους αντλησιοταμιευτήρες.

Ωστόσο, είναι απόλυτα σαφής η παρότρυνση για «υλοποίηση πιλοτικών εφαρμογών πολλαπλού σκοπού π.χ. άντληση - ταμίευση νερών με χρήση ΑΠΕ και συμβατικής ηλεκτροπαραγωγής.» (Νέο τεύχος 7 της μελέτης, σελ 24)

Η χωρητικότητα των οκτώ (8) περιοχών σε ανεμογεννήτριες δεν είναι τυχαία.

Έχει γίνει έλεγχος (τεύχος 8.1_17.11.14 της μελέτης) ότι σ’ αυτές χωρούν αιολικά ισχύος 2100 MW.

Είναι ένα νούμερο της ίδιας τάξης μεγέθους που υπολογίζεται στην προκαταρκτική μελέτη των ΔΕΗ – ΔΕΣΜΗΕ – ΡΑΕ για τη διασύνδεση της Κρήτης.

Στη μελέτη αυτή διαπιστώνεται ότι στόχοι της είναι να μεγιστοποιηθεί η δυνατότητα εγκατάστασης μονάδων «ΑΠΕ», αλλά και να εξασφαλιστεί η απορρόφηση της ενέργειας που παράγουν -υφιστάμενες και μελλοντικές- από το ηπειρωτικό δίκτυο, όταν δεν υπάρχει ζήτηση στην Κρήτη.

Γενικά η ανάπτυξη των σεναρίων διασύνδεσης, συναρτάται απόλυτα με την ανάπτυξη μονάδων ΑΠΕ. Για πόσες και τι τεχνολογίας μονάδες μιλούμε; Η απάντηση είναι στον παρακάτω πίνακα (π.2-2), για κάθε σενάριο διασύνδεσης, Α, Β και Γ. (σελ. 15 της μελέτης διασύνδεσης)

Πίνακας 2-2

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΑΠΕ	Αυτόνομη Ανάπτυξη (MW)	Σενάρια Διασύνδεσης		
		A (MW)	B (MW)	Γ (MW)
Αιολικά Πάρκα (Α/Π)	238	800	1200	1600
Α/Π υβριδικών	20	40	80	120
Ηλιοθερμικά	37	100	150	200
Φωτοβολταϊκά	60	60	150	200
Λοιπά			5	15
ΣΥΝΟΛΟ	355*	1000	1535	2135

Τα 1600+120 MW αιολικών σταθμών του Σεναρίου Γ (διπλής διασύνδεσης), αντιστοιχούν σε 748 ή 573 ανεμογεννήτριες των θηριωδών μεγεθών των 2,3 ή 3 MW ή 2023 ανεμογεννήτριες των 0,85 MW, δηλαδή του μεγέθους που λειτουργούν μέχρι σήμερα στην Κρήτη.

Τα 200 MW ηλιοθερμικών, αντιστοιχούν σε 4 από τους 5 ηλιοθερμικούς σταθμούς που αδειοδοτούνται στη Σητεία και τα 4/5 του συνολικού μεγέθους που περιλαμβάνει ο προγραμματισμός ολόκληρης της χώρας για το 2020.

Τα 200 MW φωτοβολταϊκών είναι 2,5 φορές παραπάνω απ' όσα είναι σήμερα εγκατεστημένα (78,30 MW).

Όπως ήταν αναμενόμενο η παραπάνω πρόταση προκάλεσε σφοδρές αντιδράσεις σε δήμους και τοπικούς φορείς με αποτέλεσμα τα δημοτικά συμβούλια που αφορούν τις περιοχές εγκατάστασης των 8 αιολικών σταθμών ισχύος περίπου 2000MW τοποθετήθηκαν αρνητικά κάθετα στην διεκπεραίωση του προτεινόμενου σχεδίου. Παράλληλα, δεκαεννέα (19) Δημοτικά Συμβούλια της Κρήτης γνωμοδότησαν αρνητικά για την εγκατάσταση των αιολικών συστημάτων των δυο γνωστών εταιρειών, που απαριθμούσαν 56 αιολικούς σταθμούς, με συνολική ισχύ 1685 MW.

Όστόσο παρά τις αντιδράσεις η τελευταία εισήγηση από την Περιφέρεια στην πιο πρόσφατη συνεδρίαση του περιφερειακού συμβουλίου (10/11/2015) είναι η δυνατότητα εγκατάστασης αιολικών σταθμών συνολικής ισχύος 4.000MW, για την ακρίβεια 3.717 MW, όσων δηλαδή προβλέπονται από το 2^ο σενάριο της μελέτης του Πολυτεχνείου Κρήτης.

Το σενάριο αυτό, αποκλείει τις περιοχές που αποκλείονται και από το Ειδικό Χωροταξικό των ΑΠΕ και επιπλέον τις περιοχές Νατούρα και περιοχές με άλλα κριτήρια όπως π.χ. περιοχές με ισχυρές κλίσεις και καταλήγει ότι «χωράνε» 3.717 MW αιολικών σταθμών

Παρακάτω δίνεται ο χάρτης της Μελέτης του Πολυτεχνείου Κρήτης (εικόνα2-2), που δείχνει ποιές είναι οι «διαθέσιμες» περιοχές της Κρήτης και που δεν είναι τυχαίο ότι ποτέ μέχρι σήμερα δεν έχει δημοσιοποιηθεί.

Εικόνα 2-2

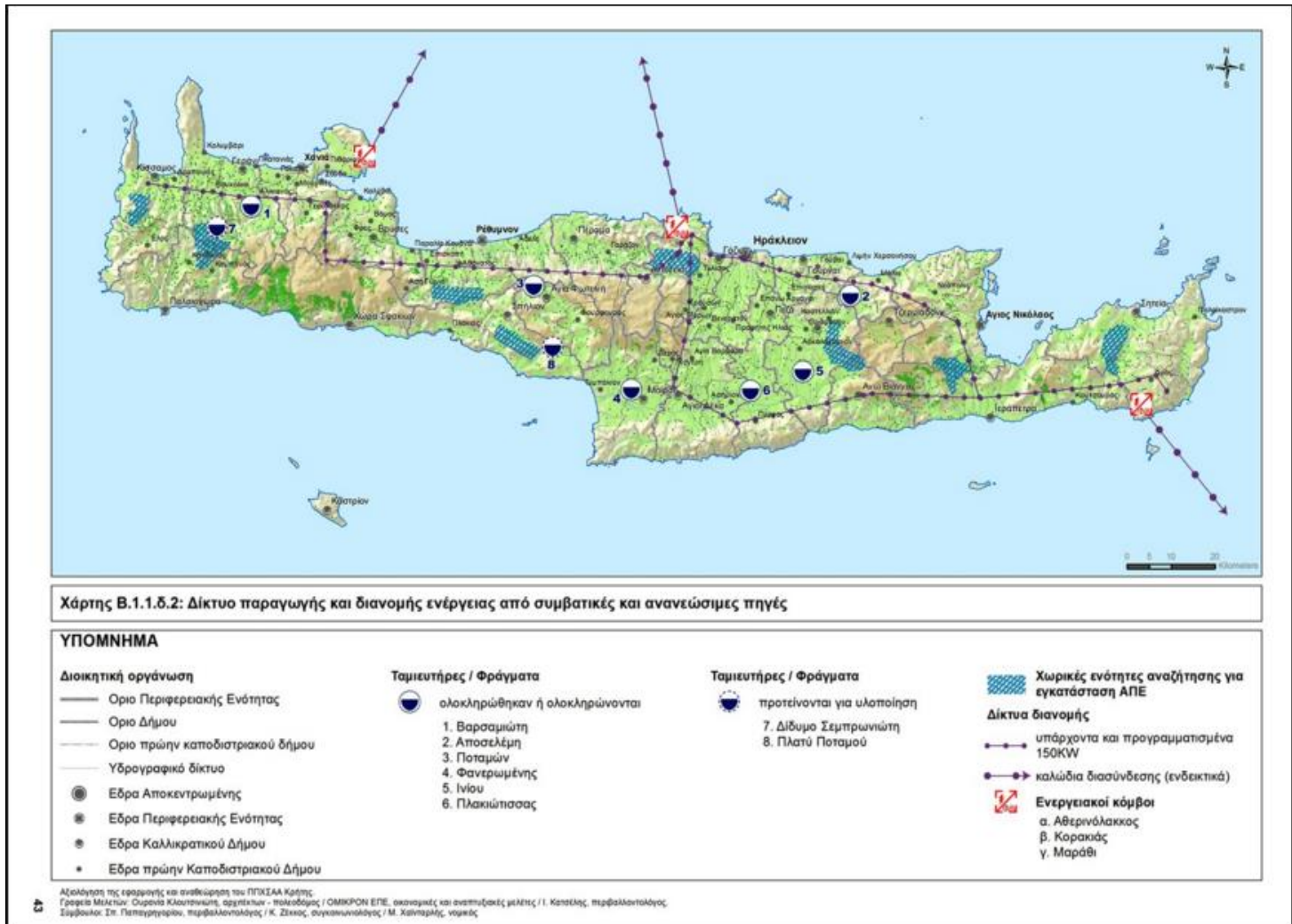

Η πρόταση αυτή αποτελεί τεράστια αντίφαση σε σχέση με όσα η ίδια η εισήγηση επικαλείται, ότι δηλαδή: «Τα σχεδιαζόμενα έργα ΑΠΕ και ειδικότερα τα έργα μεγάλης κλίμακας, όχι μόνο δεν ενισχύουν την εδαφική συνοχή της Κρήτης αλλά αντίθετα διασπούν το αγροτικό και ορεινό τοπίο της, προσφέροντας πολύ μικρή πρόσοδο στην κοινωνία και σχεδόν μηδενική απασχόληση. Επιπρόσθετα τις περισσότερες φορές έρχονται σε σύγκρουση με άλλες χρήσεις γης ή σπαταλούν πολύτιμους φυσικούς πόρους, και αποτελούν μόνιμη αιτία έντονων αντιδράσεων, ενώ απειλούν την κοινωνική συνοχή σε μια δύσκολη περίοδο για τη χώρα και τους πολίτες της.»

Παράλληλα, η εισήγηση της περιφέρειας αποδέχεται υπό όρους την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών σταθμών αλλά και υβριδικών συστημάτων, εμμένοντας στον παραλογισμό της ενεργειακής χρήσης νερού και μάλιστα από υπόγεια νερά, παραβλέποντας και το ότι αυτά ανοίγουν το δρόμο για την ιδιωτικοποίηση εκτός της ενέργειας και του νερού.

Παρακάτω διατίθεται χάρτης του δικτύου παραγωγής και διανομής ενέργειας από συμβατικές και ανανεώσιμες σύμφωνα με το ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης.

Εικόνα 2-3

2.3 ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ ΤΕΡΝΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΒΕΤΕ & ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ ΚΡΗΤΗΣ ΕΛΙΚΑ Α.Ε

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα εξετάσουμε δύο χαρακτηριστικές περιπτώσεις έργων ανάπτυξης βιομηχανικής κλίμακας ΑΠΕ και θα διερευνήσουμε αν λειτουργούν εντός ενός πλαισίου αναπτυξιακής προοπτικής σε συνδυασμό με το σεβασμό προς την πολιτισμική, πολιτιστική και περιβαλλοντική κληρονομιά του νησιού.

Αρχικά κρίνεται σκόπιμη η έκθεση των τεχνικών χαρακτηριστικών και των δύο έργων.

2.3.1 Τεχνικά χαρακτηριστικά

ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ ΤΕΡΝΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΒΕΤΕ

Το έργο περιλαμβάνει είκοσιπέντε (25) Αιολικά Πάρκα (Α/Π) και 285 ανεμογεννήτριες (Α/Γ), καθώς και τα συνοδά τους έργα που είναι απαραίτητα για την κατασκευή και λειτουργία των ΑΣΠΗΕ. Η συνολική εγκατεστημένη ισχύς των υπό εξέταση Α/Π στη νήσο Κρήτη ανέρχεται σε

855 MW. Οι Α/Γ τύπου VESTAS V90, ονομαστικής ισχύος 3 MW η κάθε μια, με διάμετρο ρότορα 90 m και ύψος πύργου 80 m. Η συνολική εγκατεστημένη ισχύς των υπό εξέταση Α/Γ στη νήσο Κρήτη ανέρχεται σε 855 MW. Για την πρόσβαση στα Α/Γ, θα χρησιμοποιηθούν συνολικά 250 Km δασικών δρόμων Γ' κατηγορίας, εκ των οποίων περίπου 200 Km θα διανοιχθούν εκ νέου, ενώ περίπου 50 Km θα είναι υφιστάμενο οδικό δίκτυο το οποίο θα βελτιωθεί.

ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ ΚΡΗΤΗΣ ΕΛΙΚΑ Α.Ε

Το κυρίως έργο αποτελείται από τριανταένα (31) Α/Π και 361 ανεμογεννήτριες (Α/Γ), ενδεικτικού τύπου Enercon E-70, ισχύος 2,3 MW έκαστη, με ύψος πυλώνα 64m και διάμετρο ρότορα 71m, οπότε η συνολική εγκατεστημένη ισχύς ηλεκτρικής παραγωγής του έργου ανέρχεται στα 830,3 MW. Για την πρόσβαση στα Α/Π, θα διανοιχθούν εκ νέου 196 Km.

Σωρευτική επίδραση:

Συνολικά με τα υπό έγκριση δύο έργα προβλέπεται η εγκατάσταση 56 Α/Π ήτοι 646 Α/Γ. Συγκεκριμένα αυτά αναπτύσσονται σε 56 διαφορετικές θέσεις που διοικητικά υπάγονται και στις 4 Περιφερειακές Ενότητες, σε 20 από τους 24 δήμους του νησιού. Καταλαμβάνουν κορυφογραμμές ορέων, παράκτιες ημιορεινές εκτάσεις & ορεινές εκτάσεις που καλύπτονται κυρίως από βοσκότοπους.

Για την εγκατάσταση και των δύο τύπων ανεμογεννητριών απαιτείται διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου γύρω από τη θέση εγκατάστασης κάθε μηχανής. Για το σκοπό αυτό, για κάθε Α/Γ διαμορφώνεται ισόπεδο πλάτωμα έκτασης περίπου 2.500 m² (40 x 50 m έως 50 x 50 m). Ήτοι θα ισοπεδωθούν μόνο για αυτές τις 56 θέσεις το ελάχιστο 1.615.000,00 m² που βρίσκονται σε κορυφογραμμές ορέων, παράκτιες ημιορεινές & ορεινές εκτάσεις που καλύπτονται κυρίως από βοσκότοπους.

Σημειωτέον ότι οι ήδη εγκατεστημένες ΑΠΕ συμμετέχουν στην παραγωγή ενέργειας της Κρήτης με ποσοστό 23,1% ήτοι πάνω από τον στόχο του 2020. Οι συγκεκριμένες έρχονται προσθετικά και πάνω από αυτό το δεσμευτικό όριο που θέτει η εθνική και κατ' επέκταση η περιφερειακή δέσμευση, για υλοποίηση του στόχου 20-20-20, που συμπεριλαμβάνει: α) την μείωση εκπομπών αερίων θερμοκηπίου κατά 20%, β) την εισαγωγή ΑΠΕ κατά 20% (40% στην ηλεκτροπαραγωγή) και γ) την μείωση κατά 20% της πρωτογενούς ενέργειας μέσω της βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης.

Σε σχέση με τις περιοχές προστασίας: από τις 25 συνολικά ΖΕΠ (Ζώνες Ειδικής Προστασίας-Special Protection Areas - SPA) που έχουν θεσμοθετηθεί στη Ν. Κρήτη, τμήματα των έργων είτε Α/Γ είτε συνοδά έργα, χωροθετούνται εντός διαφόρων σημείων σε 12 περιοχών ΖΕΠ. Από τις 28 συνολικά ΕΖΔ (Ειδικές Ζώνες Διατήρησης-Special Areas of Conservation – SAC) που έχουν θεσμοθετηθεί στη Ν. Κρήτη, τμήματα των έργων είτε Α/Γ είτε συνοδά έργα, χωροθετούνται εντός διαφόρων σημείων 14 περιοχών ΕΖΔ. Ήτοι οι παρεμβάσεις αφορούν αριθμητικά στο 50% !!!!! τόσο των ΖΕΠ όσο και των ΕΖΔ, την ίδια στιγμή που σε όλη την Ε.Ε οι πυρήνες της άγριας φύσης και ζωής εξαιρούνται από την εγκατάσταση ΒΑΠΕ.

2.3.2 Θεσμικό πλαίσιο (εθνικό και κοινοτικό)

Το Εθνικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις ΑΠΕ

Σύμφωνα με το με αρ. 2014/4073/ C(2014)4713 final της 10ης /7ου /2014 έγγραφο της Ε.Ε προς τον Υπουργό Εξωτερικών κο Ευάγγελο Βενιζέλο αναφέρονται τα:

.....να επιστήσω την προσοχή σας στην εφαρμογή στην Ελληνική Δημοκρατία των άρθρων 6 παρ. 3 & 7 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για την διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και του αρθρ. 5 παρ.1 της οδηγίας 2001/42/ΕΚ σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων.....

Ειδικότερα αναφέρεται στις παραβάσεις που συνδέονται με την:

- μη συμμόρφωση του ΕΠΧΣΑΑ ΑΠΕ σε σχέση με τα παραπάνω άρθρα
- μη συμμόρφωση ορισμένων έργων ΑΠΕ με τα προαναφερόμενα άρθρα

Ειδικότερα στο εν λόγω έγγραφο αναφέρονται:

α.Η Επιτροπή θεωρεί ότι τα αιολικά πάρκα στην Κρήτη αδειοδοτούνται και εκτελούνται σε ατομική βάση χωρίς να εκτιμούνται σε κανένα στάδιο της διαδικασίας και σε κανένα επίπεδο εθνικό ή περιφερειακό οι σωρευτικές τους επιπτώσεις, κάτι που απαιτείται από το άρθρο 6 παρ. 3 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.....

β. ... Οι Ελληνικές αρχές έχουν παραδεχτεί ότι οι σωρευτικές επιπτώσεις των αιολικών πάρκων στην Κρήτη δεν λαμβάνονται υπόψη.

γ.Καταλήγει σε συμπεράσματα ότι:.... η Ελληνική Δημοκρατία είχε υποπέσει σε σωρεία παραβιάσεων των οδηγιών 2001/42/ΕΚ & 92/43/ΕΟΚ κατά την διαδικασία αδειοδότησης των αιολικών πάρκων και καλούσε την Κυβέρνηση να υποβάλλει τις παρατηρήσεις της.....

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι το βασικό νομοθέτημα στο οποίο στηρίζεται η ανάπτυξη όλων των ΑΠΕ στην χώρα είναι έωλο και παραβιάζει βασικά ευρωπαϊκά κανονιστικά πλαίσια που μπορεί να οδηγήσει την χώρα σε καταδικαστικές αποφάσεις από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Προστασία των περιοχών NATURA 2000 και των περιοχών προστασίας της ορνιθοπανίδας

Αξιοσημείωτο είναι στο έγγραφο με αρ. πρωτ. 72398 / 30374 της 7 / 8 / 2012 του Τμ. Περιβάλλοντος Δ/σης Περιβάλλοντος & Χωρικού Σχεδιασμού της Περιφέρειας Κρήτης προς το ΥΠΕΚΑ με θέμα: «Παροχή στοιχείων σχετικά με την εγκατάσταση αιολικών πάρκων σε περιοχές του Δικτύου NATURA 2000 στην Κρήτη» και το οποίο μνημονεύεται αναλυτικά στο προαναφερόμενο έγγραφο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με αρ. πρωτ. 2014/4073/ C(2014)4713 final της 10ης /7ου /2014 προς τον Υπουργό Εξωτερικών κο Ευάγγελο Βενιζέλο, γίνεται ιδιαίτερη αναφορά:

-στις αρνητικές επιδράσεις από την υλοποίηση όλων των σχεδιαζόμενων ΑΣΠΗΕ στις περιοχές Natura, κάτι που είναι βέβαιο ότι θα δημιουργήσει μια μη αναστρέψιμη κατάσταση υποβάθμισης, δεδομένου ότι παράλληλα απαιτείται μια σειρά συνοδών έργων (π.χ. οδοποιία, δίκτυα διασύνδεσης).

-στις επιπτώσεις των ανεμογεννητριών στην ορνιθοπανίδα και στα ενδιαφέροντά της ότι είναι αδιαμφισβήτητες.

Πρέπει να ληφθεί επίσης υπόψη ότι στην Κρήτη έχουν εκπονηθεί τα τελευταία χρόνια:

α. ερευνητικά Προγράμματα Life με ευρωπαϊκή χρηματοδότηση σχετικά με την άγρια ζωή των ορεινών όγκων και την προστασία της. Επίσης, στην παρούσα χρονική στιγμή υλοποιείται Πρόγραμμα Erasmus+ σχετικά με τις δυνατότητες ανάπτυξης των ορεινών όγκων όπως ακριβώς έχει προσδιοριστεί από τις ίδιες τις τοπικές κοινωνίες.

β. Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες και Διαχειριστικά Σχέδια τα οποία έχουν πληρωθεί από ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις και οφείλουν οι προβλέψεις που σχετίζονται με την προστασία του τοπίου, την διατήρηση του βιοκόσμου, την προστασία από την διάβρωση και ερημοποίηση κ.λ.π) να ληφθούν υπόψη από τις ΜΠΕ (Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων) των παρόντων έργων.

γ. υπάρχουν αναφορές από διεθνή ερευνητικά και επιστημονικά ινστιτούτα τα οποία, κρούουν το κώδωνα του κινδύνου σε σχέση με την άγρια ζωή και ιδιαίτερα τα άγρια και ήδη απειλούμενα είδη της ορνιθοπανίδας αλλά και την πολιτισμική κληρονομιά.

Ενδεικτικά παρατίθενται οι παρακάτω αναφορές:

- Η κατασκευή αιολικών πάρκων είναι μία μορφή βιομηχανικής ανάπτυξης που προκαλεί υποβάθμιση και εξαφάνιση βιοτόπων (Ινστιτούτο Βιολογικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Ουαλίας, *Ηνωμένο Βασίλειο*, 1998).

- Η Υπηρεσία Προστασίας της Φύσης, αντέδρασε στη δημιουργία αιολικού πάρκου στην Ανατολική Αγγλία, λόγω των πιθανών αρνητικών επιπτώσεων στην ορνιθοπανίδα, όπως εξαφάνιση και υποβάθμιση βιοτόπων και θέσεων φωλεοποίησης, ενόχληση από το θόρυβο και θανάτωση στα πτερόγια.

- Η Πανευρωπαϊκή Ομοσπονδία για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς EUROPA NOSTRA, στην συνάντηση της Χάγης το Σεπτέμβριο του 2004, συζήτησε τις επιπτώσεις στο περιβάλλον και την πολιτιστική κληρονομιά, της γρήγορα αναπτυσσόμενης χρήσης της αιολικής ενέργειας, τονίζοντας πως μοιράζεται τις σοβαρές διεθνείς ανησυχίες για τις κλιματολογικές αλλαγές. Η Ομοσπονδία επεσήμανε πως, οι εθνικές ενεργειακές πολιτικές στη πλειονότητά τους δεν εξετάζουν επαρκώς την πλευρά της εξοικονόμησης ενέργειας καθώς και της προώθησης της ενεργειακής αποδοτικότητας και δεν καταβάλλουν προσπάθειες ώστε να προωθηθούν όλες οι μορφές ανανεώσιμης ενέργειας "Αντιθέτως τείνουν να εστιάσουν υπερβολικά στην αιολική ενέργεια προσφέροντας εξαιρετικά ελκυστικά κίνητρα και χαλαρή νομοθεσία, αποτυγχάνοντας να κάνουν έτσι μια ισορροπημένη αξιολόγηση των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων της".

Το Τοπίο και η Διάβρωση του εδάφους

Προαναφέρθηκε ότι για την ανάπτυξη αυτών των Α/Π απαιτούνται μεγάλα χωματουργικά έργα εγκατάστασης και πρόσβασης στις ανεμογεννήτριες, δηλ. δρόμοι, ισοπεδώσεις, εκσκαφές για τη θεμελίωση των ανεμογεννητριών κλπ. επιλέγοντας για την τοποθέτηση των ανεμογεννητριών τα υψηλότερα σημεία (δηλ. τις ΚΟΡΥΦΟΓΡΑΜΜΕΣ). Αυτό έχει ως συνέπεια τη μεγάλη οπτική υποβάθμιση, καθώς και την έκθεση χιλιάδων τόνων εδάφους στον αέρα και τη βροχή με αποτέλεσμα την εκτεταμένη διάβρωση στα ήδη ερημοποιημένα περιβάλλοντα (Αστερούσια, Θρυπτή κ.λ.π). Πρέπει να σημειωθεί ότι το έδαφος στις κορυφογραμμές έχει βάθος λιγότερο από 10 εκατοστά και το πωδές εδαφοκάλυμμα είναι αδύνατο να επανεγκατασταθεί στο συγκεκριμένο ακραίο οικολογικά περιβάλλον λόγω υψομέτρου αλλά και λόγω του ιδιαίτερα άγονου μητρικού πετρώματος που αναπόφευκτα θα αποκαλυφθεί σε μεγάλη έκταση. Η κατασκευή δρόμων πρόσβασης ιδιαίτερα σε κορυφογραμμές προκαλεί μόνιμη αλλαγή της εδαφοκάλυψης και οι εκτεθειμένες επιφάνειες θα υποστούν επιφανειακή διάβρωση. Αυτό επίσης μπορεί να οδηγήσει και σε μία εξίσου σοβαρή επιπρόσθετη συνέπεια όπως είναι μία πιθανή αλλαγή της χρήσης της έκτασης από βοσκότοπο λόγω της απουσίας βλάστησης.

(Στο Γιορκσάιρ της Αγγλίας, η κατασκευή ανεμογεννητριών ύψους 50 μ. δημιούργησε ρωγμές στο μητρικό πέτρωμα, με αποτέλεσμα την αλλαγή των φυσικών υπόγειων υδρολογικών διαδρομών Πηγή: Σ.Π.Α.Π.Ε.Κ.Ε.Κ. - Περιβάλλον)

2.3.3 Αναπτυξιακός Σχεδιασμός του νησιού

Περιφερειακός Χωροταξικός Σχεδιασμός (ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης)

Τα υπό έγκριση «φαραωνικά έργα», έρχονται σε πλήρη αντίθεση όχι μόνο με τον υφιστάμενο Περιφερειακό Στρατηγικό Σχεδιασμό του νησιού, αλλά και με τις προβλέψεις του υπό αναθεώρηση ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης αφού η χωροθέτηση των εν λόγω έργων δεν συνάδουν με τις προτάσεις του σε αυτόν τον τομέα. Παράλληλα δεν συσχετίζονται με τις θέσεις που έχουν υποδειχθεί από την μελέτη του Πολυτεχνείου για την χωροθέτηση των αιολικών πάρκων.

Θεσμοθετημένος Αναπτυξιακός Σχεδιασμός της Περιφέρειας Κρήτης για τον Πρωτογενή Τομέα

Πρέπει να τονιστεί ότι η Περιφέρεια Κρήτης έχει ψηφίσει από το 2012, τον Στρατηγικό Σχεδιασμό για την ανάπτυξη του αγροτοδιατροφικού τομέα και της διαχείρισης των προϊόντων του, ο οποίος στην πραγματικότητα είναι το πρώτο θεσμοθετημένο κείμενο πολιτικής της περιφέρειας Κρήτης.

Στις προτεραιότητες του υπενθυμίζεται ότι περιλαμβάνονται, συγκεκριμένες προτάσεις για την παραγωγή ποιοτικών προϊόντων φιλοπεριβαλλοντικής γεωργίας, πρωτίστως των παραδοσιακών καλλιεργειών και δευτερευόντως στην λογική της συμπληρωματικότητας και μόνο των νέων καλλιεργειών, καθώς επίσης και στην διατήρηση των αυτοχθόνων φυλών του ζωικού κεφαλαίου. Πάντα παράλληλα με την ορθολογική προστασία και διαχείριση των φυσικών πόρων (έδαφος, νερό, αέρας). Αυτά αποκτούν την κοινή ταυτότητα - brand name ΚΡΗΤΗ, διασυνδέονται ουσιαστικά με τον ποιοτικό τουρισμό και αποκτούν ισχυρό διαβατήριο εξωστρέφειας και ανταγωνιστικότητας.

Ο σχεδιασμός αυτός δίδει έμφαση στην προστασία διαχείριση και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος και δει στις προστατευόμενες περιοχές, στην αναζωογόνηση των οικισμών της ενδοχώρας, στις προϋποθέσεις ανάπτυξης ήπιων μορφών τουρισμού στους ορεινούς και ημιορεινούς όγκους και βέβαια στην ενδυνάμωση και του ανθρώπινου δυναμικού το οποίο είναι αυτό που διαχρονικά παράγει, διατηρεί, προστατεύει και εν τέλει δημιουργεί το «τοπικό προϊόν» που είναι ο πολιτισμός μας. Αυτά συνδυασμένα και πλαισιωμένα με καινοτομία και εισαγωγή νέων τεχνολογιών, δημιουργούν τις προϋποθέσεις ώστε η Κρήτη να αποτελέσει πολύ καλό παράδειγμα πραγματικής βιώσιμης πράσινης ανάπτυξης.

Όμως τα εν λόγω «φαραωνικά» έργα, όχι μόνο δεν συνάδουν με τα προαναφερόμενα αλλά προσδίνουν διαφορετική αναπτυξιακή ταυτότητα στο νησί, προσανατολίζοντας το να μεταλλαχθεί σε ενεργειακό κόμβο λαμβάνοντας υπόψη τα ήδη ανεπτυγμένα καθώς και τα υπόλοιπα σχεδιαζόμενα. Η εγκατάσταση τόσο πολλών και μεγάλων μονάδων αιολικών πάρκων έρχεται σε αντίθεση με την προσπάθεια για την ήπια βιώσιμη ανάπτυξη και αξιοποίηση των ορεινών όγκων. Παράλληλα πρέπει να αναφερθεί ότι η ανάπτυξη των αιολικών πάρκων έχει σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στον τομέα του εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Οι συγκεκριμένοι τουρίστες επισκέπτες έρχονται προς αναζήτηση ηρεμίας και ενός παρθένου τοπίου. Αν αντί της ηρεμίας βρουν συστοιχίες ανεμογεννητριών μάλλον θα χάσουν το ενδιαφέρον τους για την περιοχή επίσκεψης όπως άλλωστε έγινε στα εθνικά πάρκα της Δανίας, Ολλανδίας και Βρετανίας.

Τέλος η καταγεγραμμένη εμπειρία από την χωροθέτηση και λειτουργία των ΒΑΠΕ στην Κρήτη την τελευταία δεκαετία παρουσιάζει τις εξής προβληματικές :

- έχει να αναδείξει αρνητικά κατά κανόνα περιβαλλοντικά αποτυπώματα
- δεν έχει να αποδώσει κανένα όφελος στις τοπικές κοινωνίες και την οικονομία τους, παρά τα ευαγγελιζόμενα από τους «μεγαλοεπενδυτές»
- Ακυρώνει κάθε δυνατότητα σχεδιασμού από τις τοπικές κοινωνίες και ματαιώνει προσπάθειες και επενδύσεις σε άλλους τομείς.
- αποτελεί την πιο χαρακτηριστική περίπτωση απουσίας οράματος στο τομέα των κατά τεκμήριο καινοτομικών και φιλικών εφαρμογών (όπως θα έπρεπε να είναι) που έχουν σχέση με τις ΑΠΕ.
- τα σχεδιαζόμενα έργα θα έχουν αρνητικές επιπτώσεις σε άλλους τομείς της οικονομίας και τελικά το οικονομικό αποτέλεσμα θα είναι αρνητικό σε βραχυπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη ανάλυση.
- οι μελέτες για τα συγκεκριμένα έργα δε λαμβάνουν υπόψη τις ήδη εγκατεστημένες μονάδες και το ποσοστό ενεργειακών αναγκών που αυτές καλύπτουν και στοχεύουν μόνο στην παραγωγή ενέργειας για μεταφορά στην ηπειρωτική χώρα.

Συμπερασματικά όσον αφορά τα δύο συγκεκριμένα έργα (ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ ΤΕΡΝΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΒΕΤΕ & ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ ΚΡΗΤΗΣ ΕΛΙΚΑ Α.Ε) καταλήγουμε ότι δεν εμπίπτουν σε έναν ολοκληρωμένο σχεδιασμό με στόχο την υλοποίηση ενός περιφερειακού σχεδίου ολοκληρωμένης και ισόμετρης ανάπτυξης στην ενδοχώρα. Η υιοθέτηση νέων πολιτικών για τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, αποτελούν τη βάση του μοντέλου της γενικότερης οικονομικής ανάπτυξης της πράσινης οικονομίας και επομένως η οποιαδήποτε ανάπτυξη των Αιολικών Πάρκων και η τοποθέτηση των Α/Γ, θα πρέπει να ενισχύει τους τομείς της Οικονομίας της Κρήτης, που δεν είναι άλλοι από τους: **ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ↔ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ↔ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ↔ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ.**

2.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Αρχικά πρέπει να ειπωθεί ότι το ζήτημα της χωροθέτησης και λειτουργίας των ΒΑΠΕ είναι ένα πολυδιάστατο και σύνθετο εγχείρημα και άπτεται ευρύτερα του ενεργειακού προβλήματος τόσο σε διεθνές όσο και σε εγχώριο επίπεδο. Στην παρούσα διπλωματική εργασία έγινε μια επιφανειακή προσέγγιση με στόχο κυρίως να αναδείξει τις επιπτώσεις της μεγάλης κλίμακας αστικών παρεμβάσεων σε περιοχές φυσικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος και τις συνέπειες τους στις ντόπιες κοινωνίες, λειτουργώντας ενισχυτικά στην ουσία στο κύριο θέμα που πραγματευόμαστε την επένδυση στο Κάβο Σίδερο.

Με βάση τα παραπάνω και πρωτίστως με την παραδοχή ότι τις ΒΑΠΕ πρέπει κανείς να τις εξετάσει υπό το πρίσμα του ενεργειακού ζητήματος είναι δύσκολο έως και αδύνατο να μην υπάρξει πολιτική τοποθέτηση στο βαθμό που το ενεργειακό ζήτημα και ο έλεγχος και εκμετάλλευση των ενεργειακών πηγών εξυπηρετούν τεράστια οικονομικά και πολιτικοκοινωνικά συμφέροντα σε ολόκληρη την υφήλιο.

Η ανάλυση του ενεργειακού σχεδιασμού της τελευταίας εικοσαετίας στην Ε.Ε. και στην Ελλάδα αναδεικνύει πλήθος πηγών που άνοιξαν σε ολόκληρη την χώρα. Οι πηγές αυτές δεν είναι μόνο στο περιβάλλον, αλλά και στην ίδια την καρδιά της παραγωγικής της βάσης. Ο σχεδιασμός έχει αφετηρία αλλά και στόχο, την απορρύθμιση – ιδιωτικοποίηση της ενέργειας αλλά και της ίδιας της έννοιας του σχεδιασμού. Έτσι «σχεδιάζουμε» να μη σχεδιάζουμε, μόνο να δημιουργούμε –μέσω του σχεδιασμού- προϋποθέσεις ελεύθερης λειτουργίας της αγοράς, επομένως και ελεύθερης χωροθέτησης των έργων της.

Οι επιπτώσεις δεν έχουν γίνει κατανοητές σε όλη τους την έκταση. Όπως δεν έχουν αξιολογηθεί και όλες οι διαστάσεις της εφαρμογής του νεοφιλελεύθερου μοντέλου της απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας, που θεωρεί ότι η ενέργεια δεν αποτελεί κοινωνικό αγαθό –αξία χρήσης-, αλλά αντικείμενο της αγοράς –αξία κέρδους-. Οι επιπτώσεις δε σχετίζονται μόνο με τον κατακερματισμό της ΔΕΗ και την ιδιωτικοποίηση μιας δημόσιας υποδομής στρατηγικού χαρακτήρα.

Ο έλεγχος των ενεργειακών πόρων, που οι λαοί της γης έχουν βιώσει με τον πιο δραματικό τρόπο στη χρήση ορυκτών καυσίμων -κυριολεκτικά με αίμα σ' ότι αφορά στους υδρογονάνθρακες αλλά και στην πυρηνική ενέργεια-, επεκτάθηκε στις λεγόμενες Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, μέσω της «πράσινης ανάπτυξης», ενός μοντέλου που στην πραγματικότητα δεν είναι ούτε πράσινο ούτε αναπτυξιακό.

Αυτό που έφερε η «πράσινη ανάπτυξη», είναι η διάταξη κάθε είδους ενεργειακών εγκαταστάσεων που λειτουργούν συμπληρωματικά, οι λεγόμενες ΑΠΕ στα όρια τους λόγω καιρού, τα συμβατικά εργοστάσια βάσης σε λειτουργία ή σε κατάσταση ετοιμότητας για να υποστηρίξουν το όλο σύστημα κι όλα μαζί σήμερα, στα όρια της μειωμένης ζήτησης λόγω κρίσης.

Για να είμαστε ακριβείς, όλες οι εγκαταστάσεις υπολειτουργούν και παράλληλα αποζημιώνονται. Σε τέτοιες συνθήκες το κόστος της ενέργειας ανεβαίνει, πλήττοντας όλες τις παραγωγικές δραστηριότητες και τα νοικοκυριά.

Ειδικά για τις ΑΠΕ, οικονομικά πανεπιστήμια μελετούν νέα χρηματιστηριακά προϊόντα, ασφάλιστρα κινδύνου, τα λεγόμενα «παράγωγα καιρού», για να θωρακίσουν επενδύσεις του αέρα και του ήλιου, αφού δεν μπορούν να εκβιάσουν τον καιρό να φυσάει και να λιάζει τόσο, όσο να παραχθεί η απαιτούμενη κερδοφορία!

Δεν είναι ο μόνος εκβιασμός. Στην αναζήτηση τρόπων αποθήκευσης ενέργειας, επινοούνται βαριά συστήματα, ακόμα και επικίνδυνα, όπως οι ηλιοθερμικοί σταθμοί με αποθήκευση

ενέργειας, που υπάγονται στην οδηγία Sevezo. Τα συστήματα αυτά έχουν κι άλλο «πλεονέκτημα», όπως άλλωστε και τα συστήματα αντλησιοταμίευσης: μαζί με την ιδιωτικοποίηση της ενέργειας συνδυάζουν και την ιδιωτικοποίηση του νερού! Το μόνο που δεν καταφέρνουν είναι να μην χρειάζονται υποστήριξη από συμβατικά εργοστάσια, τα οποία υποτίθεται στοχεύουν να υποκαταστήσουν.

Η «Ενεργειακή Ένωση» που εύστοχα χαρακτηρίστηκε «ενεργειακό Μάαστριχτ» είναι «ένα πρότζεκτ ενοποίησης των επιμέρους αγορών ενέργειας σε μια κοινή ευρωπαϊκή αγορά, με κοινό ρυθμιστικό πλαίσιο, κοινή «εξωτερική» πολιτική και κοινούς μηχανισμούς ελέγχου κι εποπτείας. Ταυτόχρονα αποτελεί έναν από τους βασικούς πυλώνες του αναπτυξιακού σχεδίου Γιούνκερ, με εκτιμώμενο προϋπολογισμό επενδύσεων σε υποδομές περί τα 2δισ € κάθε χρόνο, για τα επόμενα δέκα χρόνια, πάντα με την αναλογία 1 προς 15, δηλαδή για ένα δισ από δημόσια χρήματα θα εισρέουν άλλα δεκαπέντε από ιδιώτες.

Παρόλο που ως πυλώνες αυτού του σχεδίου παρουσιάζονται η ασφάλεια εφοδιασμού κι η αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών, η από-ανθρακοποίηση των οικονομιών, η ανάπτυξη της έρευνας και της καινοτομίας κι η βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας, η αυστηροποίηση των ορίων εκπομπών κι η παγκόσμια πρωτοπορία της Ευρώπης στις ΑΠΕ κλπ, όλα εκκινούν από τους μηχανισμούς εποπτείας κι ελέγχου της αγοράς.»

Στρατηγικό βήμα για τη μετάβαση σε αυτό το μοντέλο, είναι η αναβάθμιση του ρόλου μιας ευρωπαϊκής υπέρ-ΡΑΕ. Στις Ρυθμιστικές Αρχές Ενέργειας των κρατών μελών επιβάλλεται να διατηρήσουν την αυτονομία τους από τις κυβερνήσεις, ώστε να υπάγονται απευθείας σε αυτήν και όχι στις κυβερνήσεις των κρατών-μελών. Πρόκειται για την ίδια ακριβώς λογική της ΕΚΤ και των Εθνικών Τραπεζών.

Το ακραία συγκεντρωτικό αυτό σύστημα, ελεγχόμενο από τους ίδιους γνωστούς «παίχτες» που ελέγχουν διαχρονικά την ενέργεια, βασίζεται στην υλοποίηση ενός συστήματος διευρωπαϊκών δικτύων ενέργειας.

Ενός συστήματος που απλώνει πλοκάμια για να συνδέσει μέσα στη χώρα τα νησιά μας (διασύνδεση Κυκλάδων – Κρήτης – Β. Αιγαίου), και χώρες ολόκληρες, εντός και εκτός της Ε.Ε. (Κύπρος, Ισραήλ, Β. Αφρική), σ' ένα χρηματιστήριο ενέργειας.

Είναι προφανές ότι το μοντέλο αυτό βρίσκεται στον αντίποδα των οραμάτων για αποκεντρωμένη παραγωγή ενέργειας και αποκλιμάκωση των εντάσεων από τη μονοπωλιακή χρήση των ενεργειακών πόρων.

Για το σκοπό αυτό, στη χώρα μας κτίζεται μεθοδικά εδώ και 20 χρόνια μια νομοθεσία κατάλληλη, ανάλογη αυτής για το fast track και αυτής για το ΤΑΙΠΕΔ.

Έτσι στην Κρήτη συγκεκριμένα, το συμπέρασμα σχετικής μελέτης του Πολυτεχνείου Κρήτης ήταν ότι, με εφαρμογή του Ειδικού Χωροταξικού Σχεδίου για τις ΑΠΕ, μπορούν να εγκατασταθούν αιολικά ισχύος πάνω από 15.000 MW, διπλάσιας δηλαδή ισχύος από τα 7.500 MW της Υ.Α για ολόκληρη τη χώρα, μέχρι το 2020! Με θεώρηση των περιοχών Νατούρα ως «περιοχών αποκλεισμού», η ισχύς πέφτει στο τερατώδες νούμερο των 8.000 MW.

Αποτέλεσμα είναι ο περιορισμός του πρωτογενή τομέα, αλλά και του «άλλου μοντέλου τουρισμού», ειδικά του τουρισμού υπαίθρου, που βασίζεται στην αξία και την επισκεψιμότητα του τοπίου, ως φυσικού και πολιτιστικού στοιχείου της ταυτότητας κάθε τόπου.

Οι δυνατότητες για παραγωγική ανασυγκρότηση περιορίζονται δραματικά.

Αυτό δεν έχει σχέση μόνο με τη γη. Έχει σχέση και με τη νέα «πρόκληση» προς φιλόδοξους ή απελπισμένους παραγωγούς κάθε είδους, να γίνουν «παραγωγοί ενέργειας» και να βάλουν τις μηχανές να δουλεύουν γι αυτούς!

Με την πολιτική των εγγυημένων τιμών και την προτεραιότητα έγχυσης στα δίκτυα της παραγόμενης ενέργειας, δημιουργήθηκε μια μαζική στροφή προς τις μονάδες ΑΠΕ, αντίστοιχη μ' αυτή των πρώτων δεκαετιών ανάπτυξης του τουρισμού, ως κύρια ή συμπληρωματική δραστηριότητα, που ανταγωνίζεται την εκτός σχεδίου δόμηση.

Τα προβλήματα επιτείνονται με την κατανάλωση και οικονομικών πόρων, που ενώ σήμερα είναι εξαιρετικά περιορισμένοι, παρέχονται σε επιδοτήσεις ενεργειακών έργων. Το ίδιο συμβαίνει με τον τραπεζικό δανεισμό.

Κι αυτό γίνεται ενώ δεν εξασφαλίζονται παρά ελάχιστες θέσεις εργασίας, αλλά και επειδή δεν συνυπολογίζονται ούτε αυτές που χάνονται, ούτε αυτές που θα μπορούσαν να εξασφαλιστούν αν οι προτεραιότητες ήταν διαφορετικές.

Στη χαρακτηριστική αυτή εφαρμογή του νεοφιλελεύθερου μοντέλου ανάπτυξης της οικονομίας για την ενέργεια, τόσο η πολιτική όσο και η επιστήμη δεν λειτουργούν με βάση τη συνεκτίμηση πρωτογενών δεδομένων. Θεωρούν «αυτονόητες» κάποιες αξίες που έχουν επιβληθεί από λόμπι συμφερόντων, που αξιοποιούν επιλεκτικά επιστημονική έρευνα ή επιστημονικό διάλογο, ανεξάρτητα από το βαθμό εξέλιξης στον οποίο βρίσκονται.

Για ν' αλλάξει αυτό και να ασκηθεί μια πολιτική με βάση τις κοινωνικές ανάγκες και με σύμμαχο την κοινωνία, το πρώτο βήμα είναι η επιστροφή στην κοινή λογική.

Σήμερα στην Ελλάδα η εγκατεστημένη ισχύς κάθε είδους ενεργειακών εγκαταστάσεων είναι δύομισι φορές περισσότερη από τη μέγιστη ζήτηση και την ίδια στιγμή το πρώτο τρίμηνο του 2015 η ενέργεια που καταναλώσαμε προερχόταν κατά 24% από εισαγωγές. Στην Κρήτη η ζήτηση έχει επιστρέψει στα δεδομένα του 2006.

Ήδη με τυμπανοκρουσίες αναγγέλθηκε ότι σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, το μερίδιο ενεργειακής κατανάλωσης από ΑΠΕ στην Ελλάδα το 2013 ήταν 15%, ποσοστό αντίστοιχο με το μέσο όρο στην «ΕΕ των 28». Αυτό σημαίνει ότι η Ελλάδα σε καιρό ανθρωπιστικής κρίσης, «ανταγωνίστηκε» -επιδοτώντας μονάδες ΑΠΕ- χώρες με παραδοσιακές ενεργειακές πηγές τα μεγάλα υδροηλεκτρικά, που ναι μεν δεν είναι ΑΠΕ, αλλά λογαριάζονται μαζί, μόνο ως προς το ότι δεν εκπέμπουν διοξείδιο του άνθρακα.

Υπάρχει λοιπόν ο απαιτούμενος χρόνος για να γίνει σχεδιασμός για την ενέργεια, ξεκινώντας από τη θεώρηση ότι:

- η ενέργεια είναι ένα κοινωνικό αγαθό που πρέπει να τεθεί στη υπηρεσία της πραγματικής οικονομίας,
- επιβάλλεται να τροποποιηθεί όλο το νομοθετικό πλαίσιο που πλήττει την κοινωνία και το περιβάλλον και να καθοριστούν οι αρχές και οι προτεραιότητες για την τομέα της ενέργειας,
- το μεγαλύτερο ενεργειακό κοίτασμα είναι η εξοικονόμηση ενέργειας, ένα κοίτασμα με τεράστια σημασία και πραγματικές θέσεις εργασίας, ικανό να συμβάλει στην ανάκαμψη της οικονομίας.

Πιο συγκεκριμένα , προτείνεται::

-Ενεργειακό Σχεδιασμό με διαδικασίες που δεν καταστρατηγούν διεθνείς και ευρωπαϊκές συμβάσεις, όπως αυτές για τους οικοτόπους, τη βιοποικιλότητα, την ερημοποίηση, το τοπίο και αποτελούν προσβολή για τον τόπο και τις τοπικές κοινωνίες, αφού εκτός των άλλων έχουν ληφθεί ερήμην τους.

-Η σύνδεση με άλλες περιοχές της χώρας πρέπει να αποκλειστεί. Αυτή μπορεί μεν να μετατρέψει την Κρήτη σε εξαγωγέα ενέργειας αλλά με προφανή τεράστια επιβάρυνση του περιβάλλοντος. Επενδύσεις πολύ μεγάλης κλίμακας, ΒΑΠΕ, θα δημιουργήσουν περισσότερα προβλήματα, από όσα υπόσχονται να λύσουν, υποβαθμίζοντας αισθητικά την περιοχή, θα δράσουν αρνητικά στους άλλους τομείς της οικονομίας και ιδιαίτερα στο τουριστικό προϊόν της περιοχής. Τεράστιες θα είναι οι επιπτώσεις στο φυσικό τοπίο στους φυσικούς πόρους και στους υφιστάμενους και μελλοντικούς τομείς της οικονομίας της κάθε περιοχής.

-Οι μονάδες παραγωγής ενέργειας να είναι μεσαίας κλίμακας

.-Βάση του συστήματος να είναι η ατομική παραγωγή ενέργειας σε κατοικίες, ξενοδοχεία και δημόσια κτίρια. Η εγκατάσταση ηλιακών, οικιακών σταθμών - που συνιστούν μικρές επενδύσεις, δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον και δεν προσβάλλουν το τοπίο - στις στέγες των σπιτιών μπορούν να καλύψουν ένα τεράστιο ποσοστό των ενεργειακών αναγκών. Μείωση της κατανάλωσης κτιρίων (βιοκλιματικές πρακτικές, ενεργειακά αυτόνομα κτήρια με ΑΠΕ μικρής κλίμακας, όλα τα δημοτικά - δημόσια κτήρια να αποκτήσουν ενεργειακή αυτονομία).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

3.1 Αξιολόγηση της επένδυσης-βασικά ερωτήματα

Οι φορείς και υποστηρικτές της επένδυσης υποστηρίζουν ότι θα υπάρξουν αρκετές θετικές επιπτώσεις αποδέκτης των οποίων θα είναι ολόκληρος ο νομός Λασιθίου, ιδιαίτερα το ανατολικό κομμάτι και ο δήμος Ιτάνου, προβάλλοντας το έργο ως προαπαιτούμενο της ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής. Παράλληλα γίνεται η εκτίμηση ότι οι αρνητικές επιπτώσεις θα είναι αμελητέες εξαιτίας της πρόνοιας που λαμβάνεται κατά τον σχεδιασμό, (ειδικά στον περιβαλλοντικό σχεδιασμό), αλλά και εξαιτίας του ελέγχου που θα ασκείται στο έργο από τις αρμόδιες διοικητικές αρχές.

Από την άλλη πλευρά οι αντιτιθέμενοι στο έργο υποστηρίζουν ότι συντελείται ένα περιβαλλοντικό έγκλημα, το οποίο συγκαλύπτεται έντεχνα από τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό του επενδυτή. Επιπλέον εκτιμούν ότι οι οποιοσδήποτε θετικές κοινωνικό-οικονομικές συνέπειες θα είναι ελάχιστες και σε καμία περίπτωση δεν αντισταθμίζουν τις ζημιές που θα επιφέρει στο περιβάλλον η επένδυση.

Στην παραπάνω αντιπαράθεση δύο αντιδιαμετρικά απόψεων αποτυπώνεται η σύγκρουση δύο διαφορετικών συστημάτων αξιών και αρχών.

Για τους υποστηρικτές της επένδυσης ακρογωνιαία λίθο αποτελούν οι μεγάλες επενδύσεις οι οποίες δρουν με κοινωνική και οικολογική ευαισθησία, λογοδοτούν στους αρμόδιους φορείς και υλοποιούν τις υποσχέσεις τους. Το πιο σημαντικό στοιχείο όμως αποτελεί το γεγονός ότι παράλληλα με την επίτευξη κέρδους δημιουργούν για την τοπική και περιφερειακή οικονομία και κοινωνία πολλαπλασιαστικά θετικά αποτελέσματα.

Αντίθετα οι πολέμιοι της επένδυσης, οι τοπικές κοινωνίες κυρίως, σπάνια έχουν την ελευθερία να επιλέγουν τις δικές του διακριτές αναπτυξιακές πολιτικές με πολιτική και οικονομική αυτοτέλεια. Υπό αυτό το πρίσμα τα μεγάλα ιδιωτικά επενδυτικά έργα έρχονται σε αντιπαράθεση με το τοπικό φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον και αντιμάχονται τις τοπικές επιλογές.

Σε αντιπαράθεσεις που διεξάγονται υπό τους παραπάνω όρους συχνά εμφανίζονται δογματισμοί, ατεκμηρίωτα επιχειρήματα και συνήθως η αντιπαράθεση μετατοπίζεται με στρεβλό τρόπο μόνο στο περιβάλλον.

Επιπλέον η διοίκηση, οι δικαστικές αρχές και οι μελετητές δημοσίων έργων έχουν δικά τους συστήματα αρχών και αξιών. Η τελική εικόνα είναι αυτή που όλοι επαγγέλλονται δηλαδή η τοπική-περιφερειακή ανάπτυξη, ωστόσο το κρίσιμο ερώτημα παραμένει: τοπική-περιφερειακή ανάπτυξη πώς και για ποιον.

Προκειμένου να απαντήσουμε στο παραπάνω ερώτημα και να αξιολογηθεί η επένδυση διατυπώνονται ορισμένα κρίσιμα ερωτήματα.

- Πώς συμβάλει η επένδυση στην τοπική και περιφερειακή οικονομία.
- Πώς συμβάλει το έργο στην δημιουργία νέας, ποιοτικά αναβαθμισμένης απασχόλησης, με καλύτερες αμοιβές και σταθερή εργασία για όλο το χρόνο.
- Πώς σχετίζεται η επενδυτική πρόταση με τον ευρύτερο περιφερειακό προγραμματισμό και με τις χωροταξικές ρυθμίσεις σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

- Πώς εκτιμώνται οι επιπτώσεις του έργου στο φυσικό περιβάλλον από τα διάφορα κοινωνικά υποκείμενα και πώς σχετίζονται με το ζήτημα της αειφορικής διαχείρισης των φυσικών πόρων.

Τα βασικά αυτά ερωτήματα αποτελούν μια σειρά βασικών αξόνων-κριτηρίων ανάλυσης τα οποία διατρέχουν το παρόν κεφάλαιο και θα απαντηθούν στη συνέχεια.

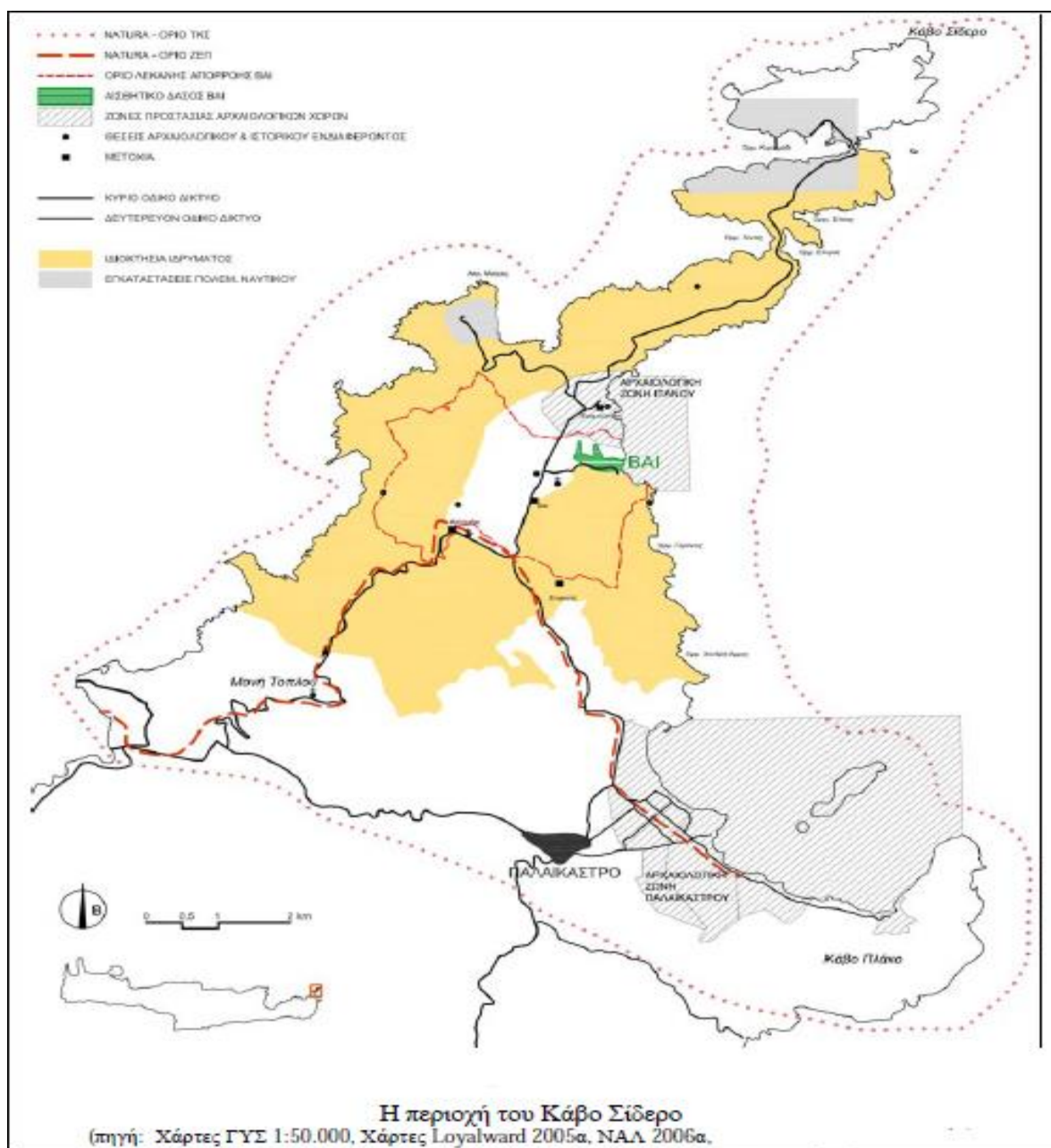
3.2 Η θέση και η πρόταση του έργου.

3.2.1 Η θέση

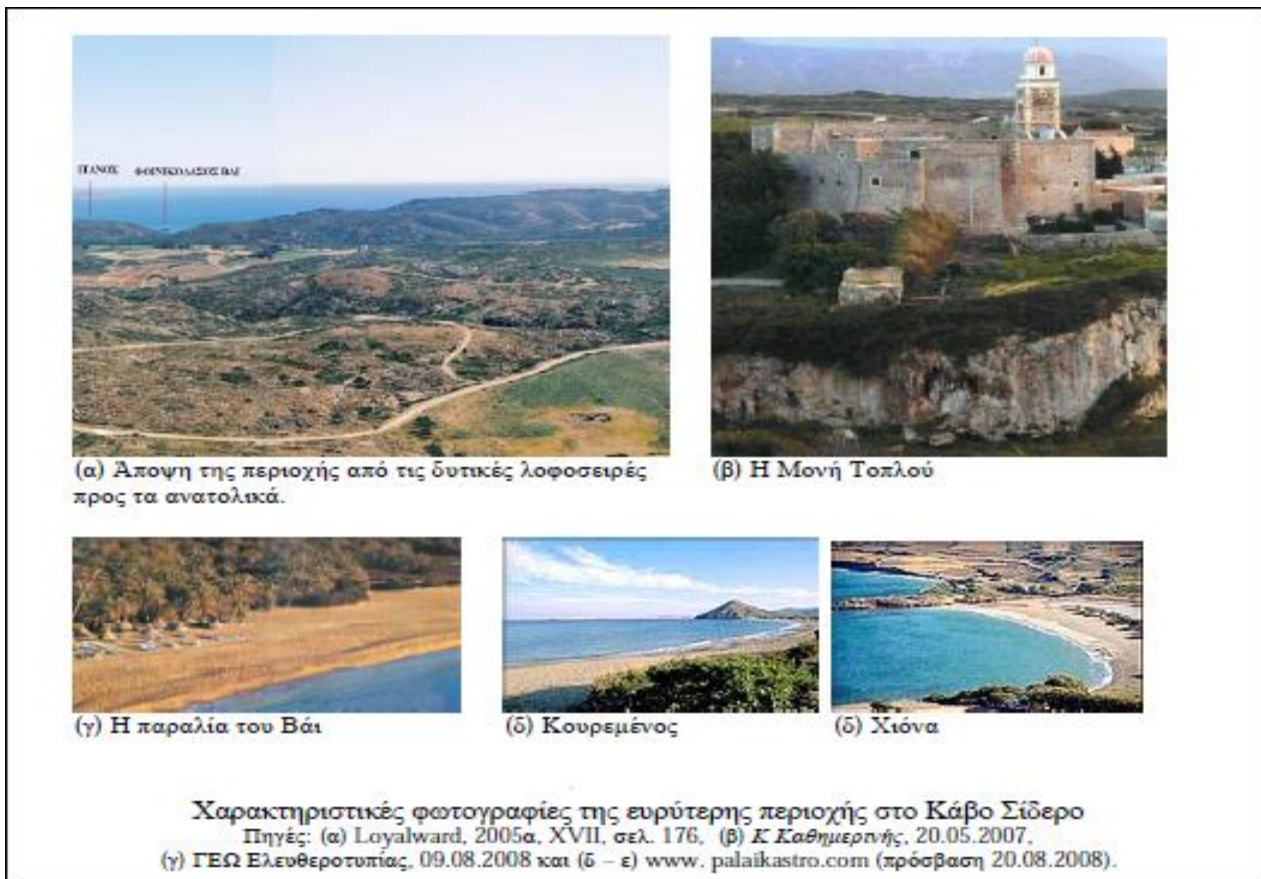
Η έκταση των 25.000 στρεμμάτων που χωροθετείται το έργο περιλαμβάνει ολόκληρη την χερσόνησο Σίδερο (βλ παρακάτω σχήμα). Στον δήμο Ιτάνου και στην ευρύτερη περιοχή ιδιαίτερη σημασία έχουν το πλέον γνωστό φοινικόδασος του Βάι, οι αρχαιολογικοί χώροι του Παλαικάστρου και της Ιτάνου καθώς και η μονή Τοπλού. Παρατηρείται μεγάλος αριθμός παραλιών, οι οποίες το καλοκαίρι προσελκύουν αρκετά μεγάλο πλήθος επισκεπτών, ιδιαίτερα το Βάι που αποτελεί παραδοσιακό πόλο έλξης. Επιπλέον η σχετική γεωγραφική απομόνωση και η έλλειψη μαζικής τουριστικής ανάπτυξης σε χωρικά εκτατική μορφή έχει διατηρήσει σε μεγάλο βαθμό το τοπίο αναλλοίωτο και έχει συνδράμει στο περιορισμό της διάχυσης εξωαστικής δόμησης σε λίγους και μικρούς οικιστικούς θύλακες, κυρίως σε άμεση εγγύτητα με τα αστικά κέντρα της Σητείας και του Παλαικάστρου.

Η χερσόνησος παρουσιάζει πλούσια γεωμορφολογία χαρακτηριζόμενη από ήπιο λοφώδες ανάγλυφο με σποραδικές εξάρσεις. Το μεγαλύτερο μέρος της έκτασης καλύπτεται από φρυγανώδη βλάστηση με κυρίαρχα το θυμάρι, το αχινόποδι και το ρέικι. Εδώ παρατηρείται έντονη κτηνοτροφική δραστηριότητα. Στα σχετικά πεδινά τμήματα της έκτασης αναπτύσσονται γεωργικές καλλιέργειες, κυρίως ελιάς, αμπελιών, κηπευτικών. Για την εκμετάλλευσή τους έχει δημιουργηθεί ένα δίκτυο από μετόχια της μονής διάσπαρτα μέσα στην έκταση. Πέρα από αυτά τα μετόχια δεν παρατηρείται άλλη οικιστική δραστηριότητα.

Εικόνα 3-1

Εικόνα 3-2

Αρκετά πλούσια είναι και η μορφολογία της ακτογραμμής της χερσονήσου με πλήθος όρμων και ορμίσκων. Οι ακτές είναι επί το πλείστον βραχώδεις και απόκρημνες με εξαίρεση λίγες μικρές παραλίες. Από τις παραλίες εξέχουσα θέση καταλαμβάνει η παραλία του Βάι, την οποία ο ενδημικός και ιδιαίτερα σπάνιος σε ευρωπαϊκό επίπεδο, φοίνικας του Θεόφραστου έχει καταστήσει ως τον κυριότερο τουριστικό πόλο της περιοχής. Η υψηλή τουριστική ζήτηση, που ανέρχεται σε μερικές χιλιάδες επισκεπτών την θερινή περίοδο, εξυπηρετείται από μια σειρά εγκαταστάσεων (καντίνα, εστιατόριο, παρκινγκ κτλ).

Επιπλέον το Βάι έχει αναγνωριστεί για την βιολογική και γενικότερα την φυσικό-περιβαλλοντική του αξία. Η παρουσία του φοινοδάσους οδήγησε στο χαρακτηρισμό της ευρύτερης περιοχής ως Τόπου Κοινοτικού Ενδιαφέροντος και την ένταξη της στο ευρωπαϊκό δίκτυο προστατευμένων περιοχών Natura 2000. Επίσης ένα μεγάλο τμήμα της έκτασης είναι χαρακτηρισμένο ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας για την ορνιθοπανίδα που επίσης εντάσσεται στο Δίκτυο Natura, δεδομένης και της σημασίας της γεωγραφικής της θέσης στις μεταναστευτικές ροές πουλιών. Η βιοποικιλότητα της ευρύτερης περιοχής είναι υψηλής αξίας.

Στην έκταση περιλαμβάνονται πλήθος χώρων ιστορικού και αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, πολλοί από τους οποίους βρίσκονται υπό καθεστώς ειδικής προστασίας. Από αυτούς ξεχωρίζουν η αρχαία Ίτανος – Ερημούπολη, η οποία περιλαμβάνει ερείπια δωρικής πόλης, ακρόπολη, ιερό της Αθηνάς, νεκροταφείο και λατομείο. Επίσης υπάρχει η εκτεταμένη ζώνη προστασίας του Παλαικάστρου που περιλαμβάνει μινωική πόλη με ανάκτορο, νεκροταφείο και ιερό του Κρηταγενή Δικταίου Διός.

Παράλληλα εντοπίζονται διάσπαρτα αρχαιολογικά ευρήματα που χρονολογούνται ιστορικά από την προϊστορική έως την Βυζαντινή περίοδο. Η ίδια η μονή Τοπλού γνωστή και ως Παναγία η Ακρωτηριανή, μοναστήρι του 14^{ου} αιώνα, αποτελεί σημαντικό μνημείο ιστορικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Κομβικό ρόλο για την διατήρηση των χαρακτηριστικών της φύσης αλλά και του τοπίου και των αρχαιολογικών, ιστορικών πόρων έχει διαδραματίσει το ιδιοκτησιακό καθεστώς. Πριν από την δημιουργία του Ιδρύματος το σύνολο της χερσονήσου ανήκει κατά κυριότητα στη μονή, η οποία και διαφύλαξε τον ενιαίο χαρακτήρα των εκτάσεων της. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 η έκταση των 25.000 στρεμμάτων όπου χωροθετείται το έργο αποκόπηκε από την συνολική ιδιοκτησία περίπου 30.000 στρεμμάτων της Μονής και παραχωρείται ως δωρεά στο Ίδρυμα που συστήνεται για την αξιοποίηση της. Το φοινικόδασος του Βάι ανήκε στη Μονή έως το 1999, όπου με απόφαση του Εφετείου Κρήτης ανήκει κατά κυριότητα στο Δημόσιο.

Τέλος στην έκταση δεν περιλαμβάνονται δύο τμήματα της πρώην συνολικής ιδιοκτησίας της μονής που κατόπιν απαλλοτρίωσης χρησιμοποιούνται ως εγκαταστάσεις βάσης του πολεμικού ναυτικού.

Συνοπτικά με βάση τα όσα προαναφέρθηκαν, είναι προφανές ότι η έκταση που χωροθετείται το έργο έχει τα εξής μοναδικά χαρακτηριστικά:

- πρόκειται για ενιαία και μεγάλου μεγέθους έκταση, η οποία δεν έχει αξιοποιηθεί οικιστικά
- η πλούσια γεωμορφολογία της χερσονήσου, η εναλλαγή της φρυγανώδης βλάστησης με καλλιεργήσιμες εκτάσεις
- η διατήρηση του αρχέγονου κρητικού τοπίου
- το φοινικόδασος του Βάι, παγκόσμιο σημείο αναφοράς
- η πλούσια χλωρίδα και πανίδα και η εξ' αυτών ένταξη της περιοχής στο Δίκτυο Natura 2000
- η ύπαρξη μνημείων πολιτιστικού ενδιαφέροντος, πολλά από τα οποία είναι υπό καθεστώς προστασίας
- η εγγύτητα με τη Σητεία, αστικό κέντρο μεσαίου μεγέθους με αεροδρόμιο και λιμάνι
- η γεωγραφική απομόνωση, η οποία παράγει ένα είδος αντιληπτικής αποκλειστικότητας.

3.2.2 Η πρόταση

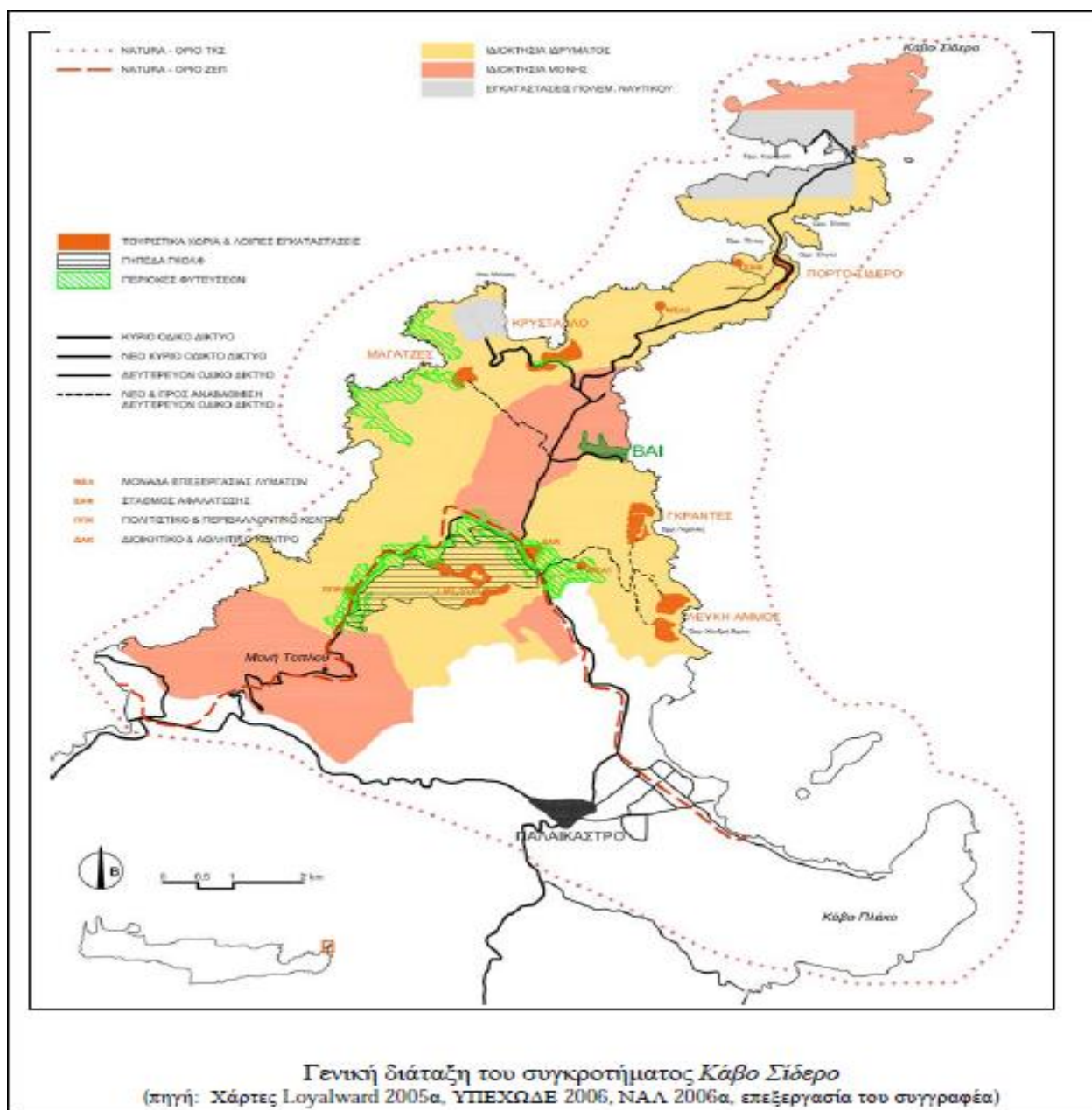
Αρχικά πρέπει να ειπωθεί ότι από την αρχική πρόταση μέχρι και σήμερα έχουν κατατεθεί κάποιες τροποποιήσεις που ελάχιστα αποκλίνουν από την αρχική θέση. Στη παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζεται ο πυρήνας της φιλοσοφίας που αφορά τις μεγάλες ιδιωτικές επενδύσεις και οι επιπτώσεις τους στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, οπότε υπό αυτό το πρίσμα εξετάζεται η αρχική πρόταση της εταιρίας.

Το Cavo Sidero Resort έχει την μορφή έξι τουριστικών χωριών συνολικής δυναμικότητας 7000 κλινών (Γκολφ, Λευκή Άμμος, Γκράντες, Πόρτο Σίδερο, Κρύσταλλο και Μαγιατζές), τα οποία αναπτύσσονται σε έξι επιμέρους τοποθεσίες. Κάθε ένα περιλαμβάνει ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις κλασικού τύπου, επιπλωμένα διαμερίσματα και επιπλωμένες τουριστικές κατοικίες. Επιπλέον περιλαμβάνονται εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής: τρία γήπεδα γκολφ διεθνών προδιαγραφών (δύο των 18 και ένα των 9 οπών), συνεδριακό κέντρο 1190 θέσεων, αθλητικό και διοικητικό κέντρο, πολιτιστικό και περιβαλλοντικό κέντρο.

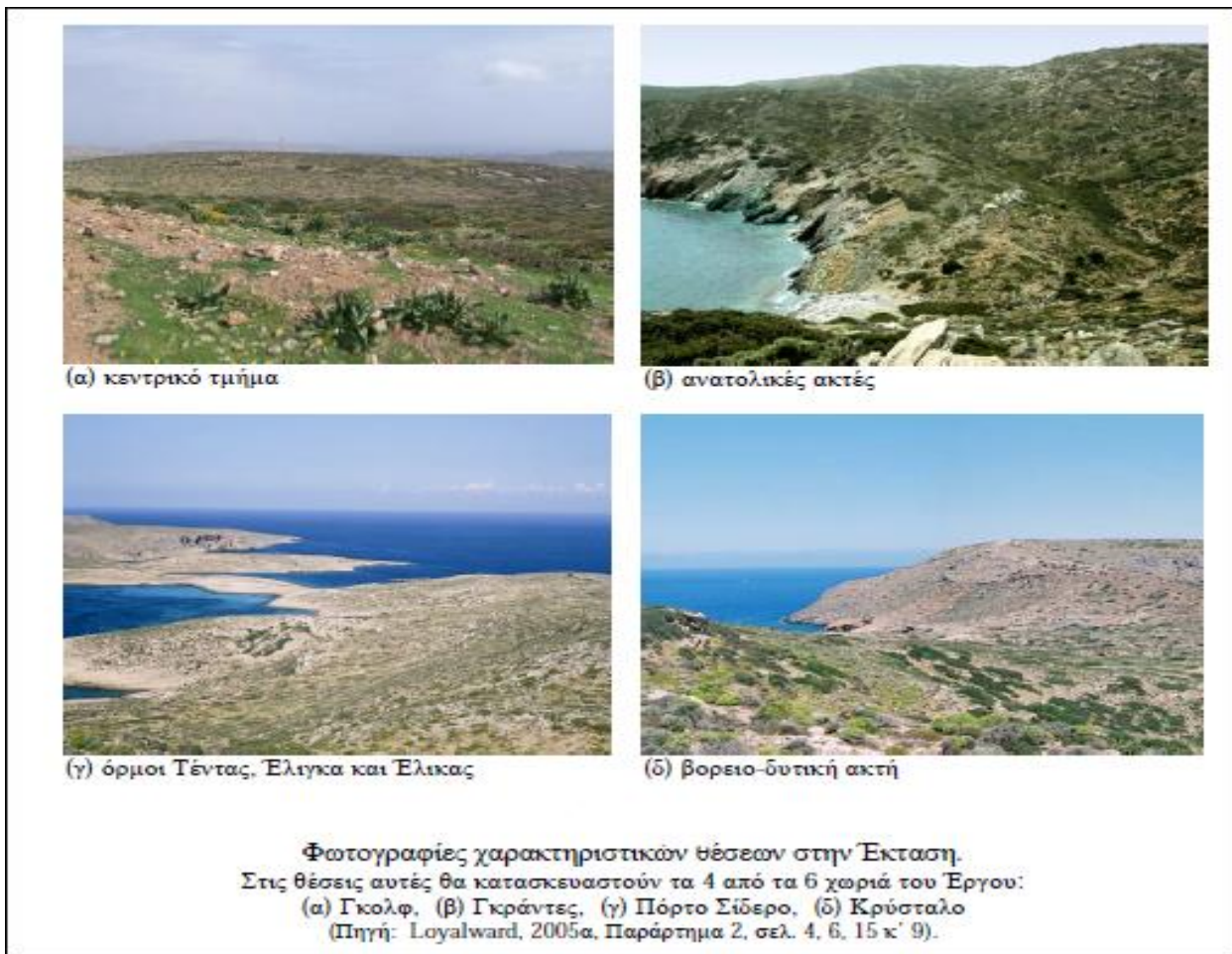
Τέλος κατασκευάζονται συνοδευτικά έργα υποδομής, όπως δύο μονάδες επεξεργασίας λυμάτων και ένας σταθμός αφαλάτωσης για την υδροδότηση των γηπέδων γκολφ, καθώς και τα σχετικά τεχνικά δίκτυα. Προβλέπεται επίσης η φύτευση ενδημικών ειδών σε ειδικά οριοθετημένες περιοχές. Επιπλέον σε έγγραφα της εταιρίας αναφέρεται η κατασκευή επιπλέον εγκαταστάσεων (σκοποβολής, ιππασίας, σπα) οι οποίες δεν περιλαμβάνονται στην ΜΠΕ. Σημαντικότερη εγκατάσταση, η οποία δεν αδειοδοτείται μέσω της ΜΠΕ αλλά για την οποία έχουν υπάρξει συνεχείς ανακοινώσεις είναι αυτή της θαλάσσιας μαρίνας.

Σύμφωνα με την ΜΠΕ που εκπονήθηκε από την εταιρία, η χωροθέτηση των τουριστικών χωριών και των λοιπών εγκαταστάσεων εξαιρεί τις εκτάσεις που χρήζουν διατήρησης και προστασίας, καθώς και την υδρολογική λεκάνη του Βάι για να αποφευχθεί πιθανή διατάραξη του φοινικόδασους. Ομοίως εξαιρούνται η αρχαιολογική ζώνη της Ίτανου και ζώνες ελέγχου των αρχαιολογικών υπηρεσιών. Το πλούσιο φυσικό ανάγλυφο επιδρά έτσι ώστε τα χωριά και οι εγκαταστάσεις να μην είναι ορατά από περιοχές φυσικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος (φοινικόδασος, μοναστήρι, Ίτανος) και από τους κύριους δρόμους παρά μόνο από την κοντινή τους προσέγγιση. Για την οργάνωση του δομημένου περιβάλλοντος ο σχεδιασμός του έργου υιοθετεί το μοντέλο του «Κρητικού χωριού» υιοθετώντας παραδοσιακές αρχιτεκτονικές μορφές και περιορίζοντας την δόμηση σε έξι επιμέρους τοποθεσίες.

Εικόνα 3-3

Εικόνα 3-4

Η συγκέντρωση έναντι της διάχυτης δόμησης προωθούνται από την ΜΠΕ ως ένα από τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα του έργου. Ένα δεύτερο πλεονέκτημα αποτελούν οι πραγματοποιούμενοι χαμηλοί συντελεστές δόμησης και κάλυψης, καθώς και ότι οι συνολικές επεμβάσεις κατασκευής κτιρίων, διαμόρφωσης αίθριων χώρων, γηπέδων γκολφ και φυτειών καταλαμβάνουν μόλις το 23% της συνολικής έκτασης. Επιπλέον υποστηρίζεται ότι τα μεγέθη του έργου έχουν σημαντικά μειωθεί σε σχέση με την Προμελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (μείωση της δόμησης κατά 22% και κάλυψης κατά 23.7 %)

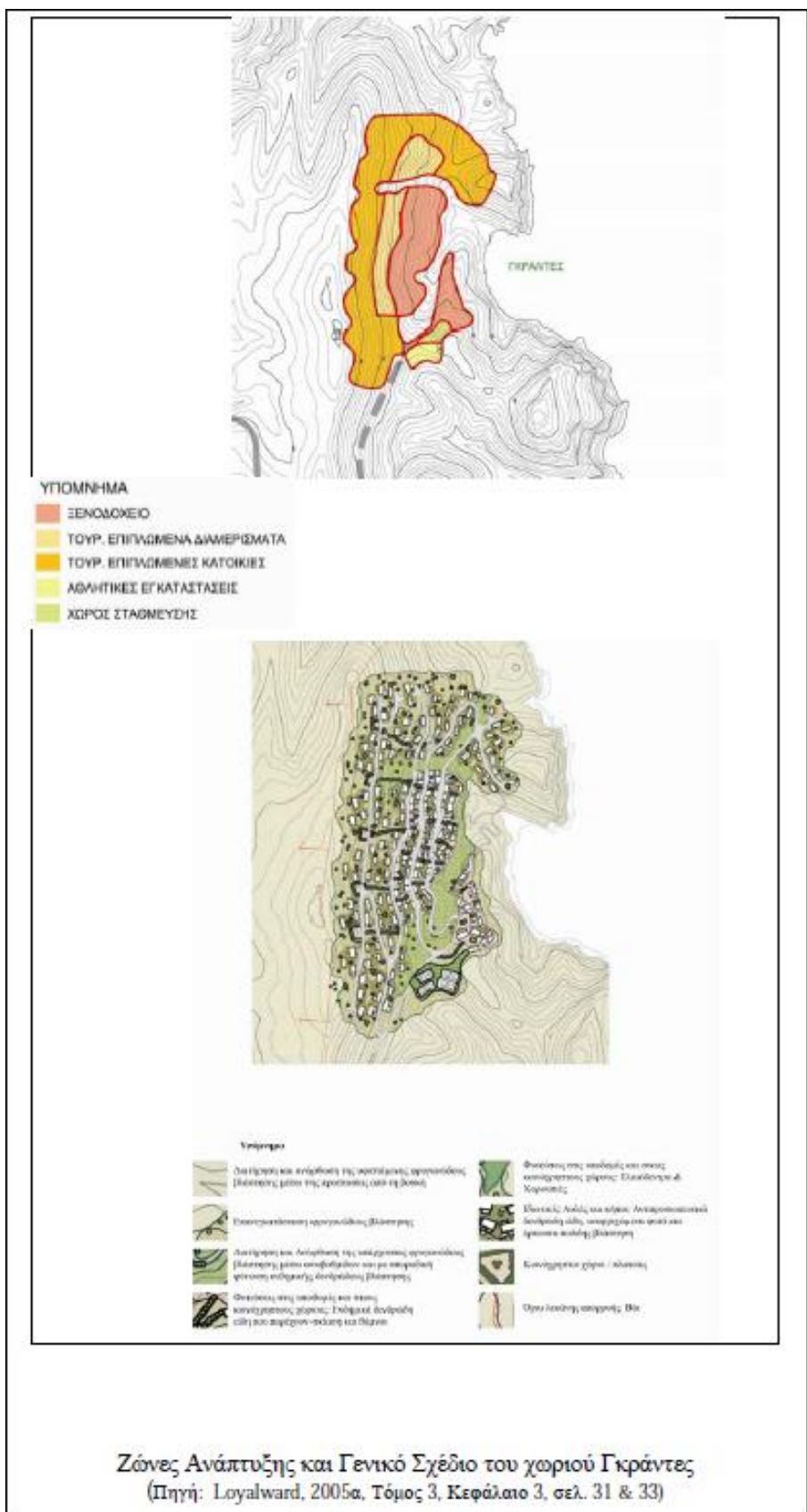
Από τα παραπάνω τεκμηριώνεται στην ΜΠΕ το κεντρικό επιχείρημα των ήπιων μεγεθών του έργου. Πρέπει να αναφερθεί ωστόσο ότι ο χαρακτηρισμός ήπια αφορά όχι στο χαρακτήρα αλλά στα σχετικά μεγέθη του έργου, δηλαδή στις κτηριακές και άλλες εγκαταστάσεις σε σχέση με την μέγιστη εκμετάλλευση που επιτρέπει το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο αναφορικά με την μεγάλη έκταση του έργου. Επίσης ο περιορισμός των μεγεθών κατά την εξέλιξη του φυσικού σχεδιασμού του έργου δικαιολογείται κυρίως από την ευελιξία που οφείλει να διακρίνει τα αρχικά στάδια των μελετών σε σχέση με τη τελική συγκεκριμενοποίηση του σχεδιασμού.

Πίνακας 3-1

Υπολογισμός μεγεθών δόμησης και κάλυψης στο Κάβο Σίδερο					
Χρήσεις - Ζώνες ανάπτυξης	Έκταση ζώνης (m ²)	% ζώνης στο σύνολο	Κλίνες	Δόμηση (m ²)	Κάλυψη κτιρίων (m ²)
Ξενοδοχεία	193.500	0,87	2.220	92.648	59.942
Τουριστικά επλωμένα διαμερίσματα	259.000	1,17	2.490	66.528	47.860
Τουριστικές επλωμένες κατοικίες	524.000	2,36	2.290	65.946	58.535
Αθλητικές εγκαταστάσεις και χώροι στάθμευσης	98.000	0,44		0	0
Διοικητικό και Αθλητικό Κέντρο	38.000	0,17		3.500	3.500
Πολιτιστικό και Περιβαλλοντικό Κέντρο	12.900	0,06		1.607	1.607
Μονάδες Επεξεργασίας Λομάτων και Σταθμός Αφαλάτωσης	64.860	0,29		3.839	2.938
Αρδευόμενες περιοχές αγροπεριβαλλοντικού χαρακτήρα	2.059.764	9,29		φυτεύσεις	
Διαδρομές γκολφ (γλοσάπητας)	756.798	3,41		φύτευση γλοσάπητα (95%)	
Φυσικές περιοχές γκολφ	1.083.202	4,89		εμπλουτισμός βλάστησης	
Περιοχές μη παρέμβασης	17.082.223	77,04		καμία παρέμβαση	
Σύνολο (πραγματοποιούμενα μεγέθη)	22.172.247	100,00	7.000	234.068	174.382
Πραγματοποιούμενοι συντελεστές				0,0106	0,0079
Μέγιστοι συντελεστές				0,10 - 0,20	0,20
Μέγιστα επιτρεπτά μεγέθη				2.254.725	4.434.449
% πραγματοποιούμενων προς μέγιστα μεγέθη				10,38	3,93

Πηγή: Loyalward, 2005a, Κεφάλαιο 3, σελ. 105 κ' 114 (προσαρμογή από συγγραφέα).

Εικόνα 3-5

Κάθε ένα από τα έξι χωριά περιλαμβάνει κύρια και μη κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα σύμφωνα με τις προδιαγραφές της νομοθεσίας περί τουριστικών καταλυμάτων, όντας τα πρώτα ξενοδοχεία κλασικού τύπου μαζί με επιπλωμένα διαμερίσματα και τα δεύτερα επιπλωμένες τουριστικές κατοικίες. Σε κάθε χωριό οι εγκαταστάσεις χωροθετούνται σε τρεις ζώνες (βλ παραπάνω εικόνα3-5 το χωριό Γκράντες):τα καταλύματα κλασικού τύπου και οι κεντρικές λειτουργίες αποτελούν το κέντρο του χωριού, όπου και η δόμηση είναι πιο πυκνή. Στη δεύτερη ζώνη χωροθετούνται τα επιπλωμένα διαμερίσματα και στην τρίτη οι επιπλωμένες κατοικίες.

Πίνακας 3-2

Τα τουριστικά χωριά στο Κάβο Σίδερο και η εξέλιξη του σχεδιασμού				
Προσέμφανο 1995	Σύμβαση 1998	Παρουσίαση Έργου σε συνέδριο 2003	Shareholder Loyalty Scheme 2003/2006	ΜΠΕ 2005 (με αριθμούς η κατανομή κλινών)
Ξενοδοχείο 4* για συνέδρια, γήπεδο γκολφ, εμπορικό κέντρο και βίλες.	Συνεδριακό Κέντρο (σ.σ. όμοια με πριν στοιχεία)	<i>Hotel & Conference Village</i> 400 bedrooms 5* hotel. 149 bungalows, 90 apartments. 1.100 seat conference centre. Equestrian centre, water sports, health hydro, shooting range.	<i>Golf & Conference Village</i> 5* hotel, apartments & townhouses, villas. Golfing amenities, state-of-the-art conference venue.	<i>Γκολφ</i> Ξενοδοχείο 5*: 800 Διαμερίσματα: 700 Κατοικίες: 600
Ξενοδοχείο υπερπολυτελείας 5*, γυμναστηριακό κέντρο υγείας, βίλες.	Γκράντες (σ.σ. όμοια με πριν στοιχεία)	<i>Grandes Bay</i> 180 super de luxe all-suite hotel, 10 presidential suites, 125 high quality bungalows.	<i>Grandes Bay</i> De luxe, all-suite hotel, villas, sports, restaurants, bars and moorings. A tranquil beach development overlooking a private sandy cove.	Γκράντες Ξενοδοχείο 5*: 380 Διαμερίσματα: 266 Κατοικίες: 654
Ξενοδοχείο 3* διαμερισμάτων οικογενειακής χρήσης, εμπορικό κέντρο.	Χονόρη Άμμος (σ.σ. όμοια με πριν στοιχεία)	<i>White Sands</i> 150 unit apart-hotel. 70 townhouses, 150 bungalows. Sports & water sports, village entertainment centre.	<i>White Sands</i> Apartment hotel, apartments & townhouses, villas, entertainment centre, sports and watersports facilities. Designed for families.	Λευκή Άμμος Ξενοδοχείο 5*: 340 Διαμερίσματα: 712 Κατοικίες: 548
Ξενοδοχείο 3* με μαρίνα, εμπορικό κέντρο, διαμερίσματα & βίλες, κέντρο θαλάσσιων σπορ	Πόρτο Σίδερο (σ.σ. όμοια με πριν στοιχεία)	<i>Porto Sidero</i> 200 key 5* hotel, 70 apartments & townhouses, 70 bungalows. "In the style of traditional Cretan fishing village". "Quayside shops, cafes and restaurants to create authentic waterfront atmosphere". Marina for 100 yachts (phase 1).	<i>Porto Sidero</i> 5* hotel, apartments & townhouses, villas. Quayside shops, cafes, restaurants and moorings. "Built as traditional Cretan fishing village".	Πόρτο Σίδερο ¹ Ξενοδοχείο 5*: 400 Διαμερίσματα: 360 Κατοικίες: 280
Ξενοδοχείο αθλητικών εκδηλώσεων 4*, εμπορικό κέντρο και εγκατ. αναψυχής	Αθλητικό Χωριό (σ.σ. όμοια με πριν στοιχεία)	<i>Crystal Cove</i> Country Club style hotel complex, 150 apartments-townhouses and 70 bungalows. Focused on fitness, health and spa leisure.	<i>Crystal Cove</i> Country Club style hotel complex, apartments, townhouses and villas. Health, fitness & spa facilities.	Κρυστάλλο ¹ Ξενοδοχείο 5*: 300 Διαμερίσματα: 412 Κατοικίες: 148
-	-	-	-	Μαγασιζέ ¹ Ξενοδοχείο 5*: 0 Διαμερίσματα: 40 Κατοικίες: 60

Σημείωση: 1. Στα χωριά αυτά οι επιμέρους δυναμικότητες θα καθοριστούν με ακρίβεια σε κατοπινό στάδιο σχεδιασμού. Σε κάθε περίπτωση το συνολικό άθροισμα των κλινών παραμένει σταθερό.
Πηγές: Προσέμφανο (1995), Σύμβαση (1998), Loyalward (2003), Minoan Group (2006), Loyalward (2005a).

3.3 Χωρικός σχεδιασμός, η ένταξη της πρότασης και οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

3.3.1 Η χωροθέτηση σε περιοχή Natura

Στο βαθμό που η ευρύτερη περιοχή του έργου αποτελεί Προστατευόμενη Περιοχή, εντασσόμενη στο δίκτυο Natura, η χωροθέτηση του έργου αποτελεί ένα κομβικό ζήτημα του σχεδιασμού. Το δίκτυο Natura 2000 αποτελεί Ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο περιοχών που συστήνεται με την οδηγία 92/43 και έχει στόχο την διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας χλωρίδας και πανίδας στα εδάφη των χωρών της Ε.Ε.. Περιλαμβάνει δύο τύπους περιοχών: τους Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ), στους οποίους περιέχονται οι φυσικοί οικοτόποι και τα είδη χλωρίδας και πανίδας που ορίζονται στην οδηγία 92/43 και τις Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) που περιλαμβάνουν τα ενδιαίτηματα των άγριων πτηνών, όπως αυτά ορίζονται στην προγενέστερη οδηγία 79/409/104. Στην περιοχή μας συναντώνται και οι δύο τύποι, στον ΤΚΣ του Βορειοανατολικού Άκρου Κρήτης περιλαμβάνονται δύο ΖΕΠ (Β.Α. Άκρο και Διονυσάδες Νήσοι).

Με βάση τα παραπάνω, αλλά και όσα προαναφέρθηκαν σε προηγούμενα κεφάλαια για την ποικιλομορφία και την σπουδαιότητα της βιοποικιλότητας της περιοχής, προκύπτουν ορισμένα βασικά ερωτήματα. Πώς γίνεται σε μια περιοχή τέτοιας οικολογικής σημασίας να χωροθετείται τουριστική μονάδα τόσο μεγάλης κλίμακας; Πώς χειρίζεται το ζήτημα της συμβατότητας των χρήσεων η ευρωπαϊκή και ελληνική νομοθεσία και ποια είναι η ανάλογη πρακτική; Τέλος πώς ανταποκρίνεται σε αυτά τα θέματα ο σχεδιασμός του έργου;

Η οδηγία 92/43 δεν είναι ακριβής ως προς τις ρυθμίσεις που θα επιτελέσουν το γενικό σκοπό της διατήρησης και της προστασίας. Αυτό είναι εξάλλου και το πνεύμα του νομοθετικού πλαισίου των Οδηγιών: η παροχή γενικών οδηγιών για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων, των οποίων η ρυθμιστική πραγμάτωση εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών-μελών. Ωστόσο μπορεί η Οδηγία 92/43 να μην προβαίνει σε συγκεκριμένες ρυθμίσεις σχετικά με τη συμβατότητα, προβλέπει όμως ότι (άρθρο 6, παρ 3&4):

“3. Κάθε σχέδιο ή έργο, μη άμεσα συνδεδεμένο ή αναγκαίο για την διαχείριση του τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, καθ’ εαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησης του. Βάσει των συμπερασμάτων της εκτίμησης των επιπτώσεων στον τόπο και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παραγράφου 4, οι αρμόδιες εθνικές αρχές συμφωνούν για το οικείο σχέδιο μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα περί του οποίου πρόκειται και, ενδεχομένως αφού εκφρασθεί πρώτα η δημόσια γνώμη.

4. Εάν, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτίμησης των επιπτώσεων και ελλείψει εναλλακτικών λύσεων, ένα έργο ή σχέδιο πρέπει να πραγματοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, το κράτος μέλος λαμβάνει κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000. Το κράτος μέλος ενημερώνει την Επιτροπή σχετικά με τα αντισταθμιστικά μέτρα που έλαβε.

Όταν ο τόπος περί του οποίου πρόκειται είναι τόπος όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας ή/και ένα είδος προτεραιότητας, είναι δυνατόν να προβληθούν μόνο επιχειρήματα σχετικά με την υγεία των ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια ή σχετικά με θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον, ή, κατόπιν γνωμοδοτήσεως της Επιτροπής, άλλοι σημαντικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος.”

Εν ολίγοις, η Οδηγία επιτρέπει στις περιοχές του δικτύου Natura την ανάπτυξη έργου που δεν αφορά άμεσα την προστασία της περιοχής, μόνο εφ’ όσον το έργο δεν έχει αρνητικές

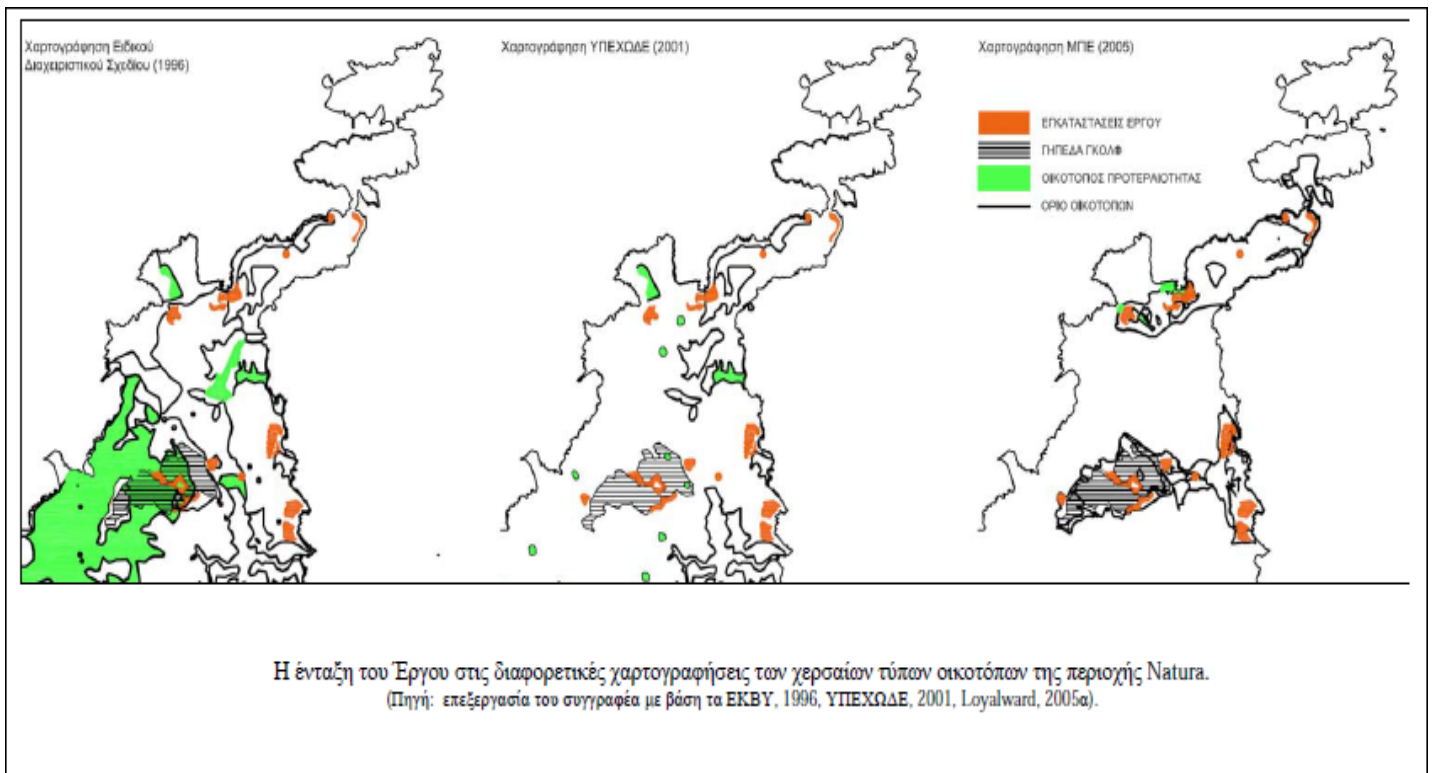
συνέπειες στην εν λόγω περιοχή. Στην περίπτωση δε όπου προκύπτουν τέτοιες συνέπειες, ένα έργο μπορεί να πραγματοποιηθεί με τη λήψη αντισταθμιστικών μέτρων και μόνο εάν συντρέχουν λόγοι δημοσίου συμφέροντος και μάλιστα λόγοι ασφαλείας-υγείας. Σύμφωνα με την ΜΠΕ, στο έργο αφορούν οι προβλέψεις της ως άνω παρ.3, αφού *“οι τυχόν αρνητικές επιπτώσεις στα επιμέρους πεδία μελέτης αλλά και συνολικά εκλαμβάνόμενες εκτιμώνται ως αρνητικές αμελητέες”*. Αντίστοιχα προκύπτει ο βασικός στόχος του περιβαλλοντικού σχεδιασμού του έργου, δηλαδή η ελαχιστοποίηση των αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Η ελαχιστοποίηση πραγματοποιείται τόσο μέσω του φυσικού σχεδιασμού που δεν θίγει οικοτόπους και είδη προτεραιότητας, όσο και της λήψης μιας σειράς μέτρων που αφορούν στις περιβαλλοντικές παραμέτρους της λειτουργίας του έργου.

Ωστόσο ανακύπτει ένα σημαντικό ζήτημα σχετικά με την χαρτογράφηση των οικοτόπων στην περιοχή. Όπως φαίνεται στο επόμενο σχήμα έχουν εκπονηθεί τρεις χαρτογραφήσεις των οικοτόπων. Η πρώτη έχει γίνει από το Ειδικό Διαχειριστικό Σχέδιο για την περιοχή (ΕΚΒΥ, 1996), η δεύτερη από το ΥΠΕΧΩΔΕ (2001) στο πλαίσιο της χαρτογράφησης των περιοχών Natura για το σύνολο της χώρας και η τρίτη εκπονείται στο πλαίσιο της ΜΠΕ. Με βάση τις πρώτες δύο χαρτογραφήσεις τίθεται ξεκάθαρα θέμα ασυμβατότητας, σχετικά με την χωροθέτηση ορισμένων εγκαταστάσεων του έργου, καθώς αυτές κατακάθονται σε οικοτόπους προτεραιότητας. Η ασυμβατότητα επιλύεται με τη τρίτη χαρτογράφηση, σύμφωνα με την οποία καμιά περιοχή δεν χωροθετείται σε οικοτόπο προτεραιότητας.

Το γεγονός ότι απαιτήθηκε και τρίτη χαρτογράφηση (που εκπονήθηκε μάλιστα από τους μελετητές της εταιρίας) προκειμένου να επιλυθεί ένα σημαντικό ζήτημα προκαλεί εύλογα ερωτηματικά, καθώς εύκολα μπορεί κανείς να εικάσει ότι η αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης των οικοτόπων γίνεται στα μέτρα του επενδυτή. Σε αυτό το συμπέρασμα συνεπικουρεί και το γεγονός ότι ο φυσικός σχεδιασμός του έργου (προέγκριση χωροθέτησης), είχε προηγηθεί της εκπόνησης όλων των χαρτογραφήσεων (στο στάδιο της ΜΠΕ).

Ωστόσο προκύπτουν τρεις σημαντικές προβληματικές. Η πρώτη σχετίζεται με τη μεγάλη ασυμφωνία που παρουσιάζουν οι δύο πρώτες χαρτογραφήσεις, οπότε τίθεται ξεκάθαρα ζήτημα αξιοπιστίας τους. Η δεύτερη προβληματική εντοπίζεται στην άγνοια του συγγραφέα για την ύπαρξη τυχόν μελέτης και χαρτογράφησης των οικοτόπων από την πλευρά της Εταιρίας στα πλαίσια της προμελέτης για την προέγκριση χωροθέτησης του έργου, δηλαδή στο κομβικό εκείνο σημείο στο σχεδιασμό της επένδυσης όπου αφενός οριστικοποιείται και αφετέρου ελέγχεται από τις αρμόδιες αρχές ο φυσικός σχεδιασμός της επένδυσης. Η τρίτη προβληματική έγκειται στην επικύρωση της χαρτογράφησης της εταιρίας μέσω της έγκρισης της ΜΠΕ.

Εικόνα 3-6

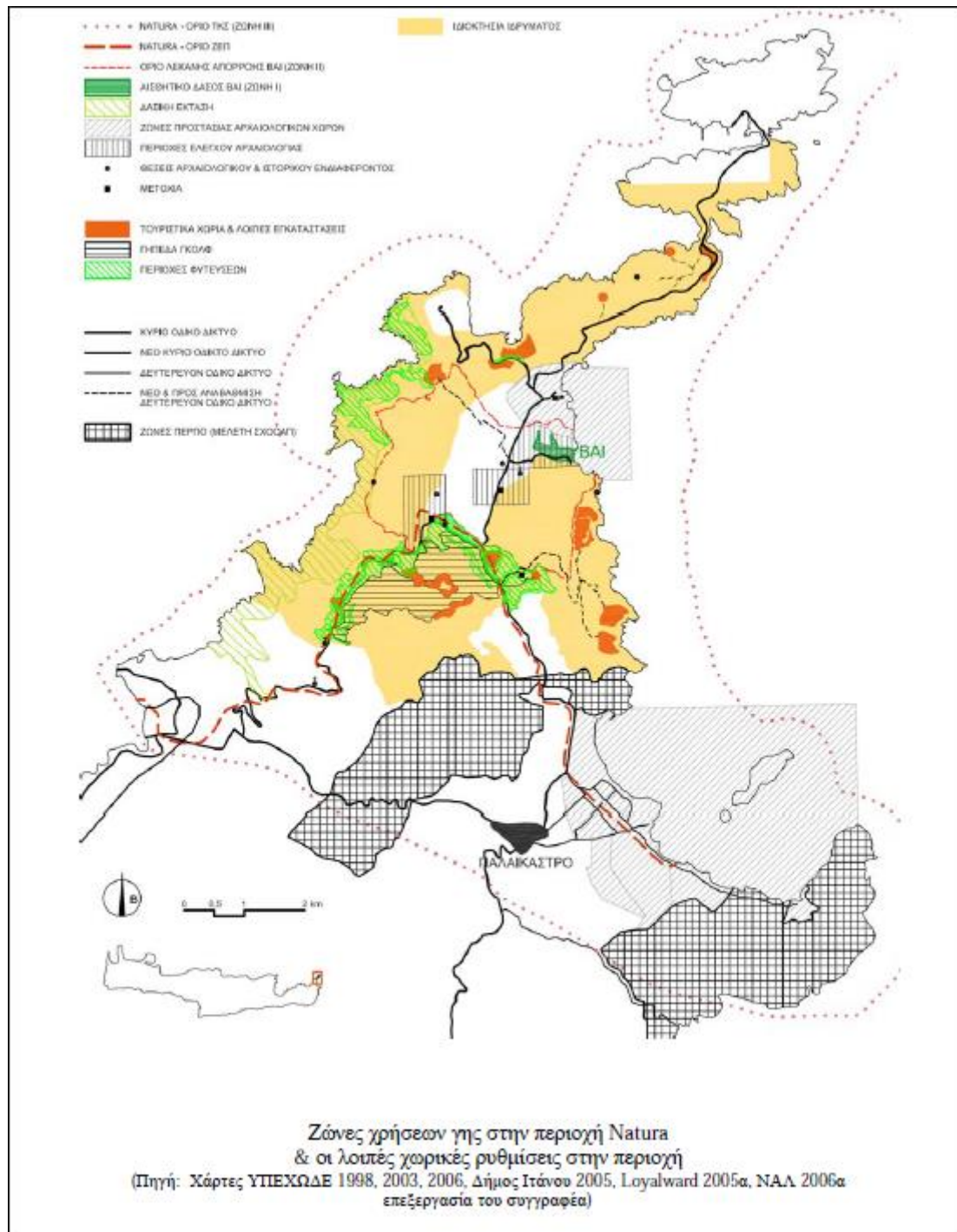
Άλλο ένα κρίσιμο ζήτημα έχει να κάνει με τις χρήσεις γης, που προβλέπονται για την προστατευόμενη περιοχή. Η μεταφορά της οδηγίας 92/43 στο εθνικό δίκαιο κάνει λόγο για χρήση κανονισμών και σχεδίων που προβλέπονται στην υφιστάμενη νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος. Με βάση την συγκεκριμένη αυτή πρόβλεψη η Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη (ΕΠΜ), που συντάσσει το ΥΠΕΧΩΔΕ (1998) για το Βορειοανατολικό Άκρο ως συνέχεια του προγενέστερου Ειδικού Διαχειριστικού Σχεδίου (ΕΔΣ) (ΕΚΒΥ 1996), προτείνοντας ένα σύστημα ζωνοποίησης και ρυθμίζοντας έτσι την συμβατότητα των χρήσεων.

Οι προτεινόμενες στην ΕΠΜ ζώνες σχεδιάζονται στη συνέχεια με περισσότερη λεπτομέρεια και ορισμένες διαφοροποιήσεις στο Σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος (ΠΔ), που συντάσσεται από το ΥΠΕΧΩΔΕ (2003) για την θεσμοθέτηση της ΕΠΜ (βλ παρακάτω σχήμα 3-7). Στο χερσαίο τμήμα της περιοχής, η ζωνοποίηση υλοποιείται κλιμακωτά με τρεις ομόκεντρες διαβαθμίσεις προστασίας (Ζώνες 1-3) : στο κέντρο βρίσκεται το φοινικόδασος του Βάι ως Περιοχή Απόλυτης Προστασίας της Φύσης (Ζώνη 1), το οποίο περικλείεται από μια Περιοχή Προστασίας της Φύσης (Ζώνη 2- η λεκάνη απορροής του φοινικοδάσους).

Η υπόλοιπη περιοχή χαρακτηρίζεται ως Περιοχή Προστασίας της Φύσης (Ζώνη 3). Στη Ζώνη 1 επιτρέπεται μόνο η επιστημονική οικολογική έρευνα και η επίσκεψη στην παραλία, για λόγους αναψυχής και εκπαίδευσης. Στη Ζώνη 2 επιτρέπεται η βιολογική καλλιέργεια, η ελεγχόμενη βόσκηση και η αρχαιολογική έρευνα. Τέλος στη Ζώνη 3 επιτρέπονται επιπλέον τα έργα συντήρησης και βελτίωσης υποδομών, οι υφιστάμενες γεωργικές καλλιέργειες, η μελισσοκομία και η διατήρηση και ενίσχυση ειδικών μορφών τουρισμού (αγροτουρισμού, οικοτουρισμού κλπ). Συμπυκνώνοντας καταλήγουμε ότι οι περιορισμοί στις χρήσεις γης, είναι

στο μέγιστο βαθμό αυστηρού, προδιαγράφοντας για την περιοχή ένα γενικό χαρακτήρα οικολογικού πάρκου.

Εικόνα 3-7

Όπως φαίνεται στο παραπάνω σχήμα 3-7 η χωροθέτηση του έργου (τουριστικά χωριά, γήπεδα γκολφ, λοιπές εγκαταστάσεις) αφορούν αποκλειστικά την Ζώνη 3. Ωστόσο η χωροθέτηση μέσα σ' αυτή τη Ζώνη, όπου οι περιορισμοί είναι σχετικά πιο ελαστικοί, δεν είναι συμβατή με τις χρήσεις που προβλέπονται στο σύστημα ζωνοποίησης.

Είναι προφανές ότι οι περιορισμοί που θέτει η ΕΠΜ (ειδικές μορφές τουρισμού-αγροτουρισμός-οικοτουρισμός) δεν συνάδουν τις χρήσεις που προβλέπει η ΜΠΕ της εταιρίας (τουριστικά χωριά χιλιάδων κλινών, γήπεδα γκολφ, αναπτυξιακά κέντρα και λοιπές εγκαταστάσεις), που σε καμία περίπτωση δεν μπορούν θεωρηθούν ήπιες αγροτικές και δασοκομικές δραστηριότητες αλλά αποτελούν μεγάλης κλίμακας δραστηριότητες.

Τέλος ίσως το σημαντικότερο ζήτημα έχει να κάνει με τη υφιστάμενη κατάσταση διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος στην περιοχή. Κεντρικό επιχείρημα της ΜΠΕ αποτελεί ότι το έργο θα συμβάλλει δραστικά στην προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα η ΜΠΕ αναφέρει (κεφάλαιο 1 σελ. 1-2) :

“...το Έργο Κάβο Σίδερο έρχεται να συνεχίσει την προσπάθεια της Μονής Τοπλού, δικαιούχου και ιδρυτή του πιο πάνω Ιδρύματος, για την ενεργή προστασία και διατήρηση του φυσικού, πολιτισμικού και κοινωνικού περιβάλλοντος της περιοχής” [...] “η οικολογική προστασία αποτυγχάνει χωρίς θετική διαχείριση και οικονομικούς πόρους και η Μονή Τοπλού, αν και θεματοφύλακας της έκτασης για τόσα χρόνια με αίσθημα ευθύνης και καθήκοντος, δεν διαθέτει τους πόρους για να αποτρέψει την υποβάθμιση των οικοτόπων και να προστατεύσει το περιβάλλον και την ποικιλότητα των ενδημικών ειδών που απειλείται από πληθώρα παραγόντων, όπως ενδεικτικά οι πυρκαγιές, η ρύψη απορριμμάτων η παράνομη άντληση νερού και η ανεξέλεγκτη βοσκή”.

Ωστόσο η Μονή και το Ίδρυμα κινούνται σε εντελώς αντίθετη κατεύθυνση, από ότι περιγράφει η εταιρία, στο ζήτημα της προστασίας και διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος. Με αποκλειστικά δική τους ευθύνη αναπαράγουν μια σειρά δραστηριοτήτων που οδηγούν σταδιακά στην συνεχή περιβαλλοντική υποβάθμιση της περιοχής.

Στις εν λόγω δραστηριότητες περιλαμβάνεται η ανεξέλεγκτη βοσκή, οι οποία σχετίζεται άμεσα με την πρόκληση πυρκαγιών καθώς αυτές εξασφαλίζουν χέρσες εκτάσεις κατάλληλες για βοσκότοπους. Πρόκειται για ένα ζήτημα που παρατηρείται συχνά στην Ελλάδα αλλά με ιδιαίτερη ένταση στην Κρήτη (αρκετές από τις μεγάλες καταστρεπτικές πυρκαγιές στο νησί έχουν προκληθεί από βοσκούς που δεν κατάφεραν, ίσως και εσκεμμένα, να ελέγξουν τις πυρκαγιές). Επιπλέον ακόμα και σήμερα ο ιδιοκτήτης της γης εκμισθώνει τμήμα αυτής σε ντόπιους καλλιεργητές για εντατικές καλλιέργειες (θερμοκήπια). Οι τελευταίες βρίσκονται εντός της υδρολεκάνης του Βάι και σε ελάχιστη απόσταση από τα φυσικά όρια του φοινικοδάσους.

Με αυτό τον τρόπο η λογική που υιοθετεί η ΜΠΕ, δηλαδή της θέσπισης προστασίας της λεκάνης απορροής του Βάι, με γνώμονα την προστασία της υδατικής τροφοδοσίας του δάσους, έχει καταργηθεί στην πράξη, λαμβάνοντας υπόψη τις απαιτήσεις αυτού του είδους καλλιέργειας σε κατανάλωση νερού και χρήση χημικών. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι μια από τις μονάδες θερμοκηπίων αντλεί 600.000 κυβικά μέτρα νερού ετησίως για την κάλυψη των αρδευτικών της αναγκών.

Επομένως οι πρακτικές ακολουθούμενες από το Ίδρυμα και τη Μονή ως σήμερα έχουν οδηγήσει σε κατά γενική ομολογία υποβάθμιση και μείωση της αξίας του περιβάλλοντος τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά, και όχι γενικά και αόριστα η έλλειψη οικονομικών πόρων. Κατά συνέπεια η επίκληση αναγκαιότητας του συγκεκριμένου έργου ως προς την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, μπορεί να θεωρηθεί τουλάχιστον υπερβολική (αν όχι υποκριτική), εφ' όσον αυτή η προστασία θα μπορούσε να επιτευχθεί στο σήμερα απλά από τον έλεγχο του ιδιοκτήτη στις υφιστάμενες δραστηριότητες.

3.3.2 Το χωροταξικό πλαίσιο της περιφέρειας

Το μόνο θεσμοθετημένο σχέδιο που λειτουργεί δεσμευτικά για την περιοχή είναι το Χωροταξικό Πλαίσιο Κρήτης. Σύμφωνα με τους χάρτες του Πλαισίου, η περιοχή του Βορειοανατολικού Άκρου χαρακτηρίζεται ως ζώνη με φέρουσα ικανότητα φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου και ως περιοχή Natura, η δε ανατολική πλευρά της χερσονήσου θεωρείται ως ζώνη με σύγκρουση χρήσεων γης και σημειακά ως ζώνη με πίεση αστικοποίησης. Στο Πρότυπο Χωρικής Ανάπτυξης, το σύνολο της παράκτιας χερσονήσου χαρακτηρίζεται ως παράκτια ζώνη ήπιας τουριστικής ανάπτυξης. Ο χάρτης της χωροταξικής οργάνωσης της Περιφέρειας περιλαμβάνει ως μόνη ρύθμιση για την περιοχή τον χαρακτηρισμό της ως Natura.

Σύμφωνα με την ΜΠΕ, η συμβατότητα του έργου με τις επιταγές του Χωροταξικού Πλαισίου τεκμηριώνεται στη βάση των ειδικότερων προβλέψεων του τελευταίου για τον παράκτιο χώρο της ανατολικής ακτής, οι οποίες κάνουν λόγο για “ήπια τουριστική ανάπτυξη, εκεί που θα κριθεί απόλυτα αναγκαίο” (κεφ. Γ.3.4.2 Πλαισίου). Ο τρόπος με τον οποίο η ΜΠΕ χειρίζεται αυτή την κατεύθυνση αναδεικνύει δύο κρίσιμα ζητήματα: τον χαρακτήρα του έργου ως “ήπιας τουριστικής ανάπτυξης” και τη χωροθέτηση μιας ήπιας ανάπτυξης βασισμένη στη κρίση περί απόλυτης αναγκαιότητας.

Στα δύο αυτά ζητήματα η ΜΠΕ τοποθετείται ξεκάθαρα σε αντίθεση με το Χωροταξικό Πλαίσιο, το οποίο δεν προσεγγίζει τον ορισμό ούτε της ήπιας ανάπτυξης, ούτε και της αναγκαιότητας αυτής. Για την ΜΠΕ το έργο αποτελεί ήπια ανάπτυξη διότι συντρέχουν οι εξής 4 λόγοι, οι οποίοι αποτελούν αντίστοιχες αρχές σχεδιασμού α) το έργο δεν υπερβαίνει την φέρουσα ικανότητα των φυσικών και ανθρωπογενών συστημάτων της περιοχής, β) έχει εφαρμοστεί ολοκληρωμένος αιφορικός σχεδιασμός, γ) τα ποσοτικά μεγέθη του έργου (κάλυψη, δόμηση) είναι ήπια, δ) έχει σχεδιαστεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα παρακολούθησης και διαχείρισης. Επίσης η αναγκαιότητα του έργου βασίζεται στην χαμηλή απόδοση της χώρας στην προσέλκυση ΞΑΕ (Ξένων Άμεσων Επενδύσεων), στη σημασία του τουριστικού τομέα στην ελληνική οικονομία και στην τρέχουσα ανάγκη διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος, στην αναπτυξιακή υστέρηση της συγκεκριμένης περιοχής, αλλά και τον κίνδυνο της πιθανής αναπαραγωγής του – γνωστού από άλλες περιοχές του νησιού- μη βιώσιμου μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης.

Εξάλλου το έργο ανταποκρίνεται θετικά (σύμφωνα με την ΜΠΕ πάντα) στις σχετικές με τα παραπάνω αρχές και τους στόχους του Χωροταξικού Κρήτης που είναι η κινητοποίηση των ιδιωτικών επενδύσεων, η προστασία και ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, η συνεργασία τουρισμού και γεωργίας, η ενίσχυση του ποιοτικού τουρισμού με ισόρροπη κατανομή αναβαθμισμένου τύπου εγκαταστάσεων σε επιλεγμένους χώρους σε όλη τη νήσο, η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου, η βελτίωση των τουριστικών υποδομών και η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού (ανάμεσα τους ο συνεδριακός και ο αθλητικός).

Πέρα από τη σημασία των επιμέρους προαναφερόμενων επιχειρημάτων τα οποία χρησιμοποιεί η ΜΠΕ, αξίζει να τονιστεί ότι η θεσμοθέτηση του Χωροταξικού Πλαισίου της Περιφέρειας θέτει κατ’ αρχήν μια συγκεκριμένη αναγκαιότητα που δεν είναι εκείνη της “ήπιας τουριστικής ανάπτυξης” αλλά εκείνη της θετικής ανταπόκρισης του έργου στις κατευθύνσεις του Χωροταξικού Πλαισίου. Επί της ουσίας δηλαδή, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την εγκαθίδρυση του έργου ο χαρακτηρισμός του ως “ήπιο” και η τεκμηρίωση της γενικότερης αναγκαιότητας (οικονομικής και περιβαλλοντικής) για την ανάπτυξη του. Οπότε η εξέταση της συμβατότητας του έργου δεν μπορεί παρά να αφορά πρώτα από όλα τον τρόπο με τον οποίο η ΜΠΕ προσλαμβάνει το Χωροταξικό Πλαίσιο.

Ο τρόπος αυτός συνίσταται στην επιλεκτική ανάγνωση του Χωροταξικού Πλαισίου και βασίζεται στη σημασία που αποδίδεται αλλά και στη σχέση που μεθοδολογικά διέπει τις δύο διακριτές ενότητες, (και τους αντίστοιχους χάρτες), της πρότασης του Πλαισίου που είναι το Πρότυπο Χωρικής Ανάπτυξης και η Χωροταξική Οργάνωση. Το ΠΧΑ πρέπει να νοείται ως η γενική στρατηγική κατεύθυνση για την χωρική ανάπτυξη βάσει των στόχων και της ανάλυσης του Πλαισίου που έχουν προηγηθεί, ενώ αντίστοιχα η ΧΟ αποτελεί την εξειδίκευση του Προτύπου, μορφώνοντας αλλά και προσδιορίζοντας χωρικά τις επιμέρους επιλογές για το σύνολο των αντικειμένων του σχεδιασμού με την ακρίβεια που επιτρέπει η φύση του Πλαισίου ως στρατηγικού σχεδίου. Κατά συνέπεια, υφίσταται σαφής ιεράρχηση ανάμεσα σε Πρότυπο και Χωροταξική Οργάνωση, με τη δεύτερη να αποτελεί και το τελικό προϊόν του σχεδιασμού.

Ο χαρακτηρισμός της παράκτιας ζώνης ήπιας τουριστικής ανάπτυξης εμφανίζεται στο Χάρτη Προτύπου Ανάπτυξης και δεν αναπαράγεται ούτε εξειδικεύεται με άλλο τρόπο στον αντίστοιχο χάρτη Χωροταξικής Οργάνωσης. Τέτοια εξειδίκευση υφίσταται για πλήθος χαρακτηρισμών, όχι όμως για τις παράκτιες ζώνες ήπιας τουριστικής ανάπτυξης. Ωστόσο η συγκεκριμένη διάταξη περί ήπιας τουριστικής ανάπτυξης αφορά στο κείμενο της Χωροταξικής Οργάνωσης, όπου επίσης αναφέρεται ότι για τις περιοχές με φέρουσα ικανότητα φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου προβλέπεται κατά προτεραιότητα μια σειρά μέτρων προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και η χωροθέτηση ζωνών ήπιας τουριστικής ανάπτυξης σε ορεινούς ή ημιορεινούς όγκους ώστε να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα φθινόντων ορεινών οικισμών. Με άλλα λόγια το Χωροταξικό Πλαίσιο προωθεί την ήπια τουριστική ανάπτυξη με σαφή τρόπο και συγκεκριμένα χωροταξικά εργαλεία (χωροθέτηση σχετικών ΠΟΑΔΠ (Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων) και ΠΕΧΠ (Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων) στις περιοχές αναζήτησης ήπιας τουριστικής ανάπτυξης) στα ορεινά της ευρύτερης περιοχής και δεν προβαίνει σε αντίστοιχη λεπτομερή αναφορά σχετικά με τις παράκτιες ζώνες ήπιας ανάπτυξης.

Ο παραπάνω σαφής προσδιορισμός της ήπιας τουριστικής ανάπτυξης στις ορεινές περιοχές συνάδει και με άλλες γενικότερες κατευθύνσεις που παρέχει το Πλαίσιο, όπως τη χρήση υφιστάμενων και νέων εργαλείων πολεοδομικού χαρακτήρα για την α' και β' κατοικία, την δραστική αντιμετώπιση και περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης και την οριοθέτηση με την ισχύουσα νομοθεσία και αναγνώριση ως σημαντικής προτεραιότητας των ζωνών υψηλής προστασίας (αρχαιολογικοί χώροι, τοπία ιδιαίτερου κάλλους, περιοχές Natura).

Επιπλέον ο χαρακτήρας του έργου δεν είναι αμιγώς τουριστικός αλλά αντίθετα η ανάπτυξη εγκαταστάσεων β' κατοικίας αποτελεί κεντρική συνιστώσα, υπό το πρίσμα πάντα της τουριστικής εγκατάστασης. Όμως κατά τη σύνταξη της σχετικής μελέτης αλλά και κατά τη θεσμοθέτηση του Χωροταξικού Πλαισίου δεν είναι γνωστή η νομοθετική καινοτομία της μίξης τουριστικών και οικιστικών εγκαταστάσεων. Επομένως η συμβατότητα του έργου αφορά όχι μόνο τις προβλέψεις του Πλαισίου για τις τουριστικές δραστηριότητες αλλά και σε αυτές για τη β' κατοικία. Για τις ανάγκες αυτής το Πλαίσιο κάνει λόγο υιοθέτηση των εργαλείων της πολεοδομικής νομοθεσίας, με προτεραιότητα στους υφιστάμενους οικισμούς αλλά και εντός των περιοχών τουριστικής και ήπιας τουριστικής ανάπτυξης στους ορεινούς όγκους και σε επιλεγμένες παράκτιες περιοχές. Τέτοιες περιοχές δεν προσδιορίζονται με ακρίβεια. Επομένως κατά το Χωροταξικό Πλαίσιο η οικιστική ανάπτυξη, που αποτελεί βασική συνισταμένη του έργου, συναρτάται με την πολεοδόμηση.

Τέλος το Χωροταξικό δεν προβαίνει σε σαφή προσδιορισμό της απόλυτης αναγκαιότητας με βάση την οποία δύναται να κρίνεται η ήπια τουριστική ανάπτυξη σε παράκτιες περιοχές. Ωστόσο η γενική αυτή αναφορά στην αναγκαιότητα έχει σημασία για δύο λόγους. Πρώτον διότι εκφράζει την παραδοχή ότι η τουριστική ανάπτυξη, ακόμα και η ήπια, πρέπει να γίνεται με μέτρο. Και δεύτερον εκφράζει ένα υπόλοιπο παρέμβασης που υπονοείται ότι αφορά σε δραστηριότητες που η ανάπτυξη τους δεν ρυθμίζεται από το Πλαίσιο με άλλον τρόπο. Ωστόσο σύμφωνα με όσα έχουν προαναφερθεί, ο χαρακτήρας και το μέγεθος του εν λόγω έργου

προσιδιάζουν σε εκτενή πολεοδόμηση για τουριστικές και οικιστικές χρήσεις με την χρήση του πολεοδομικού καθεστώτος της εκτός σχεδίου δόμησης. Τέτοιες δραστηριότητες αντιμετωπίζονται με συγκεκριμένο τρόπο από το Χωροταξικό Πλαίσιο τόσο με την παροχή κατευθύνσεων όσο και με την χαρτογράφηση.

Με βάση λοιπόν τα παραπάνω συμπεραίνει κανείς πως η ΜΠΕ ορθώς επικαλείται ορισμένες γενικές αρχές και κατευθύνσεις, ώστε να τεκμηριώσει την ανταπόκριση του έργου στις επιταγές που θέτει το Χωροταξικό Πλαίσιο Κρήτης. Όμως η επίκληση της συγκεκριμένης επιταγής για ήπια τουριστική ανάπτυξη και αναγκαιότητα αυτής δεν μπορεί παρά να είναι άστοχη και ατελής επειδή, α) η πρόταση του Πλαισίου που αφορά στο κεφάλαιο της Χωροταξικής Οργάνωσης και αποτελεί το καταληκτικό προϊόν του σχεδιασμού δεν προσδιορίζει χαρτογραφικά την ήπια τουριστική ανάπτυξη για την έκταση του έργου, β) λόγω του χαρακτήρα του, το έργο εντάσσεται σε άλλες κατηγορίες ρυθμίσεων του Πλαισίου (οι οποίες και δεν προβλέπονται για την συγκεκριμένη περιοχή) και όχι σε αυτήν της ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, γ) το έργο χαρακτηρίζεται πράγματι από ήπια ποσοτικά μεγέθη, χωρίς αυτό όμως να σημαίνει πως ο χαρακτήρας του είναι αυτός της ήπιας τουριστικής ανάπτυξης.

Τα τοπικά πολεοδομικά σχέδια και η χωρική ανάπτυξη στην περιοχή.

Κατά την διάρκεια της εξέλιξης και του σχεδιασμού και της αδειοδότησης του έργου εκπονούνται δύο σημαντικά πολεοδομικά σχέδια που αφορούν άμεσα στην περιοχή, του τοπικού πολεοδομικού σχεδίου σε επίπεδο δήμου (Σχεδίων Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων -ΣΧΟΟΑΠ Ιάνου) και της μελέτης για την για την ανάπτυξη ιδιωτικής πολεοδόμησης (Περιοχές Ειδικά Ρυθμιζόμενης Πολεοδόμησης-ΠΕΡΠΟ) σε επίπεδο νομού (Μελέτη Γενικών Κατευθύνσεων ΠΕΡΠΟ Λασιθίου). Παράλληλα εκπονείται και έχει ήδη θεσμοθετηθεί το ΓΠΣ (Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο) δήμου Σητείας που δεν επιδρά άμεσα στο έργο. Τα παραπάνω πολεοδομικά σχέδια διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη του σχεδιασμού των μεγάλων επενδύσεων είτε μέσω των κανονιστικών ρυθμίσεων που αυτά θέτουν για τις χρήσεις γης, τη δόμηση και τη προστασία του περιβάλλοντος (ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ) είτε μέσω της προώθησης του εργαλείου της ιδιωτικής πολεοδόμησης η οποία αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την ανάπτυξη ορισμένων επενδύσεων.

Δύο σημεία χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής. Το πρώτο έχει να κάνει με το γεγονός ότι οι συγκεκριμένες προβλέψεις της Μελέτης ΠΕΡΠΟ για τις περιοχές ιδιωτικής πολεοδόμησης υιοθετούν τις αντίστοιχες προβλέψεις των ΣΧΟΟΑΠ και ΓΠΣ σχετικά με την οριοθέτηση των ζωνών ιδιωτικής πολεοδόμησης. Αυτό οφείλεται στο ότι η εκπόνηση της Μελέτης ΠΕΡΠΟ έπεται χρονικά αυτής των λοιπών σχεδίων όσο και γιατί η υιοθέτηση των προβλέψεων αυτών αποτελεί –κρίνοντας εκ του αποτελέσματος- προγραμματική αρχή της εν λόγω μελέτης.

Από αυτήν την άποψη, αλλά και από το γεγονός πως η Μελέτη ΠΕΡΠΟ δεν προβαίνει σε ρυθμίσεις κανονιστικού ή άλλου χαρακτήρα, η σημασία της Μελέτης είναι υποδεέστερη αυτής των λοιπών σχεδίων και επικεντρώνεται σε δύο κυρίως άξονες. Ο πρώτος είναι η ανάλυση και ο προγραμματισμός που κάνει σε επίπεδο νομού, καθώς είναι η μόνη μελέτη, η οποία πραγματοποιεί τέτοια προσέγγιση σε αυτήν την κλίμακα. Κατά δεύτερο λόγο, η σημασία της μελέτης ΠΕΡΠΟ έχει να κάνει ακριβώς με την αναγκαιότητα πρόβλεψης της στο ισχύον πολεοδομικό σύστημα, δηλαδή με το προχώρημα των ιδιωτικών πολεοδομήσεων στην περίπτωση που δεν εκπονούνται ή δεν ολοκληρώνονται τα τοπικά πολεοδομικά σχέδια, τα οποία χειρίζονται τις ΠΕΡΠΟ σε επίπεδο δήμου.

Το δεύτερο σημείο είναι η αλληλεπίδραση ανάμεσα στο δημόσιο σχεδιασμό των πολεοδομικών σχεδίων και τους μεμονωμένους ατομικούς σχεδιασμούς των ιδιωτικών έργων και ιδιαίτερα αυτών της τουριστικής και οικιστικής ανάπτυξης.

Τα παραπάνω δύο σημεία έχουν σημασία να τα εξετάσουμε όχι γενικά ως τμήμα της θεωρίας και της πρακτικής του πολεοδομικού σχεδιασμού όσο κυρίως μέσα στη συγκεκριμένη περίπτωση ξεδιπλώματος του σχεδιασμού για τη συγκεκριμένη περιοχή και το Κάβο Σίδερο.

Είναι πραγματικά εντυπωσιακό το γεγονός της ταύτισης των προγραμματικών αρχών που αφορούν την τουριστική ανάπτυξη ανάμεσα στη ΜΠΕ της εταιρίας και τη μελέτη ΣΧΟΟΑΠ. Η τελευταία κάνει λόγο για ανάδειξη της περιοχής ως “τόπου υψηλής ποιότητας αειφόρου και βιώσιμου τουρισμού”, για ένα μοντέλο “που θα επιτρέψει την ήπια τουριστική ανάπτυξη” και “τη συγκέντρωση της δόμησης κατά κύριο λόγο σε ενιαία σύνολα οικισμών και ζώνες αντί της διάχυσης της δόμησης”. Επιπλέον γίνεται λόγος για την ενίσχυση της τοπικής γεωργίας μέσα από την σύνδεσή της με τις μεγάλες επιχειρήσεις, για την συγκράτηση και παλιννόστηση του πληθυσμού του δήμου μέσω της άμεσης και έμμεσης απασχόλησης κ.α. Με λίγα λόγια είναι ξεκάθαρο πως η μελέτη ΣΧΟΟΑΠ έχει υιοθετήσει πλήρως τις αρχές σχεδιασμού της εταιρίας.

Εν κατακλείδι όσον αφορά τις σχέσεις ανάμεσα στις δύο μελέτες (ΜΠΕ και ΣΧΟΟΑΠ) πέρα από το γεγονός υιοθέτησης σε γενικό επίπεδο από ένα δημόσιο πολεοδομικό σχέδιο των παραμέτρων που θέτει ένα ιδιωτικό έργο, το οποίο μάλιστα είναι μεγάλης κλίμακας και ο σχεδιασμός του προηγείται χρονικά, προκαλεί εντύπωση η σχεδόν άκριτη αποδοχή του ιδιωτικού σχεδιασμού της εταιρίας από το ΣΧΟΟΑΠ, τόσο σε επίπεδο προγραμματικών αρχών όσο και τεχνικού χειρισμού. Η αποδοχή αυτή, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες (έλλειψη συνολικότερου αναπτυξιακού οράματος για την περιοχή, αδυναμία εξειδίκευσης των στρατηγικών κατευθύνσεων του σχεδιασμού και αναποτελεσματική ανάλυση και ρύθμιση των έμμεσων και σωρευτικών επιπτώσεων που θα προκληθούν από τις μεγάλες επενδύσεις και τα τεχνικά έργα), οδηγεί στο συμπέρασμα της θεώρησης του πολεοδομικού σχεδιασμού ως μιας πραγματικά μεγάλης χαμένης ευκαιρίας για τη ρύθμιση της χωρικής ανάπτυξης. Ο πολεοδομικός σχεδιασμός αποτελεί επίσης μια χαμένη ευκαιρία για την κριτική που ασκείται ενάντια στο έργο καθώς ορισμένα κρίσιμα ζητήματα θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν μέσω αυτού.

3.3.3 Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Γενικά για τις επιπτώσεις στο περιβάλλον και το σχεδιασμό της εταιρίας.

Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον, όπως και οι αντίστοιχες κοινωνικές, συχνά προσεγγίζονται από κυρίαρχες οικονομικές θεωρίες ως έμμεσες ή δευτερογενείς επιπτώσεις και αρκετές φορές αγνοούνται. Η ΜΠΕ της εταιρίας ωστόσο δίνει μεγάλη προσοχή σε αυτές λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών (χωροθέτηση εντός Natura), αλλά και επειδή είχε υπολογίσει σε αντιδράσεις των κοινωνικών φορέων. Ο χειρισμός των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την πλευρά της εταιρίας κινείται από τεχνική άποψη σε επίπεδα αρκετά υψηλότερα, από τα συνηθισμένα για τέτοιου είδους μελέτες, λόγω του εύρους του αντικειμένου της μελέτης και της ολοκληρωμένης προσέγγισης κάθε επιμέρους θέματος αλλά και συνολικά.

Σχετικά με το στρατηγικό περιβαλλοντικό σχεδιασμό του έργου, η εταιρία έχει υιοθετήσει μια σειρά μέτρων που στοχεύουν στην ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Αυτά περιλαμβάνουν: α) διαλογή και ανακύκλωση των απορριμμάτων και των ειδικών αποβλήτων, β) για τα γήπεδα γκολφ χρήση ειδικών αρχών σχεδιασμού (π.χ. ελαχιστοποίηση φύτευσης) και

τεχνικών κατασκευής (π.χ. χρήση ειδικού γεωλογικού υποστρώματος), φύτευση με ειδική ποικιλία γρασιδιού που απαιτεί σχετικά μικρότερες εισροές νερού, λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παρασίτων κ.ά., γ) συλλογή και επαναχρησιμοποίηση όμβριων υδάτων, δ) σχέδιο πράσινης κυκλοφορίας για τη μείωση της κυκλοφοριακής επιβάρυνσης του δικτύου (χρήση ειδικών οχημάτων κτλ). Το πιο σημαντικό έργο που προτείνει ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός της ΜΠΕ είναι η υιοθέτηση ενός συστήματος παρακολούθησης του συνόλου των παραμέτρων του έργου (Στρατηγική Αειφορική Διαχείριση), όπως επίσης και η πιστοποίηση από εξωτερικούς φορείς.

Στον αντίποδα οι πολέμιοι της επένδυσης έχουν ασκήσει κριτική για τις σημαντικές και πολυδιάστατες αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις και επικεντρώνονται κυρίως στο ζήτημα του γηπέδου γκολφ. Τα γήπεδα γκολφ συμβάλλουν : α) στο φαινόμενο της ερημοποίησης τόσο με την αλλαγή της χρήσης γης όσο και με την διακύβευση των υδατικών πόρων, δεδομένου μάλιστα ότι η περιοχή της Ανατολικής Κρήτης χαρακτηρίζεται από υψηλό κίνδυνο ερημοποίησης λόγω διάβρωσης, β) στην υποβάθμιση ή την καταστροφή της εδαφοκάλυψης που επιδρά αρνητικά και στον κύκλο του νερού, γ) στη μείωση της βιοποικιλότητας και καταστροφή της πολύτιμης φρυγανώδους βλάστησης και δ) στη ριζική αλλοίωση του φυσικού τοπίου ως τοπικά προσδιορισμένου και σπάνιου πολιτισμικού πόρου αλλά και ως τουριστικού πόρου.

Επισημαίνεται επίσης από την κριτική ότι δεν έχει προσδιοριστεί η φέρουσα ικανότητα της περιοχής. Τέλος άλλη μια σημαντική πτυχή της κριτικής έχει να κάνει με την αποδεδειγμένη αδυναμία των διοικητικών φορέων να προβεί σε έλεγχο των όρων λειτουργίας που επιβάλλονται στο έργο. Ιδιαίτερη σημασία έχει και χρήζει μάλιστα εκτενούς ανάλυσης το ζήτημα του νερού.

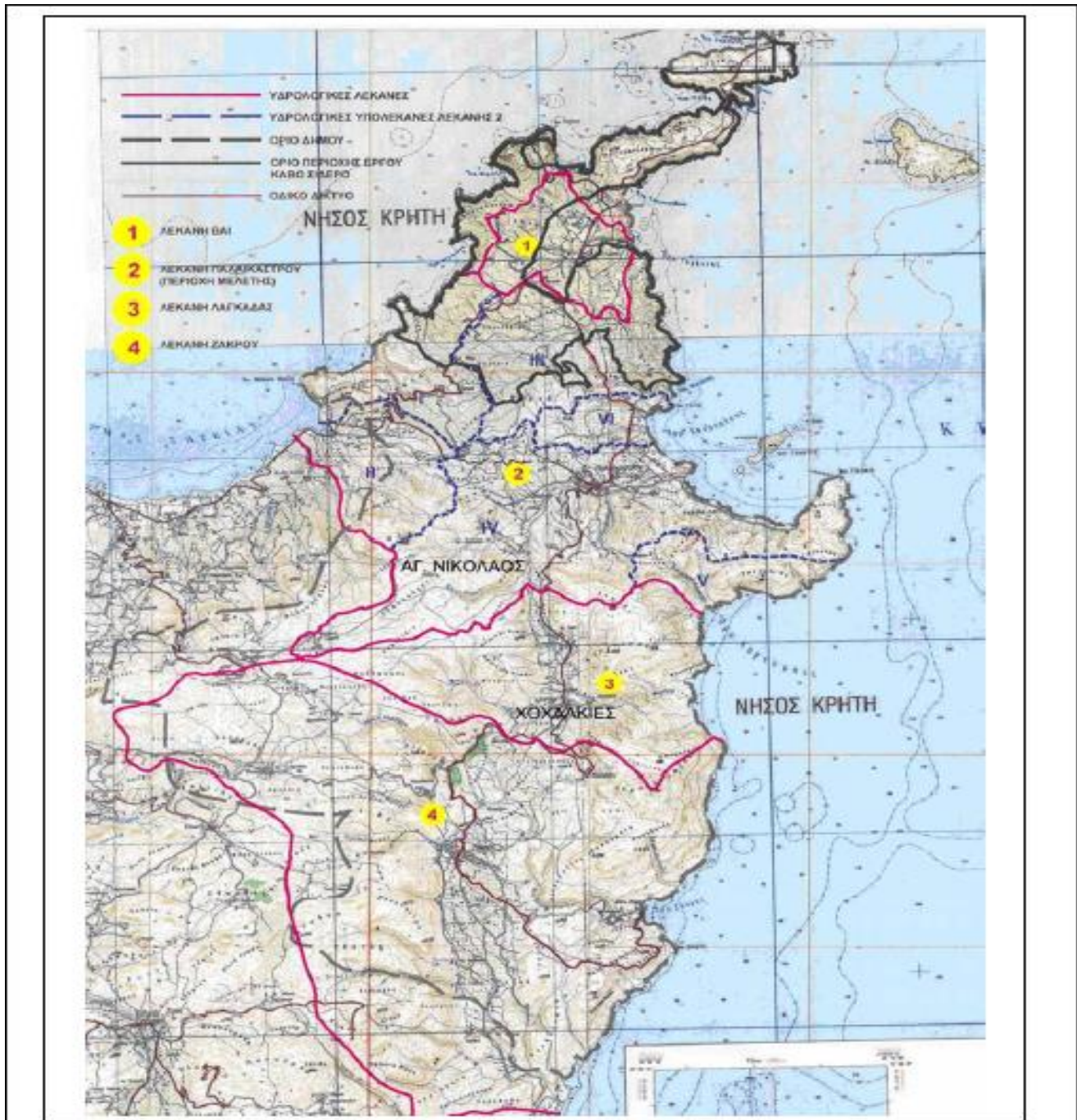
Το ζήτημα διαχείρισης του νερού.

Η διαχείριση των υδατικών πόρων στην περιοχή – και ιδιαίτερα με τα νέα δεδομένα που εισάγονται λόγω του έργου – αποτελεί κομβικό ζήτημα. Το ημίξηρο κλίμα χαρακτηρίζεται από περιορισμένες βροχοπτώσεις (ύψος υετού 478.9 mm), οι οποίες κατανέμονται άνισα κατά τη διάρκεια του έτους (σχετικά ξηρή άνοιξη και μηδαμινές βροχοπτώσεις κατά τους θερινούς μήνες), οδηγώντας σε μια μακρά ξηροθερμική περίοδο διάρκειας σχεδόν έξι μηνών.

Τα γεωμορφολογικά και υδρογεωλογικά χαρακτηριστικά της περιοχής συντελούν στην αμελητέα επιφανειακή απορροή, η οποία λαμβάνει χώρα σε 4 επιμέρους υδρολογικές λεκάνες και διαμορφώνουν τρεις τύπους υπογείων υδροφοριών. Οι δύο από αυτές είναι περιορισμένης και παρέχουν νερό σχετικά χαμηλής ποιότητας (φρεάτιο υδροφορείς στις αλλουβιακές προσχωματικές αποθέσεις σε Βάι και Κουρεμένο που επηρεάζονται από υφαλμύρωση, υπόγεια υδροφορία σε νεογενείς αποθέσεις με νερό κατάλληλο για άρδευση). Περισσότερο σημαντική από άποψη ποσότητας και ποιότητας (νερό αστικής κατανάλωσης) είναι η καρστική υδροφορία στους ασβεστολιθικούς όγκους νοτίως του Παλαικάστρου, όπου βρίσκεται και η κεντρική τροφοδοσία του δημοτικού δικτύου Παλαικάστρου (περιοχή Αγ. Νικολάου). Όπως φαίνεται και στο παρακάτω σχήμα και έχει πρωειπωθεί η περιοχή περικλείει εξ' ολοκλήρου την υδρολογική λεκάνη του Βάι. Ωστόσο σε αυτήν δεν χωροθετούνται εγκαταστάσεις αλλά ούτε και σχεδιάζεται η εκμετάλλευση των υδατικών της πόρων με γνώμονα την προστασία του φοινικοδάσους. Αντίθετα η τροφοδοσία του έργου με νερό αστικής κατανάλωσης, γίνεται από υδρολογική υπολεκάνη και υδροφορέα που βρίσκονται εκτός της έκτασης του έργου (γεωτρήσεις στον Αγ. Νικόλαο).

Το βασικό ερώτημα που τίθεται είναι κατά πόσο επαρκούν οι διαθέσιμες ποσότητες του υπογείου ύδατος της περιοχής για τις ανάγκες του έργου. Οι ανάγκες της τροφοδοσίας της περιοχής αποτυπώνονται στον επόμενο πίνακα (π.3-3), όπου συμπεράνουμε ότι από το δημοτικό δίκτυο και σε πλήρη ανάπτυξη του έργου θα απαιτούνται ετησίως 875.000 κ.μ. νερού αστικής κατανάλωσης. Οι λοιπές καταναλώσεις θα καλύπτονται είτε μέσω της επεξεργασίας θαλασσινού νερού (άρδευση σε γήπεδο γκολφ, αυλές και κήπους) είτε μέσω συλλογής όμβριων υδάτων σε ειδικές δεξαμενές (αναπλήρωση πισινών). Επιπλέον γίνεται λήψη μέτρων για την μείωση των ποσοτήτων ύδρευσης και άρδευσης (monitoring, χρήση ενδημικών φυτών με περιορισμένες αρδευτικές ανάγκες). Αξίζει να σημειωθεί ότι τυχόν μελλοντική αλλαγή του υφισταμένου νομοθετικού πλαισίου που απαγορεύει τη χρήση ανακυκλωμένου ύδατος σε ελεύθερα επισκέψιμες περιοχές θα μειώσει δραστικά την τροφοδοσία από αφαλάτωση, εφόσον τα γήπεδα γκολφ και οι κοινόχρηστοι χώροι θα μπορούν να αρδεύονται από την εκροή των Μονάδων Επεξεργασίας Λυμάτων.

Εικόνα 3-8

Οι υδρολογικές λεκάνες στην ευρύτερη περιοχή του Έργου
(πηγή: Loyalward, 2005α, Τόμος 2, Κεφάλαιο 2, σελ. 43, επεξεργασία του συγγραφέα)

Πίνακας 3-3

Η χρήση του νερού στο Κάβο Σίδερο			
Κατανάλωση ύδατος (m ³ κατ' έτος)		Υδροδότηση (m ³ κατ' έτος)	
Τουριστικά χωριά (αστική κατανάλωση)	875.000	875.000	δημοτικό δίκτυο
Γήπεδα γκολφ	760.000	1.000.000	σταθμός αφαλάτωσης
Κοινόχρηστοι χώροι χωριών	186.000	55.000	συλλογή ομβρίων
Πισίνες (αναπλήρωση)	55.000		
Σύνολο	1.876.000	1.930.000	

Πηγή: Loyalward, 2005α, Τόμος 3, σελ. 138.

Αντιστοιχίζοντας κανείς τα υφιστάμενα επίπεδα ζήτησης με τις εκτιμώμενες ποσότητες των υπογείων υδάτων στη λεκάνη του Παλαικάστρου με έμφαση στους καρστικούς υδροφορείς (βλ επόμενο πίνακα 3-4), παρατηρεί ότι οι απαιτήσεις του έργου- 875.000 κ.μ.- καλύπτουν ένα μεγάλο μέρος από το ανεκμετάλλευτο δυναμικό (1.606.000 κ.μ.). αν όμως εξετάσει κανείς το συνολικό δυναμικό του Δήμου, λαμβάνοντας υπόψη παράλληλα ότι στο μελλοντικό σενάριο ανάπτυξης των χρήσεων υπολογίζονται όχι μόνο οι απαιτήσεις του συγκεκριμένου έργου αλλά και αυτές των λοιπών μεγάλων επενδύσεων και της συνολικής ανάπτυξης στην περιοχή (βλ. μεθεπόμενο πίνακα), τότε παρατηρεί ότι το συνολικό ισοζύγιο στον δήμο εμφανίζεται ιδιαίτερα πλεονασματικό, ακόμα και στην πρόβλεψη για το 2020, όπου η κατανάλωση περιορίζεται στο 32.14% του συνολικά ανανεωνόμενου δυναμικού. Ταυτόχρονα παρατηρείται μια ραγδαία μεταβολή της ποσοστιαίας κατανομής της χρήσης του νερού, με υπερτετραπλασιασμό της αστικής κατανάλωσης και εισαγωγής μιας νέας παραμέτρου (η πέμπτη σειρά στον πίνακα 3-5) με σημαντική συμβολή στην κατανάλωση. Τέλος μια ιδιαίτερα σημαντική παράμετρος έχει να κάνει με την κυρίαρχη συμβολή του τομέα της γεωργίας στην κατανάλωση ύδατος. Στον παρακάτω πίνακα(π.3-5) φαίνεται ότι την συντριπτικά μεγαλύτερη συμβολή στην κατανάλωση ύδατος την έχει ο αγροτικός τομέας.

Πίνακας 3-4

Υδατικό δυναμικό υδρολογικής λεκάνης Παλαικάστρου			
Όγκοι νερού (m ³ /έτος)	αντλούμενοι	δυνάμενοι να αντληθούν	ΣΥΝΟΛΟ
Από καρστικούς σχηματισμούς	2.370.000	1.606.000	3.976.000
Από νεογενείς σχηματισμούς	722.000	1.846.000	2.568.000
ΣΥΝΟΛΟ	3.092.000	3.452.000	6.544.000

Πηγή: Loyalward, 2005α, Παράρτημα III, σελ. 97.

Πίνακας 3-5

Εκτίμηση συνολικής υδατοκατανάλωση Δήμου Ιτάνου για τα έτη 2000, 2005 και 2020 (πρόβλεψη) & υπογείου υδατικού δυναμικού							
Υδατοκατανάλωση	μελέτη έτος αναφοράς	ΜΔΥΠΚ 2000		ΜΠΕ 2005		ΜΠΕ 2020	
		m ³ /έτος	%	m ³ /έτος	%	m ³ /έτος	%
Αστική κατανάλωση (μόνιμοι κάτοικοι και παραθεριστές)		261.000	3,42	267.134	3,53	2.248.908	15,79
Μεταποίηση		9.347	0,12	9.350	0,12	9.350	0,07
Αγροτική κατανάλωση		7.308.238	95,69	7.183.080	94,99	10.420.092	73,15
Κτηνοτροφική κατανάλωση		58.621	0,77	102.465	1,35	204.930	1,44
Άρδευση εκτάσεων γκολφ, κοινόχρηστων χώρων και καλλωπιστικού πρασίνου νέων ξενοδοχειακών μονάδων						1.362.131	9,56
	ΣΥΝΟΛΟ	7.637.206	100,00	7.562.029	100,00	14.245.411	100,00
Ανανεούμενο υπόγειο υδατικό δυναμικό		σύνολο m ³ /έτος		44.324.000	44.324.000	44.324.000	
% κατανάλωση προς συνολ. δυναμικό				17,23	17,06	32,14	

Σημείωση: ΜΔΥΠΚ: Μελέτη Διαχείρισης Υδατικών Πόρων Κρήτης
 Πηγή: Loyalward, 2005α, Παράρτημα ΙΧ, σελ 36, 74, 80.

Η αντιπαράθεση των δύο παραπάνω πινάκων αναδεικνύει το γεγονός ότι για την μελλοντική κάλυψη των συνολικών αναγκών απαιτείται η μεταφορά ύδατος από την λεκάνη της Ζάκρου σ' αυτήν του Παλαικάστρου, γεγονός που ήταν γνωστό πριν από την εκπόνηση των μελετών της εταιρίας. Λόγω των παραπάνω είχε δρομολογηθεί σε επίπεδο δήμου Ιτάνου η κατασκευή λιμνοδεξαμενής στις Χοχλακίες που να εξυπηρετεί την συλλογή νερού και την κάλυψη των νέων αναγκών. Στο ίδιο πόρισμα καταλήγει και η μελέτη ΣΧΟΟΑΠ Ιτάνου, στην οποία αναφέρεται ότι το δημοτικό διαμέρισμα Ζάκρου παρουσιάζει πλεόνασμα νερού, ενώ το αντίστοιχο του Παλαικάστρου παρουσιάζει μελλοντικό έλλειμμα (Δήμος Ιτάνου 2005:54), συμπερασματικά οι ποσότητες νερού (υπόγειες υδροφορίες) σε επίπεδο δήμου επαρκούν για την ανάπτυξη τόσο του έργου όσο και των λοιπών επενδύσεων και με ορίζοντα 15ετίας, ωστόσο απαιτούνται σημαντικά τεχνικά έργα.

Απέναντι στους υπολογισμούς της εταιρίας ή και σε άλλους υπολογισμούς σχετικά με τις νέες απαιτήσεις για κατανάλωση και διαχείριση υδατικών πόρων δεν έχει αντιπαρατεθεί συγκεκριμένος αντίλογος από τους αντιδρώντες, τέτοιος που να αντιπαραθέτει διαφορετικούς υπολογισμούς και εκτιμήσεις για την υφιστάμενη και μελλοντική κατάσταση.

Η μόνη εκτίμηση που γίνεται, η οποία ωστόσο φέρει βαρύτατη σημασία, είναι αυτή των αναγκών ύδρευσης των γηπέδων γκολφ. Η εκτίμηση αυτή εκπονείται από τον Νίκο Δαναλάτο, με αφορμή την ένσταση της ΟικοΚρήτης στην ΜΠΕ (ΟικοΚρήτη, 2006α), λαμβάνοντας υπόψη τις τεχνικές παραδοχές της ΜΠΕ και ακολουθεί ορισμένη μεθοδολογία. Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει είναι ότι οι ελάχιστες απαιτούμενες ανάγκες για την άρδευση του γκαζόν είναι 6.4 εκ. κ.μ. ανά έτος, ποσότητα 8,5 περίπου φορές μεγαλύτερη από τους υπολογισμούς της ΜΠΕ.

Είναι εμφανές λοιπόν ότι χρειάζεται ένα συνολικό διαχειριστικό σχέδιο των υδατικών πόρων της περιοχής. Η ΜΠΕ δέχεται ως τέτοιο τη μελέτη της Περιφέρειας Κρήτης (2000) και μάλιστα

εξισώνει την μελέτη αυτή με τα διαχειριστικά σχέδια που προβλέπει σε επίπεδο υδατικού διαμερίσματος η ισχύουσα νομοθεσία. Ωστόσο η συγκεκριμένη περιφερειακή μελέτη δεν μπορεί να θεωρηθεί ένα συνολικό διαχειριστικό σχέδιο, ειδικά κατά τις αυξημένες ανάγκες της ευρωπαϊκής και ελληνικής νομοθεσίας, διότι αφενός η ανάθεση της και εκπόνηση της προηγείται χρονικά της δημοσίευσης της Οδηγίας για τα Νερά, αφετέρου δε το περιεχόμενο της προσιδιάζει περισσότερο σε μια αναλυτική καταγραφή δεδομένων, μελετών και έργων παρά στις προδιαγραφές ενός ολοκληρωμένου σχεδίου διαχείρισης που θα λαμβάνει υπόψη και μελλοντικές καταστάσεις. Είναι σαφές ότι διαχειριστικό σχέδιο για το διαμέρισμα της Κρήτης, οπότε και για το ανατολικό κομμάτι, δεν υφίσταται. Το γεγονός αυτό οδηγεί σε μια αβεβαιότητα και αμφισβήτηση της ΜΠΕ σε δημοτικό επίπεδο για την διαχείριση των τοπικών υδατικών πόρων, χωρίς ωστόσο αυτό να σημαίνει ότι ανατρέπεται ή έστω ανακόπτεται η διαδικασία αδειοδότησης της επένδυσης.

3.3.4 Οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις

Η σημασία των οικονομικο-κοινωνικών επιπτώσεων

Βασισμένη στην ΜΠΕ η εταιρία υποστηρίζει ότι η επένδυση "...θα εξασφαλίσει προοπτική ασφαλούς απασχόλησης καθ' όλη την διάρκεια του έτους προσφέροντας ευκαιρίες απασχόλησης και σε άλλους τομείς πλην του κυρίαρχου σήμερα πρωτογενούς" (Loyward, 2005α, Παράρτημα VI κοινωνικοοικονομικής μελέτης, σελ. 106) και θα δημιουργήσει άμεση κατασκευαστική δραστηριότητα και έμμεσες ωφέλειες για προμηθευτές κατασκευαστικών υλικών σύμφωνα με την γενικότερη εμπειρία από έργα τουρισμού. Επίσης εκτιμάται ότι τα σημαντικότερα κοινωνικοοικονομικά οφέλη του έργου αναμένονται σε τοπικό επίπεδο και πως σε όρους οικονομικών επιπτώσεων το έργο Κάβο Σίδηρο θεωρείται ότι θα έχει θετικές επιπτώσεις που αξιολογούνται ως ισχυρά θετικές σε τοπικό επίπεδο, και μέτρια θετικές σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο (σύμφωνα πάντα με τα λεγόμενα της εταιρίας).

Έχει ιδιαίτερη σημασία η ανάλυση των επιπτώσεων σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο καθώς η εταιρία προσπαθεί υπερτονίζοντας τις θετικές συνέπειες του έργου και παρουσιάζοντας ως ελαχιστοποιημένες τις αρνητικές να αντλήσει πολιτική και κοινωνική νομιμοποίηση, θεωρώντας ότι τα οφέλη του έργου αντισταθμίζουν και υπερτερούν των αρνητικών επιπτώσεων (επιχείρημα που αξιοποιείται και στη δικαστική διαμάχη στο ΣΤΕ) .

Εισαγωγή κεφαλαίου και περιφερειακές ενισχύσεις

Κεντρικό επιχείρημα για την στήριξη της επένδυσης αποτελεί αυτό της κεντρικής ανταπόκρισης του εγχειρήματος στην αναγκαιότητα για Ξένες Άμεσες Επενδύσεις (ΞΑΕ). Σύμφωνα με την ΜΠΕ η επιτυχία της επένδυσης θα λειτουργήσει προωθητικά στο να ελκύσει αντίστοιχες επενδυτικές προτάσεις σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, οπότε θα τονωθεί το προφίλ και η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας συνολικά. Κατά την αδειοδότηση του έργου, ο Υπουργός ΠΕΧΩΔΕ τονίζει ότι πρόκειται για την μεγαλύτερη τουριστική επένδυση στην Ελλάδα και μία από τις μεγαλύτερες στην Ευρώπη (Δελτίο Τύπου ΥΠΕΧΩΔΕ, 06.11.2006).

Ταυτόχρονα όμως ανακύπτουν δύο σημαντικά ζητήματα. Το πρώτο αφορά το πραγματικό μέγεθος της επένδυσης αλλά και τον φορέα της. Το επενδυτικό κόστος υπολογίζεται από την εταιρία στα 1,2 δις Ευρώ, διευκρινίζοντας στα «ψιλά γράμματα» της ΜΠΕ ότι αυτό δεν πρέπει να συγχέεται με το κόστος κατασκευής (507,5 εκ. ευρώ), καθώς αντικατοπτρίζει την αξία του εισοδήματος που θα προκύψει όπως επίσης και τα περιθώρια κέρδους (παράρτημα VI της

ΜΠΕ, σελ.116) ενώ σε άλλο κομμάτι αναφέρεται ότι το ύψος των 1,2 δις αφορά σε άμεση και έμμεση επένδυση. Η πιο έγκυρη αναφορά γίνεται σε αυτή της Σύμβασης, όπου το επενδυτικό κόστος υπολογίζεται στις 500 εκ. στερλίνες (τιμές Δεκεμβρίου 1994). Η εταιρία ως τώρα ποτέ δεν έδωσε στη δημοσιότητα τον πραγματικό προϋπολογισμό του κόστους. Καταλήγουμε λοιπόν ότι η αναντιστοιχία των παραπάνω ποσών καθώς και η εσκεμμένη εννοιολογική σύγχυση που παρατηρείται στις σχετικές διατυπώσεις συνεπικουρούν στην μειωμένη εγκυρότητα του έργου όσον αφορά το ύψος του επενδυτικού κόστους.

Σε άμεση συνάρτηση με τα παραπάνω η εταιρία δεν θα είναι ο τελικός ή και μοναδικός φορέας της κατασκευής και εκμετάλλευσης των επιμέρους εγκαταστάσεων του έργου. Αντίθετα η γενική της στρατηγική είναι αυτή των κοινοπρακτικών συνεργασιών και παραχώρησης τμημάτων του έργου σε άλλες επιχειρήσεις. Από αυτό το γεγονός αναδεικνύεται ότι η αναγωγή της εταιρίας ως εκείνος ο οικονομικός κολοσσός που θα υλοποιήσει μια από τις μεγαλύτερες επενδυτικές κατασκευές σε ευρωπαϊκό επίπεδο απλά δεν ισχύει και αποτελεί ψευδή κατασκευή. Επιπλέον η μεταφορά προγραμματισμού και της τελικής ευθύνης υλοποίησης των επιμέρους τμημάτων του έργου σε τρίτες εταιρίες επιβαρύνει την αβεβαιότητα σχετικά με το συνολικό κόστος εφ' όσον τα δεδομένα, τα επιχειρηματικά πλάνα και οι τεχνικοοικονομικές μελέτες των διαφόρων εταιριών ενδέχεται να διαφοροποιούνται σε μεγάλο βαθμό από αυτά της εταιρίας.

Πιο σημαντικό, όσον αφορά τα οικονομικά της εταιρίας, αποτελεί το δεύτερο ζήτημα που σχετίζεται με την ένταξη του έργου στο καθεστώς των περιφερειακών ενισχύσεων. Το σύνολο της Κρήτης εντάσσεται στη, (από 01.1.2007), Β' Περιοχή Ενισχύσεων, όπου το ύψος των επιχορηγήσεων ορίζεται σε 25% για ξενοδοχεία (3-5 αστέρων), και σε 30% για γήπεδα γκολφ, συνεδριακά κέντρα, μαρίνες, κέντρα θαλασσοθεραπείας και έργα προστασίας του περιβάλλοντος (επί της ουσίας το σύνολο των επιμέρους έργων στο συγκρότημα). Στα ποσοστά αυτά είναι δυνατόν να προστεθεί ένα επιπλέον ποσοστό ενίσχυσης, το οποίο αφορά σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (στο Λασίθι το ποσοστό αντιστοιχεί σε 7 και 3% αντίστοιχα). Το έργο μπορεί να λάβει τις πρόσθετες αυτές επιχορηγήσεις, εάν ληφθεί υπόψη η πολιτική που ακολούθησε στη Μεσσηνία άλλη μεγάλη επένδυση αυτού του είδους, όπου η επενδύτρια εταιρία της ΠΟΤΑ (ΤΕΜΕΣ- Κωνσταντακόπουλος) χαρακτηρίστηκε ως «μικρή επιχείρηση».

Επιπλέον το Κάβο Σίδερο μέσω της τακτικής τεμαχισμού της επένδυσης σε επιμέρους τμήματα είτε εικονικά, είτε με τον πραγματικό τεμαχισμό της επένδυσης λόγω του οργανωτικού σχήματος, μπορεί να αποφύγει τον περιορισμό του αναπτυξιακού νόμου που δεν επιτρέπει την πρόσθετη λήψη ενίσχυσης για Μικρό Μεσαίες Επιχειρήσεις (ΜΜΕ) στην περίπτωση επενδύσεων άνω των 50 εκ. ευρώ.

Με βάση τα παραπάνω καταλήγουμε στο εξής συμπέρασμα: ένα μεγάλο ποσοστό της τάξης του 32-37% του ονομαστικού επενδυτικού κόστους θα καλυφτεί από τον κρατικό προϋπολογισμό και τα ευρωπαϊκά διαρθρωτικά ταμεία, δηλαδή από φορολογούμενους πολίτες της Ελλάδας και της Ευρώπης. Έτσι μια από τις μεγαλύτερες επενδύσεις της Ευρώπης υλοποιείται σε σημαντικό βαθμό με κρατικές – ευρωπαϊκές άμεσες ενισχύσεις, ενώ το γεγονός ότι μέσω των επιχορηγήσεων μειώνεται το επενδυτικό κόστος της ΞΑΕ δεν αναφέρεται πουθενά. Επιπλέον οι ενισχύσεις στο Κάβο Σίδερο θα μπορούσαν να διατεθούν σε πλήθος άλλων πραγματικών ΜΜΕ και εδώ όντως προκύπτει το ζήτημα της μεροληπτικής αντιμετώπισης των μεγάλων επενδύσεων συνολικά από το ελληνικό κράτος.

Άμεση απασχόληση και επιπτώσεις της.

Κατασκευή και εξοπλισμός της μονάδας.

Η ΜΠΕ υπολογίζει την άμεση απασχόληση κατά το στάδιο της κατασκευής σε 1.120 θέσεις εργασίας κατά έτος και κατά μέσο όρο. Ο υπολογισμός αυτός προκύπτει από την εκτιμώμενη διάιρηση του εκτιμώμενου κόστους κατασκευής, (507,5 εκ. ευρώ), προς την εκροή ανά εργαζόμενο της συνολικής προστιθέμενης αξίας του κατασκευαστικού κλάδου σε εθνικό επίπεδο (56,7 χιλ. ευρώ), και οι υπολογιζόμενες θέσεις απασχόλησης (8.957) διαιρούνται με τα 8 χρόνια της κατασκευής. Είναι προφανές πως ένα τόσο μεγάλο έργο θα δημιουργήσει θέσεις εργασίας στην περιοχή. Ωστόσο η θέση ότι 1.120 ντόπιοι εργαζόμενοι θα απασχολούνται στα εργοτάξια της εταιρίας για 8 χρόνια είναι υπερβολική και άτοπη.

Η εταιρία εσκεμμένα παραγνωρίζει εντελώς την εκτεταμένη, αδήλωτη, συχνά παράνομη και κακοπληρωμένη εργασία των αλλοδαπών, όπου επικρατούν οι πιο σκληρές σχέσεις εργασίας – εκμετάλλευσης εργατικού δυναμικού, που παρατηρείται μαζικά στον κατασκευαστικό κλάδο. Είναι εντελώς λανθασμένη και αφερέγγυα αυτή η μέθοδος υπολογισμού απασχόλησης στις διάφορες επιμέρους περιφέρειες και νομούς επειδή υφίστανται διαφοροποιημένες περιφερειακές εργασίες αλλά και διαφορετικές συναρτήσεις παραγωγής σε σχέση με το εθνικό επίπεδο. Το βασικό σφάλμα της εταιρίας είναι η υπόθεση πως αυτό που συμβαίνει σε εθνικό επίπεδο αναφορικά με τον κλάδο μπορεί να αξιοποιηθεί για τις επιπτώσεις του έργου στο Κάβο Σίδερο.

Το έργο, σύμφωνα με τις αντίστοιχες πρακτικές σε Ελλάδα και διεθνώς, θα το αναλάβει μια μεγάλη κατασκευαστική εταιρία εντάσεως κεφαλαίου κατόπιν διαγωνισμού, όπως και έγινε στην περίπτωση μας. Οι μικρό-μεσαίοι εργολάβοι της Κρήτης αδυνατούν να καλύψουν τις απαιτήσεις του έργου για οικονομικούς και ποιοτικούς λόγους. Όπως συμβαίνει σε αυτές τις περιπτώσεις η κατασκευαστική εταιρία θα φέρει τους δικούς της εργαζόμενους και μηχανήματα, θα εγκαταστήσει σε εργοτάξιο τα δικά της μηχανήματα παραγωγής σκυροδέματος και πιθανόν κινητές μονάδες γραφείων και διαμονής για τους τεχνικούς και το προσωπικό. Πιθανότατα να χρησιμοποιήσει και ντόπιους εργολάβους για τα επιμέρους έργα, από τα οποία θα προκύψει και η τοπική απασχόληση, αλλά σε κανένα βαθμό η χρήση ντόπιων εργολάβων δεν καλύπτει ποσοτικά την υποσχόμενη απασχόληση.

Επιπλέον δεν υπάρχει πουθενά στη περιοχή κατασκευής και στο νομό Λασιθίου το άνεργο – υποαπασχολούμενο δυναμικό το οποίο θα μπορούσε να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των ντόπιων εργολάβων, εφ' όσον οι τελευταίοι θα απαιτούν χαμηλές αμοιβές, έχοντας «χτυπήσει» τις προσφορές τους προς την μεγάλη μητρική κατασκευαστική εταιρία. Οπότε το πιθανότερο σενάριο είναι οι θέσεις αυτές να καλυφτούν από οικονομικούς μετανάστες με το εργασιακό καθεστώς που περιγράφηκε παραπάνω.

Εν ολίγοις επειδή οι συναρτήσεις παραγωγής του κατασκευαστικού κλάδου διαφοροποιούνται αρκετά σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και δεν είναι γραμμικές (δεν έχουν σταθερές αποδόσεις κλίμακας) και επειδή γενικά έχουμε ανισομερή περιφερειακή ανάπτυξη η μεθοδολογία της εταιρίας στον υπολογισμό της απασχόλησης είναι θεωρητικά και εμπειρικά λάθος.

Λειτουργία της μονάδας.

Σχετικά με τη φάση λειτουργίας, η ΜΠΕ κάνει μια εκτίμηση για περίπου 2.300 θέσεις άμεσης απασχόλησης στο έργο. Από αυτές οι 1977 αφορούν εργαζόμενους στις υπηρεσίες στέγασης, ενώ οι υπόλοιπες αφορούν τις λοιπές εγκαταστάσεις του έργου πλην των καταλυμάτων (βλ. παρακάτω πίνακα 3-6).

Πίνακας 3-6

Θέσεις άμεσης απασχόλησης στο σύνολο του Έργου			
Συνοδές εγκαταστάσεις	διευθυντικές θέσεις	γενικές θέσεις	σύνολο
Γήπεδα Γκόλφ	6	60	66
Πολιτιστικό και Περιβαλλοντικό κέντρο	4	37	41
Αθλητικές εγκαταστάσεις	2	13	15
Συντήρηση κήπων	4	38	42
Γενική συντήρηση και υπηρεσίες	5	53	58
Διοίκηση	7	72	79
Περιβαλλοντολόγοι, εκπαιδευτές, κ.α. ειδικότητες	2	13	15
Σύνολο θέσεων στις συνοδές εγκαταστάσεις	30	286	316
Θέσεις υπηρεσιών στέγασης		+	1.977
Γενικό σύνολο			2.293

Πηγή: Loyaward, 2005α, Παράρτημα VI, Πίνακας 6-5, σελ. 100.

Ο υπολογισμός των εργαζομένων στις υπηρεσίες στέγασης, από την ΜΠΕ, γίνεται με την παραδοχή ότι σε κάθε δωμάτιο σε ξενοδοχεία 4-5 αστέρων αντιστοιχούν 0,8 εργαζόμενοι, σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Οδηγό Εκτίμησης των Βέλτιστων Πρακτικών. Καθώς όμως ένα μεγάλο ποσοστό των δωματίων δεν είναι ξενοδοχειακές κλίνες αλλά επιπλωμένα διαμερίσματα, όπου απαιτείται μικρότερη σχετικά εργασία, η ΜΠΕ μειώνει την τιμή αυτού του συντελεστή από 0,8 σε 0,56 (δηλαδή 1 εργαζόμενος ανά 1,77 δωμάτια). Η παραδοχή αυτή δεν βασίζεται κάπου ούτε σε κάποια ενδελεχή έρευνα πεδίου. Ωστόσο έρευνα πεδίου (Μελισσουργός, 2007) που αφορούν καταλύματα 5 αστέρων στην Κρήτη, δείχνει την άμεση απασχόληση πολύ μικρότερη. Με συντελεστές 0,5 και 0,35 για ξενοδοχειακές κλίνες και επιπλωμένες κατοικίες αντίστοιχα λαμβάνοντας υπόψη τις προδιαγραφές του έργου (2220 ξενοδοχειακές κλίνες>1110 δωμάτια και 4780 επιπλωμένα διαμερίσματα και κατοικίες>2390 δωμάτια) η έρευνα πεδίου καταλήγει στις 1392 θέσεις άμεσης απασχόλησης, αριθμός κατά πολύ μικρότερος από την εκτίμηση της εταιρίας.

Ωστόσο το ζήτημα για την απασχόληση δεν είναι τόσο ποσοτικό όσο ποιοτικό. Θέματα όπως η εποχικότητα, ειδικευση των εργαζομένων, απαίτηση για ευέλικτες εργασιακές σχέσεις, το είδος των συμβάσεων και οι αμοιβές, εκτεταμένη παρουσία ντόπιων εργολάβων και οικονομικών μεταναστών κλπ. Είναι βέβαιο ότι θα προκύψουν, παρόλα αυτά η εταιρία δεν παρουσιάζει κάποια στοιχεία σχετικά. Αντίθετα υπερτονίζεται ότι η λειτουργία του συγκροτήματος θα λύσει όλα τα προβλήματα απασχόλησης στην περιοχή.

Ένα πρώτο κρίσιμο ζήτημα είναι η περιοδικότητα της απασχόλησης, με γνώμονα την πληρότητα των κλινών κατά την διάρκεια του έτους. Είναι σίγουρο ότι το σύνολο των θέσεων άμεσης απασχόλησης δεν θα είναι σταθερό αλλά θα κυμαίνεται ανάλογα με την εποχικότητα

της ζήτησης. Κάτι τέτοιο όμως δεν αναφέρεται στην ΜΠΕ, η οποία σκοπίμως υπονοεί ότι οι θέσεις άμεσης απασχόλησης θα είναι σταθερές καθ' όλη την διάρκεια του έτους. Επίσης είναι αρκετά πιθανόν το συγκρότημα (επιμέρους τμήματα ή και ολόκληρο) να παύει την λειτουργία του για ένα διάστημα 3-4 μηνών τουλάχιστον κάθε χρόνο. Στην υπόθεση αυτή συνηγορούν μια σειρά δεδομένων όπως η αβεβαιότητα που υφίσταται σχετικά με το οργανωτικό τμήμα της εκμετάλλευσης, η αβεβαιότητα που σχετίζεται με το κατά πόσο οι συμπληρωματικές εγκαταστάσεις, πχ γκολφ, θα επιφέρουν τα επιθυμητά επίπεδα ζήτησης τους χειμερινούς μήνες και κυρίως ο συνολικός χαρακτήρας τουρισμού της Κρήτης που αποτελεί κατεξοχήν θερινό προορισμό αλλά όχι χειμερινό. Στην περίπτωση αυτή για μεγάλο διάστημα δεν θα υφίσταται απασχόληση στο έργο πέρα από θέσεις φυλάκων και συντηρητητών κυρίως.

Άλλο σημαντικό ζήτημα αποτελεί η προέλευση των εργαζομένων. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της εταιρίας, στο έργο θα βρουν απασχόληση οι μισοί περίπου άνεργοι της περιοχής (450), όσοι απασχολούνται εποχιακά το καλοκαίρι (600), ενώ ένας σημαντικός αριθμός απασχολούμενων θα προέλθει από την αναδιάρθρωση της τοπικής αγοράς εργασίας προς όφελος του τριτογενούς τομέα (700-750) και την αύξηση του γενικού επιπέδου οικονομικής δραστηριότητας (1000). Τέλος – σύμφωνα πάντα με την ΜΠΕ – ένας μικρός αριθμός απασχολούμενων αποτελείται από νέο – εισερχόμενους και επαναπατρισθέντες (400-420). Με βάση τα παραπάνω διατυπώνεται το συμπέρασμα ότι η τοπική αγορά εργασίας μπορεί να ανταποκριθεί στην ζήτηση.

Η παραπάνω εκτίμηση αποτελεί το βέλτιστο αλλά και τελείως υποθετικό σενάριο. Η πραγματικότητα είναι ότι δεν υπάρχουν 1.774 πόσο μάλλον 2.293 άτομα στην περιοχή ειδικευμένα, καταρτισμένα και πρόθυμα να εργαστούν στην επένδυση. Οι προσδοκίες των ντόπιων αφορούν κυρίως την αξιοποίηση των έμμεσων επιπτώσεων (πχ. μεγαλύτερη κίνηση στα εμπορικά καταστήματα, ζήτηση στις υπηρεσίες και στις μεταφορές, διάθεση αγροτικών προϊόντων κτλ.) και ελάχιστα ως καθόλου την εύρεση εργασίας στο νέο συγκρότημα.

Τέλος ένα ακόμα κρίσιμο ζήτημα έχει να κάνει με την ποιότητα των εργασιακών σχέσεων. Όπως ειπώθηκε και πριν και έχει δείξει και η εμπειρία συνολικά του νησιού, ένα μεγάλο ποσοστό της απασχόλησης στα ξενοδοχεία αφορά σε θέσεις χαμηλής ειδίκευσης και μερικής απασχόλησης και είναι επί το πλείστον ανασφάλιστη και χαμηλά αμειβόμενη. Επιπλέον οι συνθήκες ασφαλείας συχνά δεν πληρούνται και η εργοδοτική αυθαιρεσία αποτελεί συχνό φαινόμενο. Αυτός ο καταμερισμός αντανakλάται και στα διαφορετικά καθεστώτα απασχόλησης όπως συμβάσεις ορισμένου χρόνου, υπεργολαβίες, εργασία χωρίς σύμβαση, ελαστικό ωράριο. Επίσης ο εσωτερικός τεχνικός καταμερισμός θα ανακλάται και σε φυλετικό και εθνοτικό καταμερισμό, καθώς είναι συνήθης η αντιστοιχία ανάμεσα στα δύο. Αποτελεί πλέον πραγματικότητα το γεγονός ότι οι ξένες ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και οι αλυσίδες ξενοδοχείων στην Ελλάδα (αλλά και ντόπιες επιχειρήσεις), έχουν υιοθετήσει τις παραπάνω πρακτικές και τις αξιοποιούν για ένα επιτύχουν το ελάχιστο εργατικό κόστος. Δεδομένου ότι και το έργο αναμένεται να υιοθετήσει τις παραπάνω πρακτικές τίθεται το ερώτημα κατά πόσο είναι διατεθειμένοι οι ντόπιοι κάτοικοι να εργαστούν στις παραπάνω συνθήκες παρά τις υψηλές προσδοκίες που καλλιεργεί στην ντόπια κοινωνία η εταιρία.

Επίσης η κοινοπρακτική δομή της εταιρίας θέτει εκ νέου σε αμφισβήτηση τις συνολικές της εκτιμήσεις για την άμεση απασχόληση. Εφ' όσον η κάθε επιχείρηση που θα αναλάβει να κατασκευάσει/λειτουργήσει επιμέρους τμήματα και μονάδες του έργου θα έχει τη δική της στρατηγική εύρεσης απασχόλησης η εταιρία δεν θα έχει άμεσο έλεγχο σε ζητήματα πρόσληψης και καταρτίσεων. Επομένως κρίνεται αμφίβολο σε τι βαθμό θα υλοποιήσει τις δεσμεύσεις της.

Οι διασυνδέσεις της παραγωγής.

Για την ανάλυση των παραγωγικών διασυνδέσεων του έργου προς τα πίσω (εισροές) και προς τα εμπρός (εκροές) θα επιμεριστεί το έργο σε τρεις ενότητες: το σχεδιασμό-προγραμματισμό, την κατασκευή και την λειτουργία.

Όσον αφορά τον προγραμματισμό-σχεδιασμό η εταιρία έχει απευθυνθεί μέσω ενός εκτεταμένου δικτύου εξωπορισμού των επιμέρους φάσεων σε ειδικευμένες εταιρίες συμβούλων, μελετητικά γραφεία και ανεξάρτητους επιστήμονες. Καμία όμως από αυτές τις εταιρίες, πλην ορισμένων ανεξάρτητων επιστημόνων, δεν έχει έδρα στην Κρήτη. Το ίδιο ισχύει και για τις εταιρίες με τις οποίες συνεργάζεται η Loyalward σχετικά με την λειτουργία του έργου, οι οποίες έχουν έδρα στην Αγγλία και δραστηριοποιούνται σε διεθνές επίπεδο. Έτσι δεν υφίσταται παρά μόνο αμελητέα διασύνδεση με τον τομέα των υπηρεσιών σε τοπική-περιφερειακή κλίμακα, οπότε οι διασυνδέσεις με την οικονομία του Λασιθίου και της Κρήτης δεν έχουν καμία θετική επίδραση.

Η διασύνδεση με την ενότητα των κατασκευών αποτελεί ιδιαίτερης σημασίας προς τα πίσω διασύνδεση του έργου. Το υψηλό κόστος κατασκευής σε συνδυασμό με την ποιότητα, την εξειδίκευση στα επιμέρους τμήματα του έργου, λαμβάνοντας υπόψη και την απαιτούμενη ταχύτητα κατασκευής προδικάζει την ανάθεση του έργου σε μια ή παραπάνω μεγάλες τεχνικές εταιρίες, όπως άλλωστε μαρτυρά και η εμπειρία από ανάλογα εγχειρήματα. Είναι αρκετά πιθανό οι εταιρίες αυτές να δραστηριοποιούνται σε εθνικό ή διεθνές ακόμα επίπεδο.

Ταυτόχρονα η οργάνωση του κλάδου της κατασκευής διαμορφώνει και την γεωγραφία των εισροών της κατασκευής. Για τις πρώτες ύλες λογικά θα προκύψει διαφοροποίηση ανάλογα με το στάδιο της κατασκευής: τα υλικά για το σκυρόδεμα και λοιπές πρώτες ύλες αδρανών για τις αρχικές αφανείς εργασίες είναι σχεδόν σίγουρο ότι θα διατεθούν από την τοπική οικονομία, ωστόσο το σκυρόδεμα ενδέχεται να κατασκευάζεται εντός εργοταξίου του έργου λόγω κλίμακας παραγωγής. Ωστόσο δεν αποκλείεται η μαζική αγορά πρώτων υλών ακόμα και για αυτό το στάδιο της παραγωγής να γίνει σε διεθνές επίπεδο.

Τα υλικά για τις επόμενες φάσεις της κατασκευής και ο ηλεκτρομηχανολογικός εξοπλισμός, με βάση την εμπειρία από παρόμοια έργα, θα προέλθουν από εκτός Κρήτης και ίσως εκτός Ελλάδας. Η παραπάνω άποψη επιβεβαιώνεται και από την αδυναμία του μεταποιητικού κλάδου σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο να παράγει συγκεκριμένα αγαθά που να ανταποκρίνονται στις προδιαγραφές ενός έργου τέτοιας κλίμακας. Αντίστοιχα ισχύει και για την προμήθεια κινητού εξοπλισμού, λευκών ειδών, και γενικά προμήθειας ξενοδοχειακού εξοπλισμού.

Με βάση τα παραπάνω καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η γεωγραφική κλίμακα θετικών δευτερογενών επιπτώσεων από την κατασκευή, σε αντίθεση με ότι υποστηρίζει η εταιρία, θα είναι κυρίως εθνική ή διεθνής και λιγότερο τοπική και περιφερειακή.

Αυτή την εμπειρία καταθέτει μάλιστα και η παρόμοια μεγάλη επένδυση στην ΠΟΤΑ Μεσσηνίας. Τα μοναδικά υλικά που προέρχονται από την ντόπια αγορά, είναι τα υλικά λατομείου (από την μοναδική επιχείρηση στη Ν. Πελοπόννησο. Όσο δε αφορά τα υλικά του γηπέδου γκολφ μεταφέρθηκε χώμα από την Αίγυπτο και άμμο για τον εμπλουτισμό της παράκτιας ζώνης και την διαμόρφωση πλαζ.

Εξαιρετικής σημασίας ζήτημα αποτελεί και η διαμονή-στέγαση των εργαζομένων, καθώς και των επιπτώσεων της στην τοπική οικονομία και στις τοπικές κοινωνικές υποδομές. Σύμφωνα με την ΜΠΕ, η ανάγκη για προσωρινή στέγαση των εργαζομένων κατά την διάρκεια της κατασκευής θα καλυφτεί είτε από τα υφιστάμενα τουριστικά καταλύματα (κυρίως για το

διευθυντικό προσωπικό-1300 κλίνες σε Παλαίκαстро και Σητεία), είτε από το υπάρχων απόθεμα κατοικιών προς μίσθωση (400 κλίνες), είτε από την χρήση εγκαταλελειμμένων ακινήτων στην περιοχή. Για την φάση της λειτουργίας δεν υπάρχει κάτι συγκεκριμένο σε πρόταση.

Μπορεί να μην υπάρχει οριστική πρόβλεψη για το ζήτημα της στέγασης των εργαζομένων, (ενδεχομένως να είναι και χρονικά πρόωρος ένας ανάλογος σχεδιασμός), ωστόσο οι ως τώρα προτάσεις της εταιρίας δεν είναι ρεαλιστικές. Η χρήση τουριστικών καταλυμάτων έχει μεγάλο κόστος και λογχεύει ο κίνδυνος ασυμβατότητας με την υψηλή τουριστική περίοδο. Από την άλλη η ανακατασκευή χαλασμάτων, παρόλη την πληθώρα στην περιοχή, αντιστοιχεί σε υψηλό κόστος κατασκευής, ενοικίασης αλλά και μετακίνησης.

Επιπλέον η εμπειρία από ανάλογα εγχειρήματα στην Κρήτη δίνει μια εντελώς διαφορετική εικόνα. Κατά τη φάση της κατασκευής μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων (αλλά και της λειτουργίας σε ορισμένες περιπτώσεις) σε τουριστικά καταλύματα διέμεναν τα επιβλέποντα στελέχη και το ανώτερο τεχνικό δυναμικό ενώ οι εργάτες στεγάζονταν είτε σε κοντέινερ είτε σε προχειροφτιαγμένα λυόμενα δωμάτια με δυσμενείς συνθήκες προστασίας από τα καιρικά φαινόμενα. Μάλιστα σε περιπτώσεις αλλοδαπών εργατών αρκετά συχνά δεν υπήρχε καθόλου μέριμνα για την διαμονή τους.

Στο στάδιο λειτουργίας του έργου τρεις είναι οι σημαντικές διασυνδέσεις του έργου προς τα πίσω: α) προμήθεια αναλώσιμων (από γενικά είδη καθαρισμού μέχρι ειδικά αναλώσιμα για πισίνες και γκολφ), β) προμήθεια τροφίμων και ποτών, γ) προμήθεια υλικών και εξαρτημάτων συντήρησης.

Για τις κατηγορίες (α) και (γ) το πιθανότερο είναι η κατά το μεγαλύτερο βαθμό προμήθεια τους να γίνεται από την Αθήνα και το εξωτερικό όπως γίνεται στις περισσότερες αντίστοιχες περιπτώσεις.

Η κατηγορία (β) αποτελεί τη σημαντικότερη σύνδεση του έργου με την τοπική και περιφερειακή οικονομία σε επίπεδο πρωτογενούς τομέα. Η ΜΠΕ υιοθετεί την αγορά τοπικών προϊόντων και την χρήση βιολογικών προϊόντων ως Δείκτη Κλειδί Απόδοσης στην Στρατηγική Διαχείρισης, προβαίνοντας ταυτόχρονα σε μια δέσμευση προς την τοπική οικονομία. Όπως επανειλημμένα αναφέρεται στην ΜΠΕ η αγορά ειδών σίτισης και ποτών θα είναι η κύρια πηγή εισόδων για την τοπική και περιφερειακή οικονομία από το έργο.

Η σημασία αυτής της διασύνδεσης είναι αρκετά μεγάλη καθώς από ότι είδαμε η ντόπια οικονομία σε μεγάλο βαθμό στηρίζεται σε ένα δυναμικό πρωτογενή τομέα. Στην περιοχή δραστηριοποιείται η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Σητείας, η οποία παράγει το βραβευμένο και ΠΟΠ σητειακό ελαιόλαδο. Η Ένωση διαχειρίζεται ετησίως μια παραγωγή 10 χιλ. τόνων περίπου το οποίο εξάγεται κυρίως χύμα στην Ιταλία αλλά και εμφιαλωμένο σε 27 χώρες. Η οινοπαραγωγή είναι συγκριτικά μικρότερη, 2 χιλ. τόνοι ετησίως, ωστόσο εμφιαλώνεται στο σύνολο της και προωθείται στην περιφέρεια και στην υπόλοιπη Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό.

Η ντόπια παραγωγή του ελαιόλαδου όμως, που είναι και το βασικό προϊόν της ντόπιας αγροτικής παραγωγής, ελάχιστα απευθύνεται στις τουριστικές δραστηριότητες. Οι ξενοδοχειακές ΜΜΕ χρησιμοποιούν κυρίως προϊόντα από τα χωράφια του ιδιοκτήτη ή των εργαζομένων, ενώ οι μεγάλες επιχειρήσεις προμηθεύονται κάποιες μικρές ποσότητες, συχνά προερχόμενες από άλλες περιοχές. Ο λόγος είναι απλός :στις μεγάλες επιχειρήσεις το ελαιόλαδο χρησιμοποιείται μόνο στις σαλάτες, για τις υπόλοιπες χρήσεις αρκούνται σε άλλα πιο φτηνά φυτικά έλαια όπως ηλιέλαιο.

Επιπλέον είναι αρκετά πιθανόν η εταιρία να προβεί στην αγορά πιστοποιημένων προϊόντων, ειδικά ελαιόλαδου και κρασιού, από το συνεταιρισμό της Μονής Τοπλού, ΒιοΣητεία.

Ειδικευόμενη στις βιολογικές καλλιέργειες, με πρωτοβουλία του Ηγούμενου, η ΒιοΣητεία αποτελείται από 60 παραγωγούς που καλλιεργούν τα κτήματα της Μονής (και όχι μόνο), έχει αναπτύξει δικό της ελαιουργείο, αποστακτήριο και εμφιαλωτήριο. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι παραγόμενες από τη ΒιοΣητεία ποσότητες ελαιόλαδου υπερκαλύπτουν την (υπερβολική) αναφερόμενη στην ΜΠΕ, ζήτηση των 37 τόνων ετησίως.

Αναφορικά με άλλα προϊόντα (κτηνοτροφικά, τυροκομικά, προϊόντα θερμοκηπίου αλιευτικά κτλ), η υφιστάμενη ζήτηση μπορεί να καλυφτεί από την ντόπια και την περιφερειακή παραγωγή. Υπάρχει ωστόσο το πρόβλημα του κατά πόσο θα μπορέσουν οι ντόπιοι παραγωγοί και προμηθευτές να ανταπεξέλθουν στις επιδιώξεις και στα χαρακτηριστικά συγκεκριμένης οικονομικής κλίμακας που αντιστοιχεί σε μια επιχείρηση τέτοιου μεγέθους. Οι μεγάλες εταιρίες συχνά επιβάλλουν τους δικούς τους όρους στους παραγωγούς , και αυτοί αφορούν κυρίως τις ποσότητες, τους χρόνους διάθεσης, τις τιμές και τον τρόπο πληρωμής. Οι ντόπιοι παραγωγοί αδυνατούν να διαθέσουν τα προϊόντα τους με τέτοιους όρους –πχ δεν δέχονται επιταγές 5-6 μηνών.

Συμπερασματικά καταλήγουμε ότι θα υπάρξουν ορισμένες διασυνδέσεις με την ντόπια (τοπική και περιφερειακή) πρωτογενή παραγωγή, ωστόσο δεν θα ανταποκρίνονται στο μέγεθος των υποσχέσεων και δεσμεύσεων της εταιρίας και ενδέχεται να έχουν χαρακτήρα περισσότερο περιφερειακό παρά τοπικό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

4.1 Ανακεφαλαίωση και εξαγωγή συμπερασμάτων

Ανακεφαλαιώνοντας τα όσα αναφέρθηκαν στο τρίτο κεφάλαιο και αφορούν την επένδυση στο Κάβο Σίδερο επιχειρείται να απαντηθούν τα συγκεκριμένα ερωτήματα που είχαμε θέσει ως προς την αξιολόγηση της επένδυσης. Οι απαντήσεις θα είναι συνοπτικές δεδομένου ότι τα ερωτήματα έχουν απαντηθεί αναλυτικά παραπάνω.

Πως συμβάλλει η επένδυση στη τοπική και περιφερειακή οικονομία;

Η εκτίμηση που προκύπτει από την ανάλυση που έγινε είναι ότι οι θετικές οικονομικές επιπτώσεις του έργου θα είναι αισθητά μικρότερες από αυτές που προβάλλει η εταιρία στην ΜΠΕ και προτάσσουν οι ντόπιοι υποστηρικτές της επένδυσης. Αυτό οφείλεται στην σκόπιμη αποσιώπηση του πυρήνα του αντικειμένου του έργου που είναι διεθνής παραθεριστική κατοικία, η οποία έχει περιορισμένες θετικές αναπτυξιακές επιπτώσεις. Κυρίως οφείλεται στα οικονομικά και οργανωτικά χαρακτηριστικά της εταιρίας ή των εταιριών που θα αναλάβουν την κατασκευή και λειτουργία του συγκροτήματος . οι οικονομίες κλίμακας που θα επιδιώξουν οι συγκεκριμένες εταιρίες αφορούν ελάχιστα την τοπική οικονομία.

Οι οικονομικές διαρροές προς την εθνική και παγκόσμια οικονομία θα είναι σημαντικές λόγω της ίδιας της φύσης της επένδυσης και της σύνδεσης προς τα πίσω που θα έχουν οι μονάδες. Σε τοπικό – περιφερειακό επίπεδο θα υπάρξει ενίσχυση σε ελάχιστους υποκλάδους, ενώ τα φορολογικά έσοδα θα αφορούν πάλι σε εθνικό επίπεδο. **Επομένως η συμβολή στην περιφερειακή – τοπική ανάπτυξη της Ανατολικής Κρήτης από την επένδυση θα είναι ελάχιστα θετική.**

Πώς συμβάλει το έργο στην δημιουργία νέας, ποιοτικά αναβαθμισμένης απασχόλησης, με καλύτερες αμοιβές και σταθερή εργασία για όλο το χρόνο;

Στην ανάλυση που έγινε παραπάνω κατέστη σαφές ότι οι μέθοδοι και τα στοιχεία που αξιοποίησε η ΜΠΕ για να υπολογίσει την νέα απασχόληση είναι προβληματικά και σε ορισμένες περιπτώσεις ατεκμηρίωτα. Προφανώς και δεν εκτιμάται ότι δεν θα δημιουργηθούν θέσεις απασχόλησης από την επένδυση, αλλά αυτή θα είναι αρκετά μικρότερη από ότι υπολογίζει η ΜΠΕ, θα δημιουργήσει εποχική ζήτηση σε εθνικό και διεθνές επίπεδο και δεν θα ελκύσει τους νέους και τις νέες της περιοχής.

Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της απασχόλησης όμως είναι τα πιο σημαντικά. Όπως τονίζει και η εμπειρία, στον κλάδο του τουρισμού αλλά και των κατασκευών επικρατούν επισφαλείς, εποχικές, κακοπληρωμένες σχέσεις εργασίας, και δεν διαφαίνεται ότι η εταιρία θα πράξει το αντίθετο. Επιπλέον δεν μπορεί να δεσμεύσει τις εταιρίες στις οποίες θα αναθέσει επιμέρους τμήματα του έργου να πράξουν αντίθετες στρατηγικές. **Συμπερασματικά το έργο θα έχει ελάχιστα θετική επίπτωση στο τομέα της τοπικής απασχόλησης, δεν θα συμβάλλει στην ποιοτική αναβάθμιση των εργασιακών σχέσεων, αντίθετα θεωρείται βέβαιο πως θα ενισχύσει τον σύγχρονο εργασιακό μεσαίωνα.**

Πώς σχετίζεται η επενδυτική πρόταση με τον ευρύτερο περιφερειακό προγραμματισμό και με τις χωροταξικές ρυθμίσεις σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο;

Μια τουριστική και οικιστική ανάπτυξη με παρόμοια χαρακτηριστικά όπως αυτά του έργου, δεν αποτέλεσε ποτέ αντικείμενο προγραμματισμού-σχεδιασμού σε οποιαδήποτε χωρική κλίμακα στην περιοχή. Η ανάπτυξη του έργου στηρίχτηκε στην βασική προϋπόθεση διαθεσιμότητας μεγάλης έκτασης γης, στην επιλογή για αξιοποίηση της από ιδιωτικούς φορείς και στις δυνατότητες-περιορισμούς ενός γενικού κανονιστικού πλαισίου.

Η κυριότερη ρύθμιση γενικού χαρακτήρα στην οποία προβαίνει το κεντρικό κράτος, εκτός από τα κίνητρα της αναπτυξιακής νομοθεσίας, είναι η θεσμοθέτηση του συνδυασμού ξενοδοχειακών και οικιστικών χρήσεων ως τουριστικής εγκατάστασης, ώστε να επιλυθεί το κεντρικό πρόβλημα στις επενδύσεις αυτού του είδους που είναι αυτό της πολεοδόμησης. Με αυτόν τον τρόπο ακυρώνεται ουσιαστικά η επιταγή για προγραμματισμό της οικιστικής και ευρύτερα της χωρικής ανάπτυξης.

Όσο αφορά τον χωρικό σχεδιασμό είδαμε ότι η Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη του ΥΠΕΧΩΔΕ για την περιοχή Natura αλλά και το Χωροταξικό Πλαίσιο Κρήτης δεν προβλέπουν χωροθέτηση τέτοιας κλίμακας έργου στην περιοχή. Ωστόσο η μη θεσμοθέτηση της ΕΠΜ επέτρεψε στην εταιρία να ισχυριστεί ότι η πρόταση της είναι «ήπια και αειφορική» και στην τοπική αυτοδιοίκηση να εκπονήσει το ΣΧΟΟΑΠ Ιτάνου, το οποίο αποδέχεται πλήρως τις θέσεις του επενδυτή. Η μεγαλύτερη όμως προγραμματική υποστήριξη συμβαίνει με το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό, στο οποίο με σαφήνεια προδιαγράφονται ως επιθυμητοί και αναπτυξιακοί οι συνδυασμοί ξενοδοχείων πολυτελείας, τουριστικών κατοικιών και ειδικών υποδομών πχ γήπεδα γκολφ, και ταυτόχρονα «φωτογραφίζεται» η συγκεκριμένη περιοχή για την ανάπτυξη σύνθετων τουριστικών συγκροτημάτων.

Το ελληνικό κράτος αλλά και η τοπική αυτοδιοίκηση υποστήριξαν πλήρως την υλοποίηση της επενδυτικής πρότασης, καταστρατηγώντας υφιστάμενες διαδικασίες προγραμματισμού και δημιουργώντας ειδικές χωρικές ρυθμίσεις σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. **Συμπερασματικά η συσχέτιση της επενδυτικής πρότασης με τον ευρύτερο προγραμματισμό προέκυψε εκ των υστέρων και μόνο για τις ανάγκες υποστήριξης της σε νομικό επίπεδο πχ. σε μια εκδίκαση της υπόθεσης στο ΣΤΕ, γεγονός που αποτελεί πραγματικότητα και βρίσκεται σε εξέλιξη.**

Πώς εκτιμώνται οι επιπτώσεις του έργου στο φυσικό περιβάλλον από τα διάφορα κοινωνικά υποκείμενα και πώς σχετίζονται με το ζήτημα της αειφορικής διαχείρισης των φυσικών πόρων;

Η εταιρία, το ΥΠΕΧΩΔΕ που ενέκρινε την ΜΠΕ και λοιποί υποστηρικτές της επένδυσης θεωρούν ότι με βάση τον πολυεπίπεδο σχεδιασμό της ΜΠΕ δεν υφίστανται αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, αλλά αντίθετα το έργο θα συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος και του φυσικού τοπίου του Κάβο Σίδερο. Υπό το πρίσμα αυτό τίθενται ζητήματα όπως αν επιτρέπεται και υπό ποιες συνθήκες η οικιστική –τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή αυτή (η οποία εντάσσεται στο Δίκτυο Natura 2000) και πως διασφαλίζεται η διαχείριση και ο έλεγχος της όποιας ανάπτυξης. Για τους φορείς της επένδυσης, τους συνεργαζόμενους επιστήμονες και για τη διοίκηση η έκταση του Κάβο Σίδερο θεωρείται ως γήπεδο εκτός σχεδίου το οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί τουριστικά-οικιστικά υπό αυστηρούς περιβαλλοντικούς όρους.

Όμως μια ανάπτυξη 7000 κλινών και 234 χιλιάδων τετραγωνικών μέτρων δόμησης, με δίκτυα δρόμων και τεχνικών υποδομών, 3 γήπεδα γκολφ με τεράστιες απαιτήσεις σε αρδευτικά έργα και κατανάλωση ύδατος, χιλιάδες επισκεπτών και αυτοκινήτων σε μια υπό προστασία περιοχή (που απειλείται μάλιστα με ερημοποίηση) δεν μπορεί να θεωρηθεί «ήπια και αειφορική» επειδή δεν έχει εξαντλήσει το συντελεστή δόμησης ή τη φέρουσα ικανότητα της περιοχής και επειδή οι αρχιτεκτονικές και πολεοδομικές μορφές της θα είναι του τύπου «κρητικό χωριό».

Πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι τα σημερινά δεδομένα, οι υπολογισμοί και οι δεσμεύσεις της ΜΠΕ διακρίνονται από μια στατικότητα, ενώ αντίθετα μια στοιχειώδη επιχειρηματική λογική οδηγεί στην μελλοντική επέκταση του συγκροτήματος. **Τέλος ο χαρακτήρας των περιβαλλοντικών πόρων ως δημοσίων αγαθών, η γεωγραφική κλίμακα των περιβαλλοντικών εισροών και εκροών που είναι μεγαλύτερη από αυτή της έκτασης και η αβεβαιότητα σχετικά τόσο με την κατασκευή των δημοσίων υποδομών που απαιτεί το έργο, όσο και με την άσκηση φερέγγυου εξωτερικού ελέγχου οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η περιβαλλοντική πολιτική της εταιρίας απέχει κατά πολύ από μια πραγματική ήπια και αειφορική τοπική ανάπτυξη.**

4.2 Προτάσεις – λύσεις

Είναι προφανές με βάση τα κριτήρια που θέσαμε ότι η επένδυση στο Κάβο Σίδερο δεν θα επιφέρει τις θετικές επιπτώσεις που η ίδια η εταιρία ισχυρίζεται τόσο σε οικονομικό-πολιτικό όσο και σε περιβαλλοντικό επίπεδο. Αντίθετα μάλιστα είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα υπάρξουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις και επιβαρύνσεις σε αρκετά επίπεδα όπως είδαμε παραπάνω.

Κρίνεται λοιπόν απαραίτητη η αντιπαράθεση μια εναλλακτικής στρατηγικής για την διαχείριση της ανάπτυξης συνολικά στην ευρύτερη περιοχή. Η εν λόγω αντιπρόταση πρέπει να πληροί βασικές προϋποθέσεις και να διαπνέεται στο σύνολο της από ένα χαρακτήρα γνήσιας ήπιας και αειφορικής ανάπτυξης.

Πιο συγκεκριμένα πρέπει να ενισχυθεί και να προωθηθεί ο πρωτογενής τομέας σε συνδυασμό με μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού ήπιας μορφής σε περιοχές όπου παρέχεται η δυνατότητα. Ο εναλλακτικός αυτός τουρισμός θα πρέπει:

- να προστατεύει και να αξιοποιεί τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής στην οποία αναπτύσσεται, δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας με κατοχυρωμένα εργασιακά και επαγγελματικά δικαιώματα

- να επικεντρώνει την κατανάλωση στα τοπικά προϊόντα και να λειτουργεί ενισχυτικά στην ντόπια οικονομία, μειώνοντας ταυτόχρονα την ανάγκη για μεταφορές συμβάλλοντας παράλληλα και στην αποφυγή της μονοκαλλιέργειας
- να συμβάλλει στην καλύτερη διάχυση των τουριστικών ροών στο χώρο και το χρόνο, ώστε κατ' αυτόν τον τρόπο να αποφεύγεται τόσο ο συνωστισμός και η πίεση στους πόρους, όσο και η ανάγκη κατασκευής υποδομών μεγάλης κλίμακας
- να αναδεικνύει και να αξιοποιεί όλους τους τοπικούς πόρους, με έμφαση στους φυσικούς και πολιτιστικούς, χρησιμοποιώντας σύγχρονες τεχνολογίες
- να στηρίξει την ανάπτυξη συμβατικών-αντιρρυπαντικών τεχνολογιών και συμπεριφορών φιλικών προς το περιβάλλον

Τέτοιες μορφές εναλλακτικού τουρισμού θα μπορούσαν να είναι ο οικοτουρισμός και ο αγροτουρισμός στο βαθμό μάλιστα που η ευρύτερη περιοχή καλύπτει πλήρως τέτοιου είδους δραστηριότητες, αποτελούν αυξανόμενες τάσεις στον παγκόσμιο τουριστικό καταμερισμό και μπορούν να προσφέρουν πλήθος πλεονεκτημάτων σε σχέση με τον παραδοσιακό τουρισμό στο τρίπτυχο τοπική κοινωνία-περιβάλλον-επισκέπτες.

Μια άλλη εναλλακτική πρόταση για την περιοχή θα μπορούσε να είναι η υιοθέτηση της λογικής του εθνικού πάρκου όπως για παράδειγμα αποτελεί το εθνικό πάρκο Abruzzo στην γειτονική Ιταλία. Το συγκεκριμένο πάρκο υιοθετεί μια λογική προστασίας του περιβάλλοντος μέσω της ανάδειξης της σπάνιας περιβαλλοντικής κληρονομιάς και της πανίδας του, προσφέροντας ταυτόχρονα σύγχρονες τουριστικές υποδομές και εγκαταστάσεις για τους επισκέπτες εναρμονισμένες με τον οικολογικό χαρακτήρα της περιοχής.

Αντί επιλόγου

Στις σημερινές συνθήκες όπως αυτές διαμορφώνονται υπό το πρίσμα της οξυμένης παγκόσμιας οικονομικής κρίσης κανένας τομέας της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής δεν μένει ανεπηρέαστος και αλώβητος. Όπως είναι αναμενόμενο ο τομέας της διαχείρισης του φυσικού πλούτου και του περιβάλλοντος έχει δεχθεί ισχυρά πλήγματα στο βαθμό που αποτελεί ένα ακόμα πεδίο κερδοφορίας και αντικρουόμενων συμφερόντων. Η πολιτική που ακολουθείται από την ΕΕ αλλά και από το ελληνικό κράτος, σε πλήρη σύμπλευση με τα συμφέροντα των μεγάλων οικονομικών ελίτ, είναι αυτή του ξεπουλήματος και της εκχώρησης τους σε εξευτελιστικά χαμηλές τιμές σε μεγάλες ιδιωτικές εταιρίες για την αξιοποίηση τους (βλ. λιμάνια, αεροδρόμια, ΒΑΠΕ...) χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των περιοχών (πολιτισμικά, περιβαλλοντικά, αρχαιολογικά κτλ.) και η υπεράσπιση των ντόπιων συμφερόντων, όπως συμβαίνει άλλωστε και στην περιοχή του Κάβο Σίδερο.

Απέναντι σε αυτή την κατεύθυνση είναι ενθαρρυντική και ελπιδοφόρα η παρουσία μαζικών κινημάτων αντίστασης τόσο σε τοπικό όσο σε εθνικό και σε τελική ανάλυση διεθνές επίπεδο. Η ευαισθητοποίηση του κόσμου για τα περιβαλλοντικά ζητήματα σε συνδυασμό με την ανάγκη για μια εναλλακτική διέξοδο έχει συμβάλλει στην πολιτικοποίηση των διάφορων κινημάτων, στην μαζικοποίησή τους και τέλος στην δυνατότητα να επιτυγχάνουν υλικές νίκες (βλ. ΧΥΤΑ Κερατέας, δάσος στις Σκουριές, Παγκρήτιο Κίνημα κατά των ΒΑΠΕ κτλ).

Αντίστοιχο κίνημα αναπτύχθηκε και στην περίπτωση της επένδυσης στο Κάβο Σίδερο και η δυναμική πολύμορφη δράση του αποτελεί ένα από τους βασικούς λόγους που η επένδυση από το 1998 μέχρι σήμερα ουσιαστικά «έχει μείνει στα χαρτιά» και εξακολουθεί να δίνει αγώνα μέχρι και σήμερα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ – ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Γαρεφαλάκης, Ν. Θεοδόσης, «Επένδυση μαμούθ ή επένδυση μαΐμου», περιοδικό «Αντί», τ.898,2007

Γεράρδη Παναγιώτα, «Χωρικές, οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την χωροθέτηση τουριστικών υποδομών μεγάλης κλίμακας. Η περίπτωση του Νομού Λασιθίου», Δ.Π.Μ.Σ. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», ΕΜΠ, Οκτώβριος 2009

Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, Παράρτημα Κρήτης, «Παρατηρήσεις ΓΕΩΤΕΕ παραρτήματος Κρήτης στο πλαίσιο της δημόσιας διαβούλευσης των ΜΠΕ ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ ΤΕΡΝΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΒΕΤΕ & ΑΙΟΛΙΚΑ ΠΑΡΚΑ ΚΡΗΤΗΣ ΕΛΙΚΑ ΑΕ», παρουσίαση στο περιφερειακό συμβούλιο Κρήτης, Οκτώβριος 2015-12-22

Ικτίνος, Τεχνική και τουριστική ΑΕ, «Παρουσίαση Επενδυτικού Σχεδίου Πολυδιάστατης Τουριστικής Ανάπτυξης στις Θέσεις Όρμος Φανερωμένης- Μεσοράχη-Σώπατα», παρουσίαση στην ημερίδα των δήμων Σητείας,2006

Ικτίνος, Τεχνική και τουριστική ΑΕ, «Παρουσίαση Επενδυτικού Σχεδίου», παρουσίαση στην ημερίδα δήμων Σητείας,2006

Κοντομενιώτης, Ν., Φειδίας, «Η Σύμβαση του κοινωφελούς Ιδρύματος “ Παναγία η Ακρωτηριανή” και της αγγλικής εταιρίας “Loyalward Limited” για την προτεινόμενη τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή “Κάβο Σίδερο” δήμου Ιτάνου Λασιθίου Κρήτης», «νομοτεχνική ανάλυση και αξιολόγηση», Σεπτέμβριος 2007

Κουμουνδουρέας Γεώργιος, «Ενεργειακή Κατάσταση και Προοπτικές Ανάπτυξης ΑΠΕ στα Βαλκάνια», Διπλωματική Εργασία , ΕΜΠ, Ιούλιος 2010

Μελισσουργός, Γιώργος., «Τοπική- Περιφερειακή Ανάπτυξη και η Γεωγραφία των Χωροθετικών Αντιθέσεων», Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Τμήμα Γεωγραφίας,2008.

Νάκου Ευτυχία, «ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΑΙΟΛΙΚΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΦΩΚΙΔΑΣ ΜΕ ΛΟΓΙΚΗ ΤΗΣ ΑΣΑΦΕΙΑΣ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ», μεταπτυχιακό πρόγραμμα Γεωπληροφορικής, ΕΜΠ. 2007

Περιφέρεια Κρήτης, «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης και Νήσων Αιγαίου», Προγραμματική Περίοδος, Μάρτιος 2007

Σιούτα Χρυσή, «Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Διαχείριση Παράκτιας Ζώνης στην Ελλάδα», Δ.Π.Μ.Σ., «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», ΕΜΠ, 2011

Σφακιανάκη Βάνα, «Χωρική διάσταση και προκλήσεις ενός νέου ενεργειακού μοντέλου», vanasfakianaki.gr,29.6.2015

Σφακιανάκη Βάνα, «Ενεργειακός σχεδιασμός και παραγωγική ανασυγκρότηση», vanasfakianaki.gr, 13.12.2014

Τατιάνα Ι. Βραζιτούλη, «Αποτίμηση της στάσης των κατοίκων του Μετσόβου σχετικά με τις Ενέργειες και τον ενεργειακό σχεδιασμό», Δ.Π.Μ.Σ. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», ΕΜΠ, Οκτώβριος 2012

ΦΕΚ 1486 « Έγκριση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Κρήτης», τεύχος δεύτερο, άρθρα 1-3,10 Οκτωβρίου 2003

Χατζημιχάλης Κώστας, «Κάβο Σίδηρο: ανίερες επενδύσεις στην άκρη της Κρήτης», «Ενθέματα», wordpress, 30 Μαρτίου 2014

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΕΣ ΚΡΗΤΗΣ

Παρακάτω παρατίθενται διάφοροι χάρτες με στόχο την οπτική απεικόνιση των διάφορων χαρακτηριστικών του νησιού και συγκεκριμένα του Ν. Λασιθίου.

Εικόνα 1α

Χάρτης Α.1.1.α.6-3: Διοικητική οργάνωση της Περιφέρειας Κρήτης

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Διοικητική οργάνωση

- Οριο Περιφερειακής Ενότητας
- Οριο Δήμου
- Οριο πρώην καποδιστριακού δήμου
- Έδρα Αποκεντρωμένης Διοίκησης & Περιφέρειας
- ⊗ Έδρα Περιφερειακής Ενότητας
- Έδρα Καλλικρατικού Δήμου
- Έδρα πρώην Καποδιστριακού Δήμου
- Λοιπές οικισμοί

- ▨ Περιοχή Ραβδιστικού Σχολείου Ηρακλείου
- ▬ Οριο ανατολικών ενότητων σχολείου ΠΤΧ.Σ.Α.Α
- ▬ Αναστασιάζες ορεινών νήσων Δήμων και ορίων ανατολικών ενότητων

Περιφερειακή Ενότητα Χανίων

- ▨ Δ. Αποκορώνου
- ▨ Δ. Γαϊθού
- ▨ Δ. Καπάνου - Σήλλου
- ▨ Δ. Κισσάμου
- ▨ Δ. Πλατανιά
- ▨ Δ. Σφακιών
- ▨ Δ. Χανίων

Περιφερειακή Ενότητα Ρεθύμνου

- ▨ Δ. Αγίου Βασιλείου
- ▨ Δ. Αμάρθου
- ▨ Δ. Ανωγειών
- ▨ Δ. Μυλοποτάμου
- ▨ Δ. Ρεθύμνης

Περιφερειακή Ενότητα Ηρακλείου

- ▨ Δ. Αρχανών - Αστερουσίων
- ▨ Δ. Βάννου
- ▨ Δ. Γόρτυνας
- ▨ Δ. Ηρακλείου
- ▨ Δ. Μακρής
- ▨ Δ. Μινωα Γεδιασός
- ▨ Δ. Φαιστού
- ▨ Δ. Χερσονήσου

Περιφερειακή Ενότητα Λασιθίου

- ▨ Δ. Αγίου Νικολάου
- ▨ Ι.Δ. Τρέπερας
- ▨ Δ. Ορεστίδου Λασιθίου
- ▨ Δ. Σητείας

Εικόνα 1β

Εικόνα 2α

Χάρτης Α.1.1.α.6-8: Περιφέρεια Κρήτης, Περιοχές Δικτύου Φύση 2000, μνημεία, κληρονομημένο αρχαιολογικό χώροι, παραδοσιακοί οικισμοί και ΤΠΦΚ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Διοικητική οργάνωση

- Όριο Περιφερειακής Ενότητας
- Όριο Δήμου
- Όριο πρώην καταπολεμητικού Δήμου
- Υπολογισμένο Σέλις
- Όριο Αποκεντρωμένης Διοίκησης
- Όριο Περιφερειακής Ενότητας
- Όριο Κολλεγιακού Δήμου
- Όριο πρώην Κατοπολεμητικού Δήμου
- Λοιπός οικισμός

- Παραδοσιακοί οικισμοί
- Μνημεία
- Αρχαίοι οικισμοί
- Αρχαιολογικοί χώροι
- Τοπία διαθεσιμότητας οικιστικού χώρου
- Αειθέρως άδεια
- Τοπία διαθεσιμότητας οικιστικού χώρου
- NATURA 2000
- ΕΛΠΣ
- Τοπική ή μη προστασία

- Τοπότητα διαθεσιμότητας ενδιαφέροντος
- Τοπότητα ειδικού ενδιαφέροντος
- Κέντρο Έντασης Περιβαλλοντικής Πληροφόρησης Ενημέρωσης
- Μουσείο θρησκευτικής ιστορίας
- Το περιουσιακό περιεχόμενο μνημείων (Μνημείο ΕΕ)
- Επισκέψιμοι οικισμοί σε ειδικά πακέτα από την Αθήνα
- Χωρική επίσημη διαθεσιμότητα υποδομής ήτων πετρωμάτων
- Χωρική επίσημη τοπωνυμική διαθεσιμότητα

Επιμέλεια του υπομνήματος πραγματοποιήθηκε στο Ίνστιτούτο Γεωγραφικών Στοιχείων (Ινστιτούτο Γεωγραφικών Στοιχείων) του ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ του Πανεπιστημίου Κρήτης, με την ευγενική βοήθεια του Πανεπιστημίου Μαυροβούνιου, π. Γεωγ. Στοιχείων, Αθ. Βασιλάκη, Γεωγ.

Εικόνα 2β

Εικόνα 3α

Χάρτης Α.1.1.α.6-5.3: Περιφέρεια Κρήτης Νέες ξενοδοχειακές μονάδες > 100 και > 500 κλινών, την περίοδο 2000-2012

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Οριο Περιφερειακής Ενότητας
- Οριο Δήμου
- Οριο πρώην καποδιστριακού δήμου
- Έδρα Απακεντρωμένης Διοίκησης & Περιφέρειας
- Έδρα Περιφερειακής Ενότητας
- Έδρα Καλλικρατικού Δήμου
- Έδρα πρώην Καποδιστριακού Δήμου
- Λατομεία αερίων

- Νέες Ξενοδοχειακές μονάδες**
- Μονάδες άνω των 100 κλινών
 - Μονάδες άνω των 500 κλινών

Το γέο χάρτη αφορά Συνδυασμένη Σημειωμένη ΣΑΑΔες, επεξεργασμένο από τους μετέχοντες

Αυθεντία της τροποποίησης και αναδιάρθρωσης του ΓΠΚΣΔΑ Κρήτης.
 Γραφείο Μελετών Οικονομική Κλιμακωκή Αρχιτεκτονική - Πλαναδόπουλος / ΟΜΕΚΡΟΝ ΕΠΕ, οικονομικός και αναπτυξιακός μελέτης / Ι. Κασάλης, περιφερειακός σύμβουλος / Δρ. Παπαδημητρίου, περιφερειακός σύμβουλος / Β. Δεκάς, οικονομολόγος / Μ. Χατζηνάκης, αρχιτέκτονας

Εικόνα 3β

Εικόνα 4α

Χάρτης Α.1.1.α.4-1: Κατάσταση Μελετών Ρυθμιστικού Σχεδίου, ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ & ΠΕΡΠΟ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Διοικητική οργάνωση

- Οριο Περιφερειακής Ενότητας
- Οριο Δήμου
- Οριο πρώην καποδιστριακού δήμου
- Εβρα Αποκεντρωμένης Διοίκησης & Περιφέρειας
- ⊖ Εβρα Περιφερειακής Ενότητας
- ⊕ Εβρα Καλλικρατικού Δήμου
- Εβρα πρώην Καποδιστριακού Δήμου
- Λατοί οικισμοί

- ΓΠΣ - ΣΧΟΟΑΠ που έχουν εγκριθεί
- ▨ ΓΠΣ - ΣΧΟΟΑΠ σε διαδικασία εκπόνησης
- ▧ ΓΠΣ - ΣΧΟΟΑΠ υπό ανάθεση
- Εγκεκριμένες περιοχές ΠΕΡΠΟ
- ▨ Περιοχή Ρυθμιστικού Σχεδίου Ηρακλείου

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΩΝ ΔΗΜΩΝ ΣΕ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΓΠΣ-ΣΧΟΟΑΠ

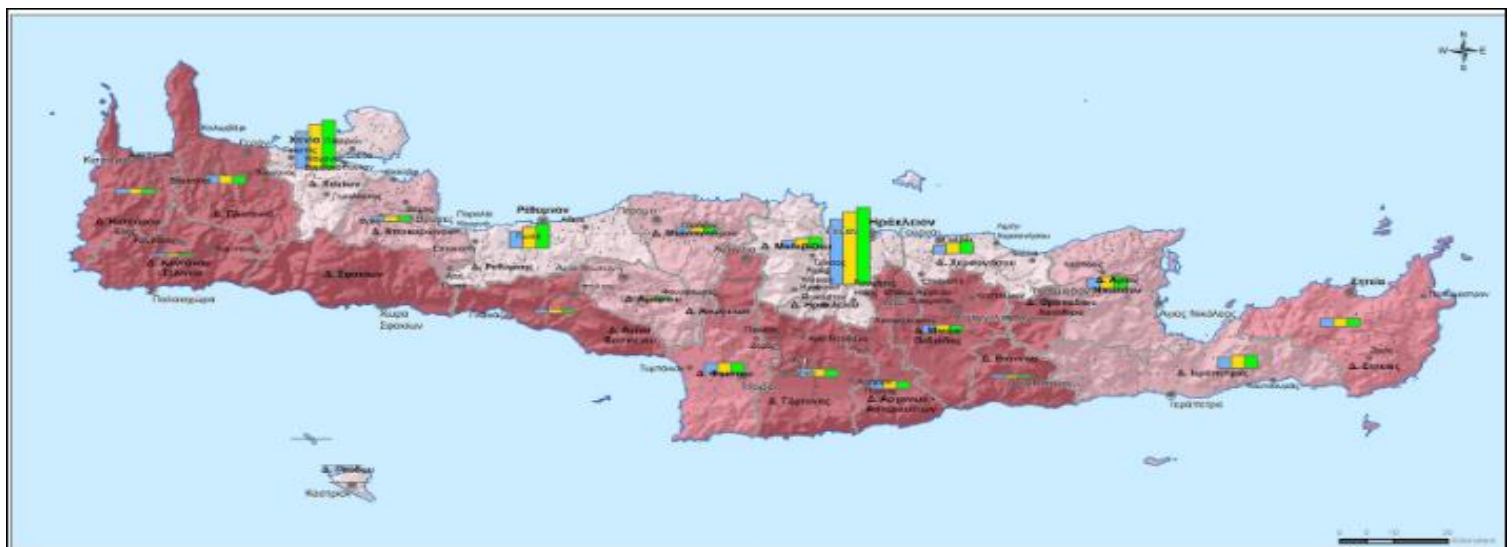
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ		Ν. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ		Ν. ΛΑΣΙΘΙΟΥ		Ν. ΡΕΘΥΜΝΗΣ		Ν. ΧΑΝΙΩΝ	
	α/α	%	α/α	%	α/α	%	α/α	%	α/α	%
ΔΗΜΟΙ	79	100,0	26	100,0	8	100,0	11	100,0	25	100,0
Προκηρυχθέντων	43	61,4	12	46,0	7	87,5	10	90,9	14	56,0
υπό ανάθεση	9	12,8	1	3,8	0	0	1	9,1	7	28,0
εκπαιδούνται	19	27,2	8	23,0	2	25,0	7	63,6	4	16,0
εγκρίθηκαν	15	21,4	5	19,2	5	37,5	2	18,2	3	12,0

Κοστολόγηση της εφαρμογής και αναφοράση του ΓΓΣΕΑΑ Κρήτης
Γραφείο Μελετών, Έρευνας & Αξιολόγησης, μελετώντας - παρέχοντας / ΟΜΕΠ/ΕΠΕ, προνομιούχο και πιστοποιημένο κράτος / Κρατικός προϋπολογισμός

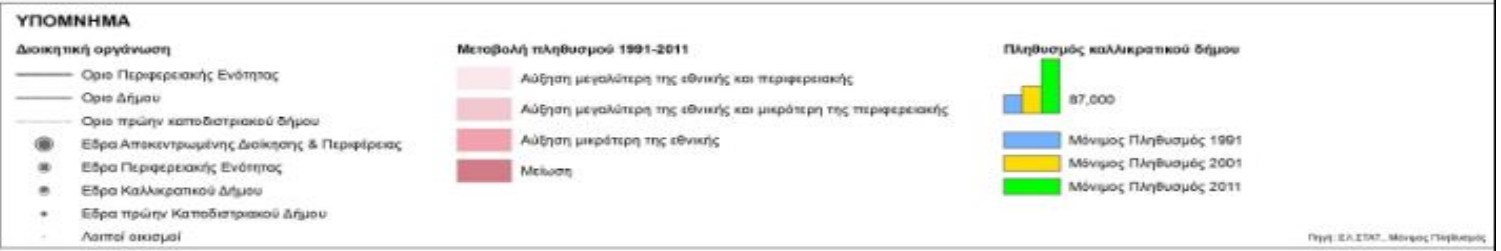
Εικόνα 4β

Εικόνα 5α

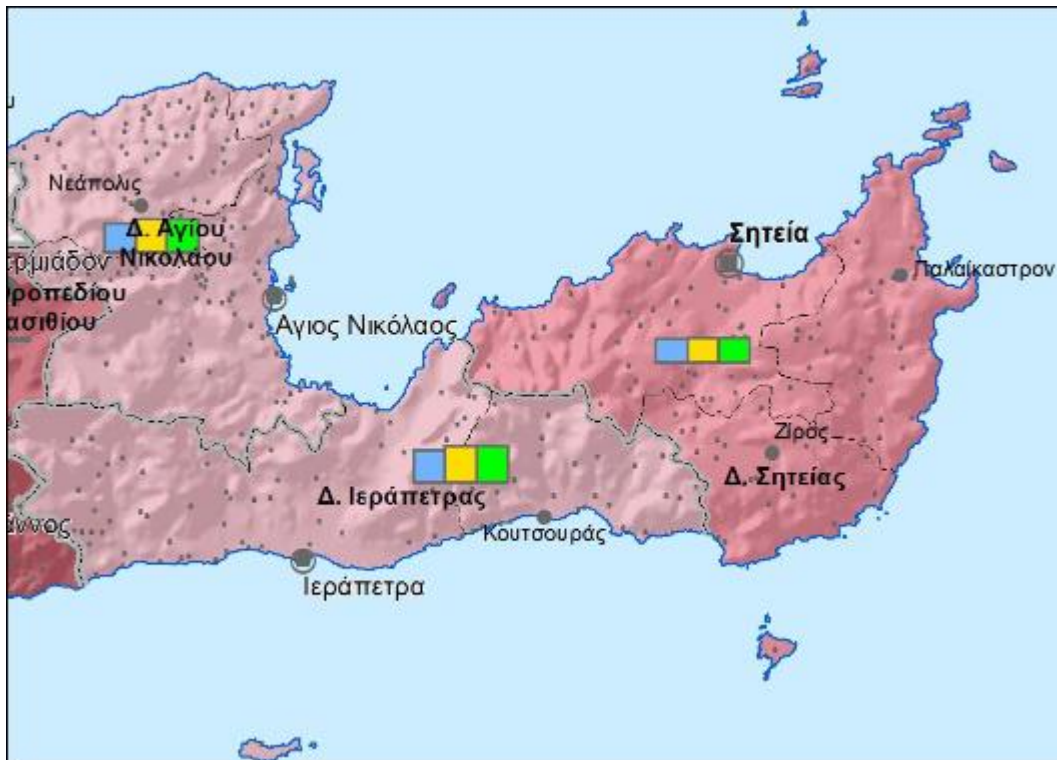
Χάρτης Α.3: Μεταβολή πληθυσμού 1991 - 2011 ανά Καλλικράτειο δήμο

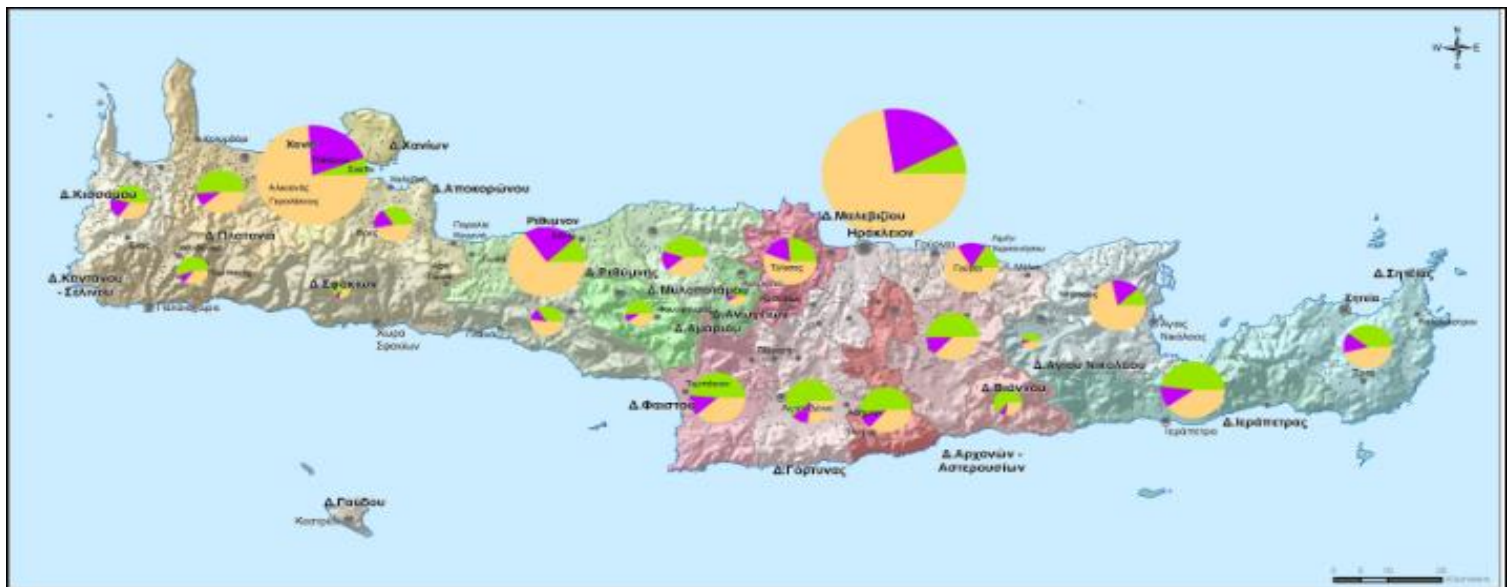
Αυθόρμητη της ετοιμασίας και αναθεώρηση του ΓΕΩΕΛΛΑ Χάρτης. Γραφικά: Μάστορας, Ουρανός, Κλαυδίου, Αργυρίου - Τσιουφούρας / ΟΜΕΚΡΟΝ ΕΠΕ, οικονομικές και στατιστικές μελέτες / Ι. Κατσάλης, περιφερειακούς συμβούλους Σπ. Παπαγεωργίου, περιφερειακούς / Β. Στεφάνου, οικονομολόγους / Μ. Χατζηαλέξη, κορυφές.

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Μόνιμος Πληθυσμός

Εικόνα 5β

Εικόνα 6α

Χάρτης Α.5: Ενδοπεριφερειακές ανισότητες ανάπτυξης

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Διοικητική οργάνωση

- Οριο Περιφερειακής Ενότητας
- Οριο Δήμου
- Οριο πρώην καταδιοικητικού δήμου
- Έδρα Αποκεντρωμένης Διοίκησης & Περιφέρειας
- Έδρα Περιφερειακής Ενότητας
- Έδρα Καλλικρατικού Δήμου
- Έδρα πρώην Κατοδιοικητικού Δήμου
- Λοιποί οικισμοί

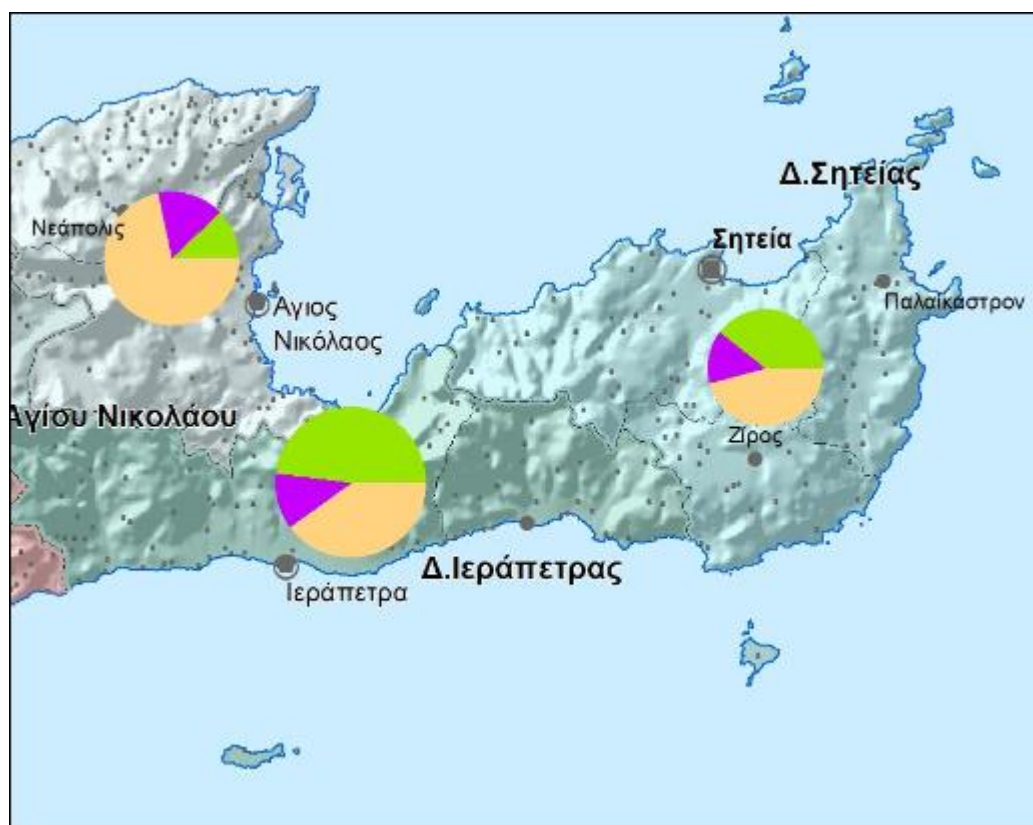
Απασχόληση ανά τομέα 2001

- 5,200
- Πρωτογενής τομέας
- Δευτερογενής τομέας
- Τριτογενής τομέας

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.
Παρατήρηση: Δεν υπάρχουν στοιχεία για την τομική διάρθρωση του ΑΕΠ.

Αξιοκρατία της προηγμένης και αναδυόμενης του ΓΕΥΚΙΑ ΚΑΡΤΙΣ.
Πρωταρχία Μεταξύ: Οργανισμός Κοινωνικής Αρωγής - Τροφίμων / ΟΜΗΡΟΝ ΕΠΕ, οικονομική και αναπτυξιακή μέριμνα / Κατάσταση, περιβαλλοντολόγος.
Επιμέλεια και Διαμορφώσεις: Ανορθογραφίες / Ε. Τσιάνη, Διαμορφώσεις: Ε. Τσιάνη, Σχεδιασμός: Ε. Τσιάνη.

Εικόνα 6β

Αφιέρωση

Η παραπάνω διπλωματική εργασία πέρα της ακαδημαϊκής της σημασίας φέρει και έναν ιδιαίτερο συμβολισμό. Σηματοδοτεί το τέλος μιας μακρόχρονης πορείας στα φοιτητικά αμφιθέατρα και στους αγώνες του φοιτητικού κινήματος. Ως τέτοια την αφιερώνω σε όλους τους σύντροφους παλιούς και νέους που δώσαμε μαζί όλες αυτές τις μάχες και παρέμειναν αφοσιωμένοι στις αρχές και στα ιδανικά του κινήματος. Είναι παρήγορη η σκέψη ότι όλοι μαζί όσο και αν γεράσουμε θα συνεχίσουμε να παλεύουμε για την νιότη του κόσμου.

Κομμούνα Σικάγο Οκτώβρης Ισπανία

Μια μέρα η επανάσταση δεν θα 'ναι ουτοπία

